

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Eripedagoogika ja logopeedia õppekava

Anu Eelmäe

VÄIKEKLASSIDE OLEVIK ÕPILASTE, ÕPETAJATE NING LAPSEVANEMATE
HINNANGUL

magistritöö

Juhendaja: Kaja Plado, MA

Läbiv pealkiri: (Väikeklass)

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: nimi (teaduskraad)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: nimi (teaduskraad)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Kokkuvõte

Väikeklassid on töötanud viis aastat. Aeg on edasi läinud, nende aastatega on saadud sellealaseid kogemusi. Kuidas väikeklassid täna töötavad, millised võiksid olla probleemid, kitsaskohad, vajakajäämised. Võibolla oleks vajalik selles töökorralduses midagi muuta, uuendada või ettepanekuid teha. On palju ebaselgust selles, kes on ikkagi need lapsed, kes peaksid väikeklassis õppima, kes komplekteerib ja otsustab selle, millised on need neli last, kes omavahel kokku sobivad ja mille alusel seda teha. Võib-olla peaks väikeklassi last rohkem integreerima, mitte teistest eraldatult õpetama. Väikeklassi õpilasel on tähtsajaline otsus, kas lapse probleem või vajadus aja möödudes tõesti kaob.

Töö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas hindavad väikeklasside tööd ühe linna-põhikooli väikeklasside õpetajad, väikeklassides õppivad õpilased, väikeklassides õppivate õpilaste vanemad ja sama kooli tavaklasside õpetajad. Eesmärgi saavutamiseks püstitati kolm küsimust: (1) Milliseid probleeme või õnnestumisi toovad õpilased, lapsevanemad ja õpetajad esile väikeklasside töö kohta; (2) Milliseid ettepanekuid tehakse väikeklasside töö tõhususe tõstmiseks; (3) Kuidas mõjutavad väikeklasside avamist ja täituvust muutused nõustamiskomisjonide töökorralduses.

Eesmärgi saavutamiseks viidi läbi laiahaardeline uurimus. Andmeid koguti nii intervjuuerides kui ka interneti teel edastavate küsimustikega. Uuritavateks olid ühe linna-põhikooli kõik väikeklasside õpetajad- klassijuhatajad (8) ning sama kooli tavaklasside õpetajad (6), sama kooli väikeklasside õpilased (36) ja väikeklassis õppivate õpilaste vanemad (18). Küsimustikele vastasid ühe kooli väikeklasside õpilased ja nende vanemad ja väikeklasside õpetajad. Intervjuudele vastasid tavaklasside õpetajad ja maakondliku nõustamiskomisjoni töötaja.

Töö tulemusena saadi teada, misssuguseid probleeme ja õnnestumisi tõid välja õpilased, vanemad, õpetajad, nõustamiskomisjoni töötaja. Milliseid ettepanekuid tehakse väikeklasside töö tõhususe tõstmiseks ning kuidas on mõjutanud väikeklasse nõustamiskomisjonide töökorralduse muutmine.

Olulisemateks tulemusteks saadi, et üldjuhul ollakse rahul, et on avatud väikeklassid, aga pole loodud väikeklassi õpilase arengut toetav õpikeskkond kogu vajaliku tugisüsteemiga. Õpilaste 20tunnine nädalakoormus on liiga väike ning väikeklassi õpilasi peaks tulevikus rohkem integreerima.

Märksõna: Väikeklass

Resumè

THE CURRENT STATE OF STUDY GRUPS FOR STUDENTS WITH SPECIAL
EDUCATIONAL NEEDS ACCORDING TO THE STUDENTS, TEACHERS AND
PARENTS

Study groups for students with special needs (from here on referred to as ‘small class’) have existed for five years. During this time experience in this area has grown. How small classes function today, which problems they face and what they lack – perhaps some changes should be made in the way the small classes work today. There is a lot of vagueness about which children should study in such classes, who decides which four students can and should study together and what should that decision be based on. Perhaps the students with special educational needs should be more integrated with other students and not be taught separate from the rest of the students. The decision if a student needs to study in a small class is made for a fixed period of time taking into account whether the problem or need for studying in a small class disappears with time.

The aim of this thesis was to find out how the teachers, students and parents of students studying in small classes and teachers of regular classes in a basic school situated in an Estonian town evaluate the functioning of the small classes. To achieve the goal three questions were asked: (1) Which problems or good practices students, parents and teachers bring out when small classes are considered; (2) Which proposals are made to improve the efficiency of such classes; (3) How the changes in the work of counselling committees affect the opening and completion of small classes.

A wide-scale survey was conducted in order to achieve the goal of the thesis. Data was collected by interviews and internet-based questionnaires. The people questioned were from a basic school in a town: all the teachers-class tutors of small classes (8), teachers of regular classes in the same school (6), students of small classes in the same school (36) the parents of students studying in the small classes in the same school (18). The questionnaires were answered by students, their parents and teachers of small classes in one school. The interviews were made with teachers of regular classes and a member of the counselling committee.

As a result of the survey it was found out which problems and good practices the students, their parents, teachers and a member of the counselling committee pointed out; in

addition, which proposals were put forward to make small classes more efficient and how the change in the work of counselling committees has affected small classes.

Among the most important results were the following: the questioned were generally satisfied that small classes have come into existence; however, it was felt that an appropriate learning environment with additional supportive measures to encourage students' development has not been created. It was thought that the weekly amount of lessons - which is currently 20 hours – is not enough and the students with special educational needs studying in small classes should be integrated more in the future. The current increase in the number of small classes results from previous lack of knowledge and experience in the field.

Key words: Small class, study groups for students with special educational needs.

Sisukord

Kokkuvõte	2
Resumè	3
Sissejuhatus	6
Teoreetilised lähtekohad	6
Väikeklass.....	7
Autismispektri häire	9
Aktiivsuse- ja tähelepanuhäire	12
Sõltuvushäire	16
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	17
Metoodika.....	18
Valim	18
Mõõtvahendid	18
Protseduur	18
Tulemused	19
Väikeklassi õpilaste hinnangud	19
Väikeklassis õppivate õpilaste vanemate hinnangud.....	24
Väikeklassi õpetajate vastused	30
Tavaklassi õpetajate vastused	36
Intervjuu maakonna õppenõustamiskeskuse töötajaga	38
Arutelu.....	40
Tänu sõnad	47
Autorluse kinnitus	47
Kasutatud kirjandus	48
Lisad	50

Sissejuhatus

Teoreetilised lähtekohad

Põhikooli riiklikus õppekavas (2010) on fikseeritud, et väikeklass on klass põhiharidust omandavatele õpilastele, kellele nõustamiskomisjon on spetsiifilistest hariduslikest erivajadustest tulenevalt soovitanud õppida väikeklassis, sealhulgas autismispektri häiretega, aktiivsus-ja tähelepanuhäirega või sõltuvushäirega õpilastele või õpilasele, kelle andekus kombineerituna mõne muu erivajadusega toob kaasa vajaduse õppida väikeklassis.

Haridus- ja teadusministeeriumist saadud andmetel (Kivirand, 2014) ei osanud keegi ennustada plahvatuslikku õpilaste arvu kasvu väikeklassides. Statistika näitab, et alates aastast 2010, kui Eestis alustati väikeklasside õppega, on nendes klassides õpilaste arv kasvanud 27 korda (47-lt 1295 õpilasele).

Tabel1. *Väikeklasside ja väikeklasside õpilaste arv uuritavas põhikoolis ja Eestis (EHIS, s.a).*

õppeaasta	väikeklasside arv uuritavas põhikoolis	väikeklassis õppivate õpilaste arv uuritavas põhikoolis	Väikeklassis õppivate õpilaste arv Eestis
2010/2011	-	-	47
2011/2012	1	4	336
2012/2013	3	12	628
2013/2014	9	35	ligi 1000
2014/2015	10	39	1295
2015/2016	9	36	

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse järgi võib koolis avada klasse (2010), mille täituvuse ülemine piirnorm on 24 õpilast. Erivajadustega lastele lubab aga seadus moodustada väiksemaid klasse või õpperühmi. Väikesema klassi suurus sõltub puude või erivajaduse liigist.

Tabel 2. *Erivajadustega lastele avatavad klassid ja õpperühmad (PGS, 2010).*

Kuni 12 õpilasega klassid	käitumisprobleemidega õpilastele, õpiraskustega õpilastele, kasvatusraskustega õpilastele, raskete somaatiliste haigustega õpilastele,
---------------------------	---

	kõne- ja nägemus-, kuulmis- või liikumispuudega õpilastele, lihtsustatud õppel olevatele õpilastele.
Kuni 8 õpilasega klassid	tundeelu- ja käitumishäiretega õpilastele.
Kuni 6 õpilasega klassid	liitpuuetega õpilastele, toimetulekuõppel olevatele õpilastele, õpiabirühmad põhiharidust omandavatele õpilastele eripedagoogilise või logopeedilise abi osutamiseks.
Kuni 4 õpilasega klassid on	autismispektri häiretega või aktiivsuse- ja tähelepanuhäiretega õpilastele, sõltuvushäiretega õpilastele, hooldusõppel olevatele õpilastele, õpilastele, kelle andekus kombineerituna mõne muu erivajadusega toob kaasa vajaduse õppida väikeklassis.
Ühele õpilasele keskendunud õpe on	õpilastele, kes vajavad tervises seisundi tõttu koolis pidevat jälgimist või abistamist ning keda ei saa õpetada koos teistega ka väikeklassis või -rühmas.

Kooli pidaja nõusolekul võib direktor moodustada ka muid hariduslike erivajadustega õpilaste klasse ja rühmi, mida põhimääruses sätestatud ei ole.

Väikeklass

Väikeklassi koosseisu komplekteerides on väga tähtis leida sobiv kooslus – ei saa eeldada, et kõik lapsed, kellele nõustamiskomisjon soovib väikeklassi, omavahel kokku sobiksid. Võib juhtuda, et ühe lapse eripärane käitumine on teisele lapsele ületamatult segav moment. Esineda võib ka matkimist või ebasobivate käitumismustrite ülevõtmist (Liivamägi, 2013).

Alates 2014. aasta septembrist alustasid kõikides Eesti maakondades tööd SA Innove poolt moodustatud maakonna nõustamiskomisjonid ning üleriigiline nõustamiskomisjon, mille ülesanne on soovitude andmine erivajadustega lapse arendamiseks vajalike tingimuste rakendamiseks sh lihtsustatud, toimetuleku- või hooldusõppe rakendamiseks ning õppeks

õpiraskustega, tundeelu- ja käitumishäiretega, liitpuuetega, kasvatusraskustega õpilaste klassi tingimustes õppe korraldamiseks. Väikeklassi tingimustes õpetamist soovitab üleriigiline nõustamiskomisjon. Üleriigilise komisjoni koosseisu kuuluvad lisaks psühhiaater/psühhiaatrid ning Haridus- ja teadusministeeriumi esindaja. Vajadusel kaasatakse komisjoni töösse juhtumi haldajana täiendav erialaspetsialist, kes korraldab konkreetse juhtumiga seotud tegevusi. Lisaks võib komisjon kaasata oma töösse ka muid eksperte. (SA Innove koduleht, s.a).

Väikeklassis õpetamise tingimusi soovitatakse õpilasele, kellel on õpivõime langus või raskest kroonilisest psüühikahäirest tulenev püsiv normikohasest erinev käitumismuster, mis takistavad teiste õpilaste ja ta enda õppimist ning ohustavad turvalisust tavaklassis. Need on lapsed, kes on lastepsühhiaatri poolt suunatud pikaajalisele rehabilitatsiooniteenusele. Koolis võimaldatakse õpilasele rehabilitatsiooniplaani või sotsiaalprogrammi rakendamine või ravi kättesaadavus õpilase psühhosotsiaalseks abistamiseks ning käitumise korrigeerimiseks. Õpilasel on individuaalse arengu jälgimise kaart, kuhu tehakse märkmeid rakendatud tugimeetmete tõhususe kohta. Hinnangud antakse õpilasega tegelevate spetsialistide meeskonna poolt koostöös õpilase vanemaga vähemalt kord poolaastas.

Õppetöö väikeklassides võib olla korraldatud nii põhikooli riikliku õppekava kui ka lihtsustatud riikliku õppekava alusel. Õpetamisel kasutatakse haridusliku erivajaduse spetsiifikast tulenevat struktureeritud õppekorraldust, eripedagoogilise õppemethodika rakendamist ja jõukohast õppevara. Vajadusel tagatakse õpilasele logopeediline abi.

Väikeklassi ja ühe õpilase õpetamisele keskendatud õpet rakendatakse tähtajaliselt, mille määrab üleriigiline nõustamiskomisjon. Kui määratud tähtaja möödumisel ilmneb vajadus jätkata väikeklassis, siis esitab vanem või vanema nõusolekul kool üleriigilisele nõustamiskomisjonile põhjendatud taotluse tähtaja pikendamiseks. (SA Innove koduleht, s.a).

Põhikooli riiklikus õppekava (2011) järgi võib hariduslike erivajadustega õpilastele vajadusel koostada individuaalne õppekava. Väikeklassis võib kooli õppekavas võrreldes käesoleva määrusega muuta tunnijaotusplaani, näha ette vähendatud või asendatud õpitulemused, võrreldes käesolevas määruses sätestatud taotletavate õpitulemustega ning vähendatud õppekoormuse, kuid see ei tohi olla 20 õppetunni õppenädalas. Põhikooli õpilase suurim lubatud nädala õppekoormus õppetundides on: (1) 1. klassis 20; (2) 2. klassis 23; (3) 3. ja 4. klassis 25; (4) 5. klassis 28; (5) 6. ja 7. klassis 30; (6) 8. ja 9. klassis 32 (PGS, 2010).

Väikeklassid on avatud aastast 2010 ja nende õppekorraldus ning rahuolu on uuritud erinevates üliõpilastöodes. Tallinna Ülikooli eri- ja sotsiaalpedagoogika osakonna magistrant Ingi Liivamägi viis läbi uurimuse, kus keskenduti rahulolule väikeklassi tööga, seda nii kooli juhtkonna liikmete, väikeklassi õpetajate kui ka lapsevanemate silmade läbi. Liivamägi

(2013) leidis, et kõikidel väikeklassidel on mõningaid sarnaseid jooni, ei ole olemas kahte ühesugust väikeklassi. Väikeklasside õpetajate mured ja soovitud on erinevad, kuid samas kajastavad ka ühiseid probleeme. Kuigi väikeklasside töö on kenasti toimima hakanud, valitseb koolides siiski veel ebakindlust. Palju on punkte, mida tuleb täpsustada, muuta või täiendada, kuid üldiselt väljendasid kõik asjaosalised rahulolu selle õppevormi üle (Liivamägi, 2013).

Liivamäe (2013) uurimustest selgus, et paljud väikeklassi õpetajad on tajunud teiste õpetajate poolt võõrastavat suhtumist. Samuti leidis ta, et oleks oluline küsitleda väikeklasside õpilasi endid, kuidas nemad ennast antud olukorras tunnevad. Kooli juhid on üldjoontes rahul võimalustega luua väikeklasse. Siiski on veel palju murekohti, mis vajaksid selgeks rääkimist ja üheselt mõistetavalt paika panemist. Väikeklasside avamisega on erivajadustega laste olukord ja õppimisvõimalused koolides paranenud, aga ei saa veel väita, et kõik on hästi ning kuhugi pole enam areneda. Läbiv mure koolijuhtide jaoks on puuduvad ressursid, seda nii ruumide, õppevahendite kui ka pedagoogide osas (Liivamägi, 2013).

Väikeklassid on töötanud viis aastat. Aeg on edasi läinud, nende aastatega on saadud sellealaseid kogemusi. Kuidas väikeklassid täna töötavad, millised võiksid olla probleemid, kitsaskohad, vajakajäämised. Võibolla oleks vajalik selles töökorralduses midagi muuta, uuendada või ettepanekuid teha. On palju ebaselgust selles, kes on ikkagi need lapsed, kes peaksid väikeklassis õppima, kes komplekteerib ja otsustab selle, millised on need neli last, kes omavahel kokku sobivad ja mille alusel seda teha. Võib-olla peaks väikeklassi last rohkem integreerima, mitte teistest eraldatult õpetama. Väikeklassi õpilasel on tähtajaline otsus, kas lapse probleem või vajadus aja möödudes tõesti kaob.

Autismispektri häire

Diagnostiline termin „autismispektri häired“ (ASH) asendab termineid „autism“ ja „pervasiivsed arenguhäired“, et rõhutada spetsiifilisi sotsiaalse arengu häireid ja individuaalsete sümptomite suurt varieerumist. Praegusi diagnoosimise kriteeriume kasutades, on leitud, et 150st lapsest üks on autismispektri häirega. On kinnitatud, et hetkel on ASH-d rohkem poistel kui tüdrukutel, (neli ühele) ja et seda esineb erinevates kultuurides ja kõikides sotsiaalsetes klassides. Autismispektris muutuvad käitumuslikud tunnused inimeseti ja samuti ka samal inimesel läbi aegade (Barthelemy, Fuentes, Howlin, Gaag, 2013).

Psüühika ja käitumishäirete klassifikatsioonis RHK-10 (1996) moodustavad pervasiivsed arenguhäired (F84) rubriigis F80-F89, „Psühholoogilise arengu spetsiifilised

häired“ omaette alagrupi, kuhu kuuluvad: lapse autism (F84.0), atüüpiline autism (F81.1), Rett'i sündroom (F84.2), lapse muu desintegratiivne häire (F84.3), hüperaktiivsus motoorsete stereotüüpiate ja vaimse alaarenguga (F84.4), Aspergeri sündroom (F84.5), muud täpsustatud pervasiivsed arenguhäired (F84.8) ja täpsustamata pervasiivne arenguhäire (F84.9).

Autismispektrit diagnoositakse lastel, kellel on märkimisväärsed raskusi sotsiaalses suhtlemises ja sotsiaalses kujutlusvõimes koos piiratud, korduva käitumise ja eripäraste huvidega (Todd, 2013).

Autismi emased sümptomid ilmnevad lapsepõlves, mille tõttu kirjeldatakse seda ka kui arenguhäiret. Autismiga inimestel on raskusi kaasinimesi mõista ja nendega suhelda, seetõttu on igapäevaeluga toimetulek neile paras väljakutse. On ka arvamusi, et autism ei ole puue, vaid informatsiooni teistmoodi läbitöötamisest tulenev teistsugune maailmakäsitus. (Todd, 2013).

Autismispektri häirega lastel, kellel ei avaldu kõne- või intellektuaalseid probleeme, võivad probleemid ilmnedagi kooli minnes, kui nad ei suuda kooli- ja eakaaslaste sotsiaalsete nõudmistega hakkama saada (Barthelemy, Fuentes et al., 2013). Autismispektri raskema diagnoosiga lapsed õpivad sageli lihtsustatud õppekava alusel. Kui autism on põhilise või kaasuva diagnoosina, siis talle sobivad õppemeetodid sellest metoodikast, mida kasutatakse autismi puhul, vastavalt raskusastet arvestades. Kolmandik autismiga ja Aspergeri sündroomiga lastest on enamasti võimelised õppima tavakooli õppekava järgi, nad saavad tavalise põhi- ja gümnaasiumihariduse. Vajadusel rakendatakse individuaalset õppekava.

Ka Jõgi ja Suuder (2007) märgivad, et autismiga õpilaste õppekorraldus on väga erinev. Õpikeskkonna valik sõltub eelkõige õpilase eripärast. Autismiga lapsed on väga erinevad oma sotsiaalsete oskuste, häiritavuse ja ka vaimsete võimete poolest. Tuleb leida õppekorralduse vorm, mis lapsele kõige enam sobib: puude spetsiifikast arvestav eriklass, tavaklass koos abiõpetajaga või koduõpe. Gillberg (2003) märgib, et väike rühm väga kõrge intellektiga, suur rühm eakohase intellektiga ja sellest pisut madalama intellektiga Aspergeri diagnoosiga võivad vajada erilisi väiksemaid, 6-15 õpilasega õpperühmi, kus on sarnane probleemistik või teised õppimis- või psühhiaatrilised probleemid.

Autismiga õpilase jaoks on eriklassil tavaklassiga võrreldes palju eeliseid. On suurem võimalus õpikeskkonda struktureerida ja aidata autismiga laps välja teda ümbritsevast kaosest. Autismiga õpilane on tunduvalt töövõimelisem, kui teda ümbritseb rutiin nii ruumilises kui ka ajalises mõttes (Jõgi, Suuder, 2007).

Koolis tekivad autislikel lastel arusaamatused omavahelistes suhetes, sageli ei näita sellised lapsed üldse üles huvi kaaslaste vastu ega soovi osa võtta kujutlusvõimet nõudvatest

või grupimängudest. Nad võivad olla tõrksad igasuguste muutuste suhtes, hoida kramplikult kinni oma tegevusplaanist ja kogeda raskusi sõprussuhteid luues ning hoides. Tihti peale märkavad õpetajad ja vanemad sellistel lastel sensoorset ülitundlikkust. Neile ei meeldi viibida seal, kus on palju kära: vahetunnis, üldkogunemistel ja sööklas. Autismiga lapsed eristuvad teistest rohkem seetõttu, et nende suhtlemisoskused ei arene eakaaslastega samas tempos (Todd, 2013).

Autismiga laste loominguilised võimed on piiratud. Nad ei oska mängimisel ja suhtlemisel kasutada kujutlusvõimet, millest tulenevalt on neil raskusi ka teiste kavatsustest ja emotsioonidest arusaamise ja kohanemisega. Probleeme on tulevaste sündmuste ettenägemisega ning sündmustega, mis on juba möödunud. Autismiga laste käitumine on sageli korduv, stereotüüpne ja rituaalne. Enamus autismiga lapsi käituvad tõrkuvalt, kui on toimunud muutused rutiinis. Nende huvid on enamasti spetsiifilised või ebataavalised (Barthelemy, Fuentes et al., 2013).

Gillbergi (2003) sõnul tulevad umbes pooled Aspergeri sündroomiga lapsed koolis toime suuremate probleemideta siis, kui kool suhtub omapärastesse inimestesse ja ekstsentriskusesse sallivalt. Kooliprobleemid on ka tavaliselt neil, kellel on kõrge või väga kõrge intellekt. Paljudel on suuri raskusi koolis antavatest ülesannetest huvitumise ja neile keskendumisega. Ühel väikesel grupil on spetsiifilised õpiraskused, paljud vajavad füsioterapeudi eriabi mootorikapuute korrigeerimiseks. Väga tavalised on nendel lastel tajuhäired, alates liigsest helitundlikkusest kuni lõhna ja maitset puudutavate hülbeliste reaktsioonideni. Üksikutel võivad raskused õppimise, motorika ja tajuga olla nii silmnähtavad, et need ise ongi Aspergeri suurim funktsioonihäire.

Kõik probleemiga tegelejad avaldavad üksmeelselt arvamust, et autismidiagnoosiga lapsed peaksid saama võimetele vastava täisväärtusliku hariduse. Autismiga õpilaste õpetamisel tuleb akadeemiliste oskuste kõrval arendada nende sotsiaalseid oskusi – anda konkreetseid käitumismalle, arendada empaatiavõimet, valmistada neid ette järgmisse eluetappi üleminekuks. Õpilaste individuaalne õppe- ja arengukava peaks olema koostatud õpetajate, koolis töötavate spetsialistide ja lapsevanemate koostööna ning peaksid sisaldama tegevusi, mis tagaksid hariduslike erivajadustega õpilaste jätkuva arengu ja toimetuleku (Todd, 2013; Jõgi, Suuder, 2007).

Paljudel autistlikel lastel on head akadeemilised arusaamad sotsiaalsetest oskustest. Neid on vaja õpetada, kuidas rakendada sotsiaalseid oskusi igapäevaelu situatsioonides. Väljakutsed, mis on seotud autistlike laste arendamisega, on osaliselt seotud aju teistsuguse tööga (Chantal, 2003).

Euroopa Liit soosib kõikide erivajadustega laste integratsiooni ja õppimist tavakoolis. See ei tähenda seda, et õpilased jäetakse toetuseta väljaõpetamata personali hoolde. Põhirõhk peaks olema asetatud professionaalide väljaõppel, et nad mõistaksid autismiga last ja aitaksid tal saada kasu teiste lastega koosolemisest (Barthelemy, Fuentes, et al., 2013). Grunevaldi (1999) andmeil on Rootsis algklassidesse individuaalselt integreeritud 41 autistlikest lastest 88 protsendil oma isiklik assistent. Vähem on lapsi, kes saavad spetsiaalset toetust erikoolist. Enamikul juhtudel hinnatakse integreerimine positiivseks, kuna nende õpetamine on korraldatud individuaalselt.

Toddi (2013) hinnangul peaksid autismidiagnoosiga laste õpetamisel olema täidetud järgmised tingimused: heasoovlik ja toetav suhtumine autismi, erikoolituse saanud personal, autismiga lastele sobivad klassiruumid, vanemate ja spetsialistide koostöö, lai õppekava, kaasa arvatud sotsiaalsete oskuste õpetamine, edasijõudmise jälgimine, autismiga laste või noorte vajadustest lähtuv õpetamisemethodika, toetav suhtumine klassist klassi üleminekul.

Autismispektri häirega lastel on sageli ka aktiivsus- ja tähelepanuhäire. Sellistel lastel ja noorukitel on tõsisem raskusi keskendumise, liigse aktiivsuse ning impulsiivsusega. ATH puhul on abi ravimitest, mida kasutatakse koos asjakohaste enesereguleerimistehnikatega (Todd, 2013).

Autistliku lapse õpetamisel on palju aspekte, mis on hädavajalikud selleks, et saavutada paremaid tulemusi. Võimalikult vara tuleb alustada spetsiaalse haridusega. Tähelepanu tuleb pöörata akadeemiliste võimete, sotsiaalsete oskuste ja käitumise arendamisele. Selle teostamiseks on vajalik toetav keskkond ja personal, kes tunneb konkreetset last. Saama vajadusel ja võimalusel psühholoogilist ja meditsiinilist abi, mis on kohandatud tema vajadustele.

Aktiivsus- ja tähelepanuhäire

Hüperaktiivsus on üldlevinud nimetus, millega tähistatakse aktiivsus- ja tähelepanuhäiret (ATH). Eestis kasutatakse lisaks nimetusele „hüperaktiivsus“ veel selliseid termineid nagu „üliaktiivsus“, ATH, ja „hüperkineetiline häire“. Inglisekeelses kirjanduses on aktiivsus- ja tähelepanuhäire lühendiks ADHD (*Attention Deficit Hyperactivity Disorder*) ning ADD (*Attention Deficit Disorder*) (Haldre, Kõrgesaar, Metsis, Roomeldi, Susi, 2003).

Psüühika ja käitumishäirete klassifikatsioonis RHK-10 (1996) kuulub aktiivsus- ja tähelepanuhäire (F90.0) alagruppi hüperkineetilised häired (F90.-). Hüperkineetiliste häirete alaliiki kuulvad veel hüperkineetiline käitumishäire (F90.1), muud täpsustamata hüperkineetilised häired (F90.8) ja täpsustamata hüperkineetiline häire (F90.9).

Hüperkineetiliste häirete alaliikideks jaotamisel valitseb ebakindlus. Siiski on pikaajalised uuringud näidanud, et puberteedi- või täiskasvanuikka jõudmisel sõltub tulemus sellest, kas häirega kaasnes agressiivne, delinkventne või sotsiaalselt ebakohane käitumine. Häirete jaotamine põhineb alaliikideks selliste kaasnevate sümptomite olemasolul või puudumisel. Koodi F90.0 tuleks kasutada, kui hüperkineetilise häire (F90.-) üldised kriteeriumid avalduvad, kuid käitumishäire (F91.-) omi ei ole.

Aktiivsus- ja tähelepanuhäire sisaldab tähelepanu puudulikkuse sündroomi hüperaktiivsusega (*attention deficit disorder or syndrome with hyperactivity*) või hüperaktiivsust koos tähelepanu puudulikkusega (*attention deficit hyperactivity disorder*). ATH kuulub hüperkineetiliste häirete gruppi, mille põhitunnusteks on tähelepanu puudulikkus, motoorne üliaktiivsus ja impulsiivsus.

On avaldatud andmeid, et keskmiselt 7-12% lastest on hüperaktiivsed (sh hüperaktiivsuse sümptomitega). Poisse on hüperaktiivsete hulgas 2-10 korda rohkem kui tüdrukuid. Hüperaktiivsus ei kao elu jooksul kuhugi - vaid väiksel osal hüperaktiivseks diagnoositud noorukitest on need tunnusjooned taandunud. Ka täiskasvanueas on hüperaktiivsetel probleeme tähelepanu koondamise, enesekontrolli, töö organiseerimise ja ülemäärase aktiivsusega (Aktiivsus- ja tähelepanuhäire koduleht, s.a).

Kuni 20% poisslastest kannatab mingil määral tähelepanupuudulikkuse häire all. Ilmnevad sellised käitumisviisid nagu järjepidev sahmardamine, tähelepandamatus, hüperaktiivsus, kõrge motoorne aktiivsus, rahutus, kergesti häiritavus, kohmakus, paindumatus, madal stressitaluvus ja mõtlematu tegutsemine (Serfontein, 1990 viidatud Rogers, 2008j).

Siimes (1999, viidatud Nõmm, 2005j) märgib, et kui diagnoosida tähelepanu- ja hüperaktiivsusprobleemi diagnostiliste kriteeriumide (DSM-IV) järgi tähelepanuhäiret, peavad vähemalt kuus järgmistest tähelepanematuse sümptomitest olema kestnud vähemalt kuue kuu jooksul, sobimata kokku arengutasemega: (1) jätab sageli detailid tähele panemata või teeb tegevustes hooletusvigu, (2) sageli korduvad raskused ülesannetele või mängudele keskendumisel, (3) otsesel kõnetamisel ei näi sageli kuulvat, sageli ei pane tähele korraldusi ega saa ülesandeid tehtud, (4) sageli korduvad raskused ülesannete või toimingute organiseerimisel, (5) sageli väldib või põlgab ülesandeid, mis nõuavad pikemaajalist pingutust või ei taha neid sooritada, (6) kaotab tihti ülesannetes või toimingutes vajaminevaid esemeid (mänguasju, raamatuid, tööriistu), (7) laseb end kergesti häirida kõrvalistest stiimulitest, (8) unustab sageli igapäevased toimingud, tehes asju ära.

DSM-IV järgi hüperaktiivsuse diagnoosimiseks peavad vähemalt kuus järgmistest hüperaktiivsuse/impulsiivsuse sümptomitest olema kestnud vähemalt kuue kuu jooksul sobimata kokku arengutasemega: (1) liigutab sageli närviliselt käsi või jalgu või niheleb istudes, (2) olukordades, kus eeldatakse ühel kohal püsimist, lahkub sageli oma kohalt, (3) sageli ronib kuhugi või jookseb sobimatutes olukordades liigselt ringi (teatris, kirikus), (4) sageli korduvad raskused rahulikult mängimisel või millegagi tegelemisel, (5) on „pidevalt kuskile minemas“, (6) räägib sageli üleliia.

Aktiivsuse- ja tähelepanuhäire põhjuseid on otsitud palju, ent täpne põhjus on hoolimata hulgalistest uuringutest ning vaatlustest teadmata. Arvatakse, et põhjused võivad peituda nii keskkonnas, traumades, geneetikas kui ka paljus muus. Lapse- ja noorukieas on aktiivsuse- ja tähelepanuhäire üks olulisemaid psüühikahäireid, mis põhjustab olulisi toimetulekuraskuseid lapse erinevates tegevusvaldkondades, sealhulgas õppimises ja huvialategevuses ning suhtlemisel täiskasvanute ja eakaaslastega.

Vaimne võimekus on hüperaktiivsetel lastel tavaliselt eakohasel keskmisel tasemel, mis võimaldaksid neil tavakooli programmiga vähemalt rahuldavalt toime tulla. Vaimsed võimed võivad olla mõnikord eakohasest keskmisest madalamad, mistõttu peaks laps õppima lihtsustatud õppekava alusel. Hüperaktiivse lapse võimed võivad olla eakohase taseme ülemisel piiril, aga vaimsete võimete areng eakohasest kiirem. Hüperaktiivsusest tulenevate iseärasuste tõttu ei suuda aga ka andekad lapsed sageli oma häid vaimseid võimeid piisavalt kasutada. Ligi kolmandikul hüperaktiivsetest lastest on spetsiifilised õpiraskused matemaatikas, õigekirjas ja lugemise omandamisel. Aju need osad pole veel eakohasel tasemel küpsenud või on pärilikult iseäralikud, mis võimaldavad lugemise, kirjutamise ja/või matemaatika omandamist. Seetõttu tekivad raskused juba algklassides ning õppimine nõuab lapse piisavale taibukusele vaatamata suuremat abi, pingutust ja ajakulu. Lugemis- ja õigekirjahäiret aitavad korrigeerida logopeed koostöös lapsevanema ja õpetajaga (Haldre, Kõrgesaar et al, 2003).

Hüperaktiivsed lapsed on võimelised kollektiivis õppima ja arenema nii, nagu kõik teised lapsed, ainult et nad vajavad teistest rohkem eritähedpanu, kinnitust selle kohta, et nende tegevus ja käitumine on õiged, ütleb Nõmm (2005). Last saab abistada inimene, kes on teadlik ATH-st, mõistab ja aktsepteerib lapse olemust, tema probleemi. Abi peab ta saama võimalikult varakult, kuna häire mõjub koolis halvasti lapse õppeedukusele ja sotsialiseerimisele. See aga nõuab lastevanematelt ja õpetajatelt head informeeritust hüperaktiivsusest ning üksteist mõistvat koostööd lastepsühholoogide ja –psühhiaatritega.

Hüperaktiivsed lapsed kogevad eduelamust koolis vähe. Neil on olemas küll potentsiaal, kuid see jäetakse sageli märkamata või kasutamata, ütleb Lina (2007). Kui hüperaktiivne laps on jõudnud 4. või 5. klassi, siis hakkavad käitumishäired õpitulemusi rohkem mõjutama. See on aeg, mil tuleks last eriliselt toetada, märgata ja nõustada. Sekkuma peaks logopeed, eripedagoog või koolipsühholoog.

Kooli minev hüperaktiivne laps vajab edukaks toimetulekuks palju mõistmist, toetust ja kogu kooli personali abi nii õppimisel, käitumisel kui ka suhtlemisel. Sama vajalik on kodu ja kooli koostöö. Põhikooli- ja gümnaasiumieas võivad sümptomid mingil määral muutuda, kuid raskused tähelepanu ulatuse, organiseerimise ja enesekontrolliga võivad jääda. Üliaktiivsus ja impulsiivsus enamasti vähenevad (Haldre, Kõrgesaar et al, 2003). Steer ja Horstmann (2011) leiavad, et aktiivsus- tähelepanuhäirega lapsele on vajalik kohandada selline keskkond, mis vastaks tema tähelepanuga seotud võimete ja vajadustega.

Selleks, et aktiivsus- tähelepanuhäirega laps edukalt koolis toime tuleks, toob Roomeldi (2003) Riefi soovitustele toetudes välja õpetaja tööd toetavad tegurid: (1) hüperaktiivsete õpilaste iseärasusi ja erivajadust käsitlev koolitus, (2) kooli juhtkonna toetus on põhilise tähtsusega, (3) ruum, materjalid ja vahendid, et luua sobiv keskkond, mis soodustab õppimist ja tõstab motivatsiooni, (4) väljaõpe meeskonna liikmetele, et nad oskaksid märgata ja ära tunda probleeme, millega õpilased võivad kokku puutuda, ning koos välja töötada strateegiad ja plaane järgnevateks tegevusteks ja sekkumiseks, (5) luba ja julgustus proovida mitmesuguseid strateegiaid ja tehnikaid, (6) valmisolek vigadest õppida, (7) vanemate toetus, usaldus ja vastutuse jagamine nende laste õpetamisel, (8) vastavasisulise õppekirjanduse olemasolu ja kättesaadavus, (9) spetsialistide võrgustik väljaspool kooli, kellega nõu pidada ja kelle juurde last vajaduse korral nõustamiseks ja raviks edasi suunata.

Rogers (2008) märgib, et lastearstid ja psühholoogid suudavad vanemaid ja õpetajaid selliste laste abistamisel erinevate tegevuskavadega aidata. Isegi siis, kui laps kasutab vajadusel ravimeid, peavad koolid TPH käitumisele planeeritud taastus- või toetusprotseduuride abil lähenema. Käitumistaastuse kavad aitavad lapsel õppida uusi käitumismustreid, et vähendada häiritud käitumise sagedust ja intensiivsust.

Morgan, Jenson, Rogers (1998, viidatud Rogers, 1999j) väidavad, et kordarikkuv käitumine on sageli seotud edasijõudmatusega õppimises. Kooliedukuse eelduseks on ülesandele keskendumine, juhtnööride jälgimine, tunnis kaasa töötamine ja vastamine, oma kohal püsimine ning klassi reeglite järgimine. (Morgan ja Jenson, 1988 ja Rogers, 1998). Käitumistaastuse programmis töötatakse lastega otseselt arendamaks nende akadeemilisi ja sotsiaalseid toimetulekuoskusi, et tugevdada nende enesehinnangut ja kuuluvustunnet.

ATHga lapsed on nooremas koolieas teiste eakaaslastega võrreldes motoorselt tunduvalt aktiivsemad, nii planeeritud kui ka vabas tegevuses. Nad ei ole orienteeritud tulemusele ning väimset pingutust nõudvates ülesannetes on suuri raskusi. Neil on raske keskenduda rohkem kui ühele stiimulile korraga, seetõttu vajavad nad eakaaslastest rohkem välist organiseerivat abi. Raskusi on eakaaslastega suhtlemisel, sest satuvad nendega kergesti konflikti. Oma tegutsemistes on nad jõulised ning võivad seetõttu olla tõrjutud.

Noorukieas on tendents hüperaktiivsuse vähenemisele. Kui impulsiivne käitumine püsib, võib see kaasa tuua eale esitatavate suuremate sotsiaalsete nõudmistega vastuollu sattumise. ATHga noorukile võib sellest tingituna osaks saada suurem kriitika nii täiskasvanute kui ka eakaaslaste poolt. Need tegurid soodustavad omakorda noorukil teiste psüühikahäirete, nagu depressioon, käitumishäired ja psühhoaktiivsete ainete tarvitamise kujunemist.

Sõltuvushäire

Sõltuvushäire on käitumuslike, kehaliste ja tunnetuslike avaldumisvormide kogum, mille korral mingi aine või tegevus muutub inimese elus asendamatuks või esmatähtsaks. Need avaldumisvormid võivad olla tubaka, alkoholi, narkootikumi või ravimi kasutamine või internetis käimine. Neil, kellel on sõltuvushäire, soovivad sageli vastupandamatult mingit ainet tarvitada või tegevust sooritada. Seda varjata püüdes mõeldakse aga pidevalt viisidele, kuidas teatud ainet saada, millal seda tarbida või kuidas ja millal teatud tegevust teha saaks (Hea Enesetunne, s.a).

Sõltlase märkamine klassis eeldab õpetajalt teadmisi mõnuainete toime kohta ja valmisolekut selleks, et ka tema klassis ja koolis võib selliseid õpilasi olla (Jõgi, Suuder, 2007). Himma (2015) tõdeb, et internetisõltuvuse all võib kannatada ligikaudu iga kümnes inimene. Ametliku klassifikatsiooni kohaselt pole internetisõltuvus haigus ning seetõttu pole võimalik diagnoosi panna. Erinevate uuringute kohaselt on tegu aga kasvava probleemiga, millega on raskustes hinnanguliselt 3 kuni 5 protsenti täiskasvanutest ja lastest.

Maailma terviseorganisatsioon (WHO) on asunud välja töötama uut haiguste klassifikatsiooni (RHK-11), kuhu on kavas lisada haigusena internetisõltuvus. Uues nimistus käsitletak seda sarnaselt teiste psühholoogiliste ja keemiliste sõltuvushäiretega. Internetisõltuvuse alla kuuluvad näiteks selfie'-sõltuvus, sõltuvus arvutimängudest aga ka lühisõnumitest ja sotsiaalmeediast (Himma, 2015).

Sõltuvushäired on sarnased mitmete teiste hariduslike erivajadustega selles mõttes, et nad võivad olla kaasasündinud eeldustega seotud, kuid pigem elu jooksul omandatud nähtused, mida on kergem vältida kui ületada (Kõrgesaar, 2002).

Teismeliste uimastite- ja alkoholitarvitamise viimane staadium on sõltuvus, mida iseloomustavad paljud kuritarvitamise tunnused ja käitumisviisid. Teismeliste füüsiline ja psühholoogiline seisukord hakkab halvenema. Neil võib esineda kaalulangust, sageda haigestumised, kannatada võivad hügieeniharjumused ja mälu. Suurenevad paranoia ja süütunne. Teismelistel võib langeda eneseväärikus, nad hakkavad ennast vihkama, kui on teinud mõne pahanduse või käitunud halvasti. Halvenevad veel kontsentreerumisvõime, motivatsioon ja raskused informatsiooni töötlemisel. Need negatiivsed mõjud häirivad teismeliste õppimisvõimet ja muudavad hariduse omandamise ülesande raskemaks (Goldstein, Rogers, 2005).

Golden ja Rogers (2005) ütlevad, et suitsetavate teismeliste hulk on ärevusttekitav. Need, kes kasutavad tubakat, tarvitavad suurema tõenäosusega ka alkoholi ja teisi uimasteid kui mitesuitsetavad teismelised. Noorukitest vanuses 12 kuni 17, kes suitsetasid viimase SAMHSA (Substance Abuse and Mental Health Services Administration) uuringu läbiviimise ajal sigarette, kinnitas 42,7 % ka keelatud ainete tarvitamisest eelmise kuu jooksul, võrreldes ainult 4,6% mitesuitsetajaga. Kui lapsed suudetakse tubakaproovimisest eemal hoida, siis väheneb võimalus, et nad proovivad alkoholi ja teisi keelatud aineid.

Tervikuna ei kuritarvita HEV-õpilased alkoholi ega teisi meelemürke tihedamini kui nende eakaaslased, kuid uurimused on näidanud, et emotsionaal- või käitumiskäitumistega noorukid on siiski sagedasemad kuritarvitajad. Hüperaktiivsete, tähelepanuvaeguse ja õpiraskustega noorukite puhul on uurimustulemused vasturääkivad. Noorukite pea- ja kehatraumad seostuvad mõnuainete kasutamisega, traumad põhjustavad omakorda mõnikord hariduslike erivajadusi (Kõrgesaar, 2002). Koolipoolne esimene samm peaks J. Kõrgesaare arvates olema kõrgetasemelise õppe tagamine ning õpilaste aktiivne osalus kooli ja kooskonna tegevuses. Eriti oluline roll on seejuures eripedagoogil, kelle ülesanne on olla aktiivne eestvõitleja koolipoolsete uimastitõkestus-, märkamis- ja sekkumispõhimõtete väljatöötamisel ja võrgustikutöö arendamisel.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Uurimustöö eesmärgiks on selgitada välja, kuidas hindavad väikeklasside tööd ühe linna-põhikooli väikeklasside õpetajad, nendes klassides õppivad õpilased ja õpilaste

vanemad ning sama kooli tavaklasside õpetajad. Uurimuse eesmärgist tulenevalt otsitakse vastuseid järgmistele uurimisküsimustele.

- 1) Milliseid probleeme või õnnestumisi toovad õpilased, lapsevanemad ja õpetajad esile väikeklasside töö kohta?
- 2) Milliseid ettepanekuid tehakse väikeklasside töö tõhususe tõstmiseks?
- 3) Kuidas mõjutavad väikeklasside avamist ja täituvust muutused nõustamiskomisjonide töökorralduses?

Metoodika

Valim

Uuringu valimi moodustasid ühe linna- põhikooli kõik väikeklasside õpetajad-klassijuhatajad (8) ning sama kooli tavaklasside õpetajad (6). Tavaklassi õpetajatest kolm õpetavad I kooliastmes ja kolm II ja III kooliastmes. Uuritavateks olid sama kooli väikeklasside õpilased (36) ja väikelassis õppivate õpilaste vanemad (17). Väikeklassi õpilaste vanematelt oli eelnevalt küsitud luba õpilaste küsitlemiseks. Õpetajate küsitlemiseks küsiti luba uuritava kooli juhtkonnalt. Valimisse kuulus ka üks maakondliku nõustamiskomisjoni töötaja.

Mõõtvahendid

Antud uurimustöös viidi läbi kombineeritud uurimus. Mõõtevahendiks kasutati selles uurimustöös kolme küsimustikku (lisa 1,4,5) ja kahte intervjuud (lisa 2, 3). Nii õpilased kui ka nende vanemad vastasid interneti vahendusel Google Drive's koostatud küsimustikule. Väikeklassi õpetajatele saadeti küsimustikud meili teel. Tavaklassi õpetajaid ja maakondliku nõustamiskomisjoni töötajat intervjueeriti. Täpsed küsimustikud, mida uuritavad täitsid või millele vastasid, on välja toodud lisades.

Protseduur

Elektroonilised ankeedid koostati väikeklasside õpilaste vanematele ja väikeklasside õpilastele veebikeskkonnas Google Drive, kus valiti ankeedi põhi ja sisestati küsimused. Esilehel informeeriti küsitletavaid uurimuse vajadusest ning eesmärgist, kogutud andmete töötlemise konfidentsiaalsusest ja tulemuste avalikustamisest. Ankeedile vastamine oli vabatahtlik. Vanematele saadeti meeldetuletused küsimustiku täitmiseks kolmel korral, kuid see ei suurendanud märgatavalt vastanute arvu.

Kõik väikeklasside õpilased vastasid küsimustikele koolis oma klassiruumis neile sobival ajal kokkuleppel klassijuhatajatega. I kooliastme õpilastel oli toeks nende klassijuhataja, kes vajadusel andis lisaselgitusi küsimuste paremaks mõistmiseks. II ja III kooliastme õpilased vastasid küsimustikule iseseisvalt.

Tavaklasside õpetajaid ja kohalikku nõustamiskomisjoni töötajat intervjueriti nende töökohas neile sobival ajal ja kohas. Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud suulist intervjuud, mis annab võimaluse küsida täpsustavaid küsimusi ning vajadusel muuta nende järjekorda. Töö autor koostas tavaklassi õpetajatega vestluse juhtimiseks ning teabe saamiseks 13 küsimust ja maakondliku nõustamiskomisjoni töötajale kuus küsimust. Intervjuu käigus tuli esitada ka täpsustavaid küsimusi. Intervjuuks planeeriti orienteeruvalt pool tundi. Vestlus salvestati mobiiltelefonis oleva diktofonirakendusega *Voice Memos*. Pärast intervjuude läbiviimist alustati salvestite transkribeerimisega, mille puhul jälgiti transkribeerimisnõuet, milleks on kuuldu võimalikult täpne kirjapanek.

Väikeklasside õpetajad vastasid uurija poolt saadetud küsimustikule kirjalikult, milles oli 15 küsimust. Küsimustik saadeti uuritavatele meili teel. Välja saadetud e- kirjale vastasid kõik väikeklasside õpetajad-klassijuhatajad.

Uurimused viidi läbi ajavahemikul jaanuar-mai 2016.

Tulemused

Tulemusi analüüsitakse vastajate allrühmade kaupa.

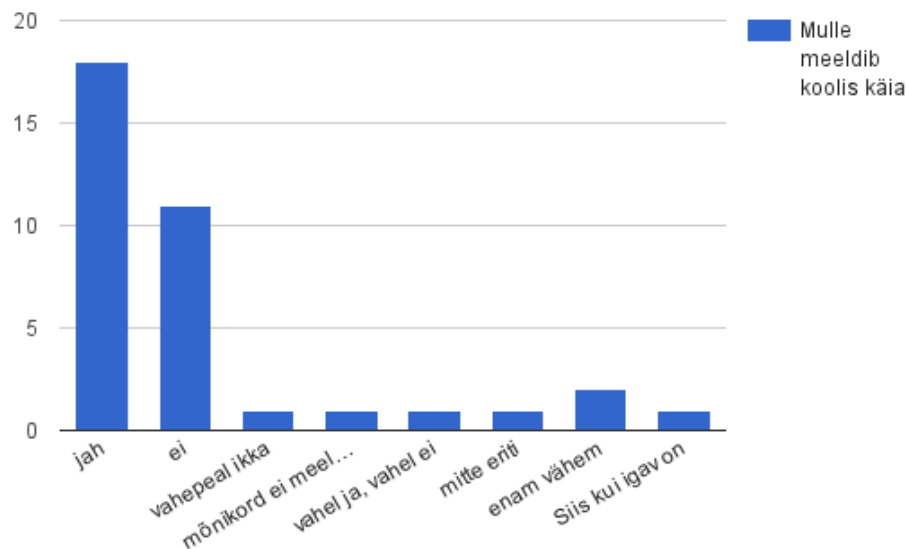
Väikeklassi õpilaste hinnangud

Küsimustikud saadeti kõikidele väikeklasside õpilastele, kes õpivad samas põhikoolis avatud väikeklassides 2. kuni 9. klassini, kokku 36 õpilasele. Küsimustikule vastasid koolis kõik 36 õpilast, neist 24 olid poisid ja 12 tüdrukud. Laste vanused, kes õpivad väikeklassides on 8-16 aastat. Igast kooliastmest oli vastajaid 12.

Väikeklassi õpilastest pooled on õppinud kahes kuni viies erinevas koolis ning pooled on saanud õppida samas koolis. Tavaklassis on 36 väikeklassi õpilasest õppinud 24, enamikele neist meeldib rohkem õppida väikeklassis kui tavaklassis. Kuus õpilast olid keskmisel seisukohal. Ainult väikeklassis on õppinud 12 last.

Pooltele väikeklassi õpilastele meeldib koolis käia, 11 õpilasele ei meeldi ning 7 õpilast andsid vahepealseid hinnanguid. Positiivselt oli vastatud valdavalt I kooliastmes, neist 10 õpilasele meeldib koolis käia ja kaks vastasid, et mõnikord ei meeldi. II ja III kooliastme

õpilastest vastasid eitavalt 11 õpilast ja jaatavalt 8, ülejäänud 5 vastajat olid erinevatel seisukohtadel. Esimese kooliastme vastused olid positiivsemad II ja III kooliastme tulemustest.

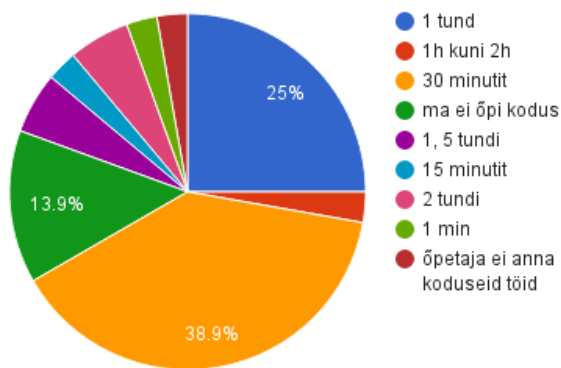

Joonis 1. Väikeklassi õpilaste hinnang kooliskäimisele.

Väikeklassi õpilased hindavad oma edukust erinevates õppeainetes enamasti heaks, väga heaks või suurepäraseks. Sellest võib järeldada, et lapsed tajuvad väikeklassis eduelamust ja saavad õppetöös individuaalset abi ning piisavalt tähelepanu. 36 õpilasest 2 mainisid, et neil läheb loodusõpetuses, eesti keeles ja matemaatikas halvasti. Kõige kõrgemaks hinnati enda hakkamasaamist kehalises kasvatuses ja tööõpetuses. Need olid ka vastajate lemmikõppeained inglise keele ja matemaatika kõrval. Kõige madalamaks hinnati oma tulemusi loodusõpetuses. Kolmandas kooliastmes leidis 12 õpilasest üks, et tulemused on väga halvad füüsikas, vene keeles ja keemias.

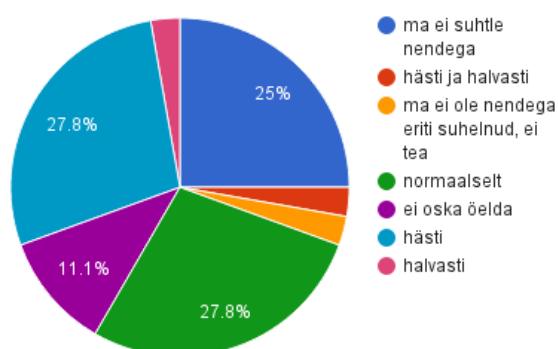
Kodustesse töödesse suhtuvad õpilased erinevalt: viis õpilast vastasid, et nad ei õpi kodus kunagi, üks õpilane ütles, et õpetaja ei anna kodus õppida, üks kulutab õppimisele vaid minuti, üks veerand tundi. Kõige enam vastati, et õppimisele kulub pool tundi kuni üks tund.

Koduseid töid teeb iseseisvalt vastanutest 14, ülejäänud vajavad täiskasvanu abi. Abistajateks on enamasti emad, aga ka isad või vanavanemad.

Joonis 2. Koduste tööde tegemiseks kulunud aeg väikeklassi õpilaste hinnangul

Alljärgnevalt analüüsiti väikeklassi õpilaste suhteid klassikaaslaste, klassijuhataja, tavaklasside õpilaste ja õpetajatega. Veidi üle poole väikeklassi õpilastest arvasid, et tavaklassi õpilased suhtuvad nendesse hästi või normaalselt, 10 õpilast ütlesid, et ei suhtle nendega, 4 ei osanud öelda ning ainult kaks last arvasid, et nendesse suhtutakse halvasti. Tavaklasside õpetajate suhtumine on 81% vastanute arvates hea, neli ei ole nendega suhelnud ning 3 vastanut leidsid, et nende suhtumine on halb.

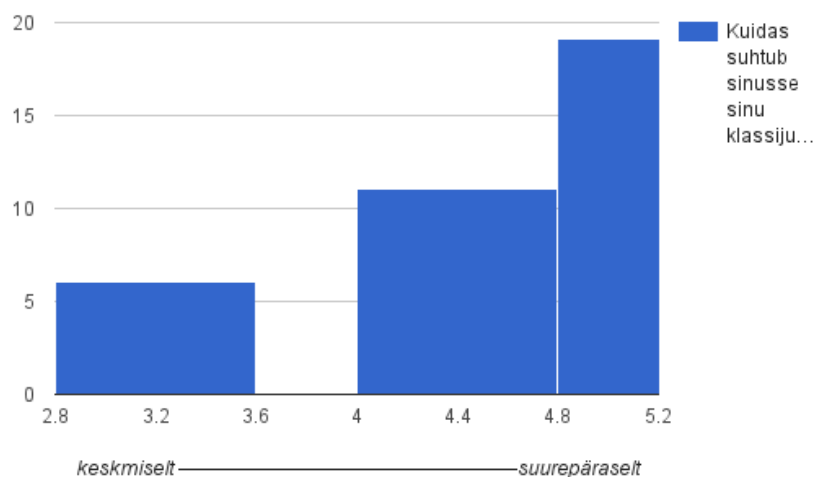

Joonis 3. Tavaklassi õpilaste suhtumine väikeklassi õpilastesse väikeklassi õpilaste hinnangul

Koolis klassikaaslastega läbisaamine on 12 õpilasel suurepärane, 11 väga hea ja 13 keskmine. Väljaspool kooli 14 väikeklassi õpilast omavahel läbi ei käi, 14 teeb seda

mõnikord ning 6 teevad seda sageli, nendest kuuest õpivad 4 õpilast II või III kooliastmest ja kaks õpilast I kooliastmest.

Klassijuhatajate suhtumist hinnati suurepäraseks 19 korral, väga heaks 11 korral ja keskmiseks 6 korral. Sama kooli väikeklasside ja tavaklasside õpilaste vahel ei esine erimeelsusi. Samuti tunnetab enamik õpilasi head suhtumist tavaklasside õpetajate poolt. Ka klassisisene läbisaamine õpilaste ja klassijuhataja vahel on väga hea.

Joonis 4. Väikeklassi õpilaste hinnang klassijuhatajate suhtumisele nendesse skaalal 1 kuni 5

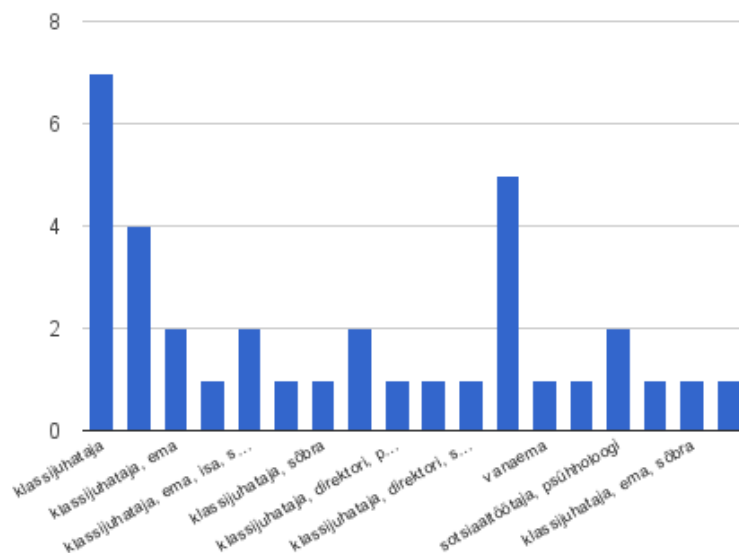
Väikeklassi õpilastest 6 vajavad kooli- ja kojuminekul täiskasvanu abi. Kooli tuuakse ning tullakse vastu 4 õpilasele. Neli väikeklassi õpilast, kes õpivad I kooliastmes vajavad igapäevaselt tuge kooli tulekul ja minekul. Kahte õpilast III kooliastmest tuuakse kooli sellepärast, et vanemad saaksid kindlad olla, et nende laps on kooli jõudnud.

Avatud küsimustega sooviti teada, mis väikeklassi õpilast koolis rõõmustab. Väikeklassi õpilastest kolm leidsid, et neid ei rõõmusta koolis mitte midagi, neist üks õpib II ja kaks III kooliastmes ning kaks ei osanud öelda. Viiele lapsele on olulisel kohal vahetunnid. Leiti, et kool on tore koht sõpradega koos olemiseks, suhtlemiseks. *Meeldib õppida, kaaslastega koos olla, õpetajad on toredad. Koolis on mul tegevust, kodus sõpradeta mitte.* Õpilased väidavad, et neile meeldib õppimine, erinevad õppeained ja üritused. *Rõõmu teevad õpetajad ning nende individuaalne lähenemine. Et õpetajad aitavad, kui abi vajan.*

Järgnevalt uuriti, mis valmistab kõige rohkem muret. Kolmandik vastanutest leidsid, et nende mured on koolis seotud raskustega mõnes õppeaines. *Mate on vahel raske, teisendamine on raske.* Raskete ainetena olid lisaks ootuspärasele matemaatikale märgitud

veel eesti keel ja vene keel. Probleemiks oli ka klassikaaslastega läbisaamine ja nende ebameeldiv käitumine. *Klassikaaslaste nõme käitumine; Kui klassivend kiusab.* Kiusamine oli välja toodud kolmel korral ja III kooliastme õpilaste hulgas. Seitse õpilast olid rahul olukorraga, neil ei olnud muresid ning kaks õpilast ei osanud midagi öelda. Üks õpilane tunneb end üksikuna ja ühte häirib lärm koolis. *Siis kui ma üksi olen ja keegi ei suhtle minuga.* Hinnete pärast muretsseb ainult üks vastanutest.

Lisaks uuriti, kelle poole väikeklassi õpilane probleemide tekkimisel pöördub. Probleemide tekkimisel pöördub väikeklassi õpilane enamasti klassijuhataja poole. Kaheksa last mainib ka psühholoogi või sotsiaaltöötajat. Üks laps pöördub sõbra, üks vanemate ja üks vanaema poole.

Joonis 5. Kelle poole pöördub väikeklassi õpilane probleemide tekkimisel.

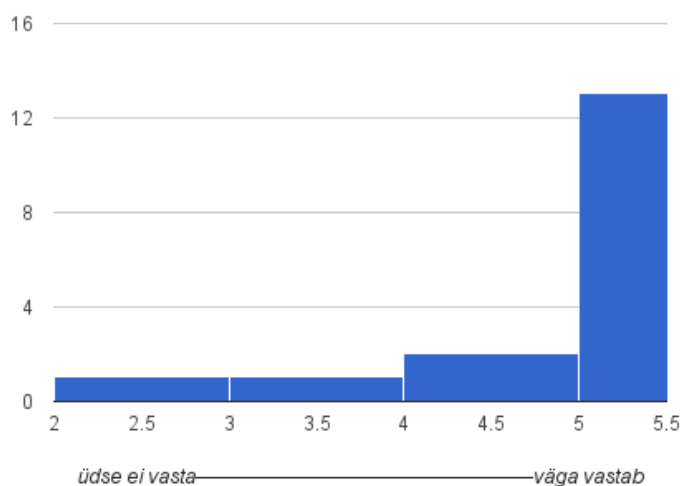
Lastelt küsiti, et mida nad muudaksid oma koolis. Lastest selgus, et nende hinnangul on kooli lauad ja toolid ebamugavad. *Toolid lauad peavad muutuma, muidu oleme kõik invaliidid.* Leiti, et vahetunnid peaksid olema pikemad ning tunnid lühemad. Sooviti ka rohkem tunde matemaatikas, kehalises kasvatuses ning pikemaid koolipäevi. Nelja õpilast häirib koolikiusamine ja halb käitumine koolis. *Püüaksin vähendada koolikiusamist.* Kolm õpilast on kõigega rahul. Üks õpilane tõi välja, et vajalik oleks omandada praktilisi oskusi. *Tahaksin õppida söögitegemist.* Kaks õpilast ei olnud rahul aineõpetajaga ja väikeste ruumidega.

Väikeklassis õppivate õpilaste vanemate hinnangud

Küsimustik saadeti kõikidele lapsevanematele, kelle lapsed õpivad ühes ja samas põhikoolis avatud väikeklassides 2. kuni 9. klassini, kokku 36 vanemale. Küsimustikule vastasid 18 vanemat ehk poolte õpilaste vanemad. Vastajateks olid saajaprotsendiliselt õpilaste emad. Lapsed, kelle vanemad vastasid ankeedile õpivad I kooliastmes 7 last, II kooliastmes 7 last ja III kooliastmes 3 last.

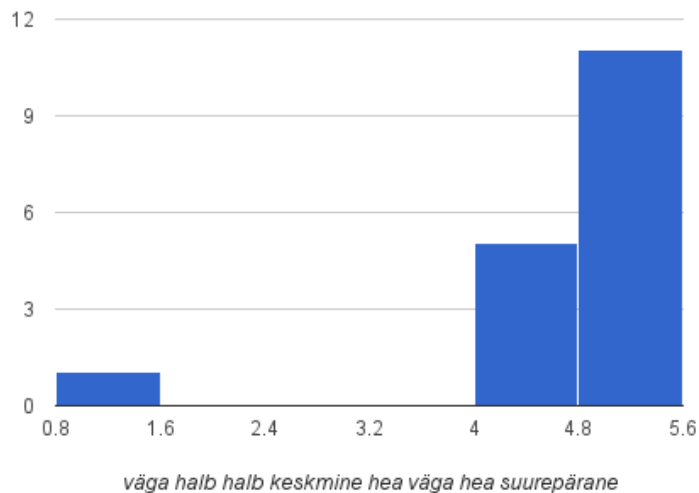
Uurimuses püüti teada saada, kuidas põhjendavad laste vanemad nende laste õppimist väikeklassis. Probleemidena on vanemad välja toonud autismispektrihäiret, hüperaktiivsust, keskendumisraskust, tervisega seotud probleeme, õpiraskust, mittedobivust suurde klassi, käitumisprobleemi. Leiti, et nende lastele ei sobi või ei sobinud õppevormiks suur klassikollektiiv. *Minu laps õpib väikeklassis, sest ta on autismispektrihäirega, ei talu muutusi ega suurt seltskonda.* Leiti, et nende lastele ei sobi või ei sobinud õppevormiks suur klassikollektiiv. *Laps ei sobitunud tavaklassi ja suure grupi õpilastega. On hüperaktiivne ja vajab õppimiseks väiksemat keskkonda.*

Kõik vanemad leidsid, et väikeklasside avamine on vajalik. 13 vanemat andsid hinnangu, et väikeklass, kus nende laps õpib, vastab nende ootustele, 2 vanemat jäid keskmisele seisukohale ja 2 vanemat ei ole väikeklassiga rahul. Vanemad on enamasti rahul väikeklasside tööga, kuid on ka 2 rahulolematut vanemat.

Joonis 6. Vanemate ootused väikeklassile skaalal 1 kuni 5

Vastanud vanematest 16 on väga rahul lapsevanemate ja õpetajate koostööga. Kaks vanemat leiavad siiski, et see on puudulik. Kooli panust väikeklasside töösse hinnati järgmiselt: 8 vanemat leidsid, et see on väga hea, 7 hea ja 3 arvasid, et see ei ole olnud piisav.

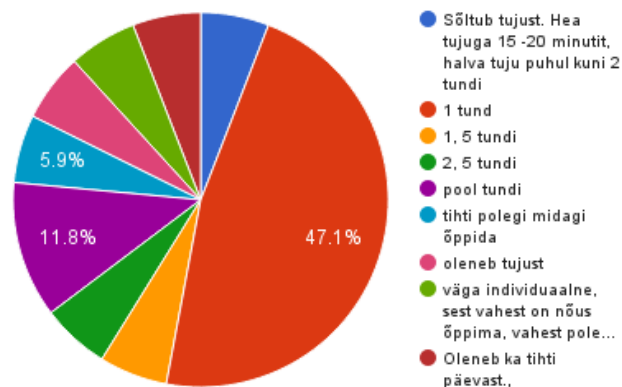
Joonis 7. Vanemate hinnang lapsevanema ja õpetaja koostööle

Pooled vastanud vanematest arvavasid, et tavaklassi õpilased suhtuvad nende lastesse hästi, 3 ei osanud öelda, 2 arvasid, et halvasti ning 3, et nende laps ei suhtle tavaklasside õpilastega. Lapsevanemad enamasti ei tunneta tavaklassi õpilaste halba suhtumist. Samuti arvavad ka tavaklasside õpetajad.

Vanemate arvates tuleb koolist ja läheb kooli laps enamasti väga hea (6) või hea tujuga (4). Üks laps ei taha alati kooli minna, aga koju tuleb hea tujuga. Kahel lapsel näeb vanem, et koolist tulles on tuju halvem kui minnes.

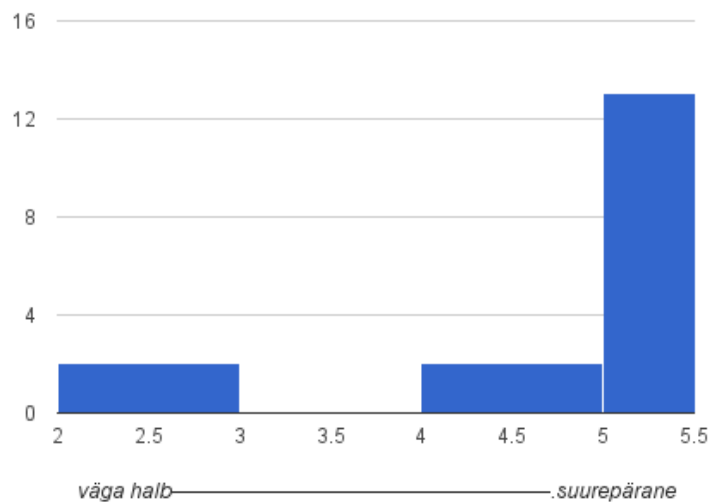
12 vanemat leidsid, et nende lastele antakse kodus piisavalt õppida, 2 vanemat leidsid, et seda on liiga vähe ning 1 leidis, et võiks olla selliseid koduseid töid, mida laps saab teha iseseisvalt.

Vanemad on koduste tööde hulgaga rahul, kuid leiti, et need lapsed, kellel on rohkem võimeid, võiksid teha kodus selliseid töid, mis on jõukohased ning millega nad saavad abita hakkama. Kodustele töödele kulub vanemate arvates enamasti üks tund. Õppimisele kuluvat aega võib mõjutada lapse meeleolu.

Joonis 8. Õppimisele kuluv aeg vanemate hinnangul

Õpetajate professionaalsust hindasid kõrgeks 12 vanemat, väga heaks neli ja kaks vanemat olid rahulolematud.

Joonis Kuidas hindavad vanemad väikeklassi õpetajate professionaalsust skaalal 1 kuni 5

Laste hakkamasaamine erinevates õppeainetes vanemate hinnangul on keskmine ja üleselle. Ainult ühel lapsel vanema hinnangul on raskusi matemaatikas ja loodusõpetuses. Kõige kõrgemaks hindasid vanemad laste võimekust kehalises kasvatuses ja tööõpetuses. Pooled vanematest leidsid, et nende lapsed saavad hästi hakkama matemaatikas.

Küsitlusega sooviti teada saada, mille poolest erineb vanemate arvates väikeklass tavaklassist. Vanemad pidasid kõige olulisemaks erinevuseks väiksemat õpilaste arvu klassis ja hindasid seda positiivseks. Väikeklassis jagub aega igale õpilasele ning saab kogu päeva jooksul talle individuaalselt läheneda ning vastavalt tema vajadustele ka last arendada ning õpetada. Oluliseks peeti ka seda, väiksemas keskkonnas on vähem väliseid ärritajaid. Negatiivsena oli välja toodud see, et kannatab laste sotsiaalne areng. Samuti leiti, et õpilaste arv võiks suureneda alates 4. või 5. klassist, et edaspidises elus paremini toime tulla.

Väljavõtted vastustest:

Väikeklassis on õpetajal rohkem aega iga lapsega individuaalselt tegeleda. Nii on kindel, et laps saab kõigest õpitavast aru ja omandab selle. Lapse isiksust ei suruta suurde ühtlase halli massi nagu suures klassis, laps saab olla see kes ta on, temaga arvestatakse. Kui minu poeg käis suures klassis vihkas ta kooli, kooliskäimist ja õppimist. Väikeklassi minnes ei läinud ühte kuud mööda kui ta juba ootas hommikut, et kooli saaks minna. Ei taha mõeldagi mis oleks temast saanud kui väikeklassi ei oleks.

Eelkõige on oluline, et klassis õpib tavapärasest vähem õpilasi, mis kergendab oluliselt õpetaja võimalusi tegeleda iga lapsega eraldi, samuti on õpikeskkond rahulikum, rutiinsem. Vastavalt iga lapse seisundile saab õpetaja läheneda õpilastele individuaalselt. Hetkel õpib väikeklassis kuni 4 õpilast, aga ma arvan, et kuni 10 õpilasega klassi suurus oleks samuti normaalne edaspidises elus parema toimetulemise saavutamiseks. Seda näiteks alates 4.-5. klassist.

Vanemad pidid täpsustama, millest võib tingitud olla see, et lapsel läheb mingis õppeaines halvasti. Raskused erinevates õppeainetes võivad vanemate arvates olla tingitud nende laste keskendumisraskustest, lugemis- ja kirjutamisraskustest. *Kui ta on magamata või ärevil on raske tal keskenduda. Lihtsalt puudub huvi lugemise vastu. Kuna tema lugemisoskus on halb, ning alates sellest aastast pole enam ka logopeedi abiks. Lugemis- ja keskendumisraskused.* Edukust eri ainetes mõjutavad vanemate arvates ka lapse tuju või erinevatest diagnoosidest tingitud eripärad. *Suurelt oleneb tujust või hetke-emotsioonist.* Oluliseks edukuse faktoriks on hea klassi õhustik ning õpetaja toimetulek distsipliiniga, need võivad olla vanemate hinnangul tugeva mõjuga. *Klassi õhkkond. Klass omavahel kokku enam ei hoia, mingit ühtsustunnet pole.* Puudust tuntakse ka tugiteenustest, mis võiksid last koolipäeva jooksul toetada.

Lisaks edutuse põhjuste märkimisele oodati lapsevanemalt arvamust ka selle kohta, millest võib olla tingitud, et lapsel läheb mingis õppeaines hästi. Vanemate hinnangul toob nende lapsele koolis edu see, et õpetaja märkab väikeklassis iga last ning teeb oma tööd hästi. *Head suhted õpetajatega, kohusetunne koduste tööde täitmisel, püüdlidus tundides. Lapse*

huvi aine õppimise vastu ja õpetajate hea töö kindlasti ka kodune toetus. Oluline on vanemate ja lapsevanemate koostöö, vanemate toetus lapsele, järjepidevus laste töösuskuste omandamisel ja kohusetunde kasvatamisel. Kindlasti on eeldusteks lapse kaasasündinud andekus ja huvi aine vastu. Pean seda kaasasündinud andekuseks keelte ja matemaatika valdkonnas, sest laps on omandanud kõik oskused ja teadmised iseseisvalt, vajades ainult aeg-ajalt juhendamist. Lapse juhendamisel õppetöös ja ka igapäevases tegevuses kasutan autistile arusaadavat metoodikat - struktureerimist, lihtsat kõnet, motiveerimist, ajalisi piire, kindlaid kokkuleppeid. See toimib.

Poolte vanemate hinnang väikeklassi 20tunnisele nädalakoormusele on positiivne. Pooled vanemad on rahul, et lastel on väiksem koormus ja lühike koolipäev. *Arvan, et sellest piisab kuna ilmselt jõutakse vajalik õppeprogramm läbida. Pean seda põhjendatuks. Kui laps saab 20tunnilise nädalakoormusega selgeks kõik vajaliku, et 9. klass lõpetada siis milleks muud "pahna" tuupida vaja on. Koolipäevad on lühikesed ja kodus õppida vähe, see on normaalne. Kool ei ole elu, vaid oluline osa elust.* Rahulolu lühema koolipäevaga põhjendatakse nii, et laps on väikese koormustaluvusega. *Olen rahul, sest minu lapsele on seegi juba liig.*

Samas on pooled vanemad väiksema koormuse vastu. Nad leiavad, et nende laste vaimne võimekus on suurem ning seetõttu peaks neilt ka rohkem nõudma. Väikeklassi lastele tuleks läheneda individuaalselt ja võimekatele tuleks pakkuda ainetunde samas mahu, mis teistele samas vanuses lastele. Näiteks üks lapsevanem kirjutab, et *kuna minu laps on võimeline ka rohkemaks siis võiks koormus isegi suurem olla. Väiksem koormus õppetöös tekitab ebakindlust tuleviku suhtes. Leian, et väga hea vaimse võimekusega õpilastel- nagu minu lapse puhul- on seda ilmselgelt vähe. ta on võimeid, et omandada kõiki põhikooli aineid samas mahu ja kestvuses, mis tavaklassides. Normtundide vähesus ongi kõige suurem probleem hetkel normintellektiga laste puhul, kes diagnoosi tõttu ei ole mingi vanuseni suutelised õppima tavaklassis. Emana olen ma selle pärast väga mures, sest mu lapse vaimsed eeldused on väga head ning praegusel juhul olen ma varsti sunnitud otsima lisavõimalusi oma lapse õpetamiseks, et gümnaasiumiikka jõudes, kui ta tervislik seisund võimaldab, saaks ta jätkata oma haridusteed tavaklassidest tulnutega samade teadmistega. Olen veendunud, et väikeklassi lastele tuleks läheneda individuaalselt ja võimekatele tuleb pakkuda ainetunde samas mahu, mis teistele samas vanuses lastele. Pean seda väga oluliseks puudujäägiks praeguses süsteemis.*

Väikeklassid asuvad kahes eraldi majas väljapool kooli peamaja. Üldjuhul lepivad vanemad olukorraga. Nad on rahul, et nende lastel on võimalik väikeklassides õppida.

Leitakse, et peamisteks puudusteks on väikesed ning ebasobivad ruumid, mis kostavad läbi ja on läbikäidavad. Samuti puudub lastel lõõgastumise koht, mida just sellised lapsed vajaksid. Samas mõjub väiksem, turvalisem ja vaiksem keskkond lastele soosivalt. Mõned vanemad märkisid, et eraldatus ei ole hea, neid lapsi tuleks rohkem integreerida. Klasse avades peaks rohkem mõtlema sellele, et väikeklassi lapsed vajavad tavalastest erinevat õpikeskkonda ning vastavalt sellele neid ka kohandama. Ei olda rahul sellega, et klassiruumid ei ole spetsiaalselt nende laste jaoks ehitatud. *Ruumid on lihtsalt võetud. Seega on need läbimõtle mata ja osad ka ebapraktilised - kostavad läbi, liiga suured või liiga väikesed, läbikäidavad.* Rahul ollakse sellega, et peamajast eraldi olles tekib oma kollektiiv ja müra on vähem. *Hea on see, et ühes majas on vähem lapsi - võimalus tekitada laste vahelist sõprust paremini ja kisa/kära vähem.*

Samas tunnistatakse, et suhtlemise seisukohalt võib eraldatus ka negatiivne olla. *Muidugi oleks hea, kui väikeklassid asuksid põhikooliga samal territooriumis, see lihtsustaks laste omavahelist suhtlust ja aitaks ka tavalastel harjuda mõttega, et meid ümbritsevad inimesed ongi kõik erinevad.*

Lastevanematelt küsiti, millega tegeleb väikeklassi laps väljaspool kooli. Osad õpilased on väga kodukesksed, ei tegele vanemate hinnangul millegagi või veedavad palju aega arvutis. *Kodukeskne laps-üldjuhul. Kahjuks ei tegele millegagi.* Poolte vanemate lapsed on leidnud endale erinevaid huvitegevusi: laulmine, tantsimine, pillimäng, fotograafia või kasutatakse rehabilitatsiooniplaaniteenuseid. Olulisel kohal on ka sõpradega aja veetmine. Väidetakse, et last ei saa suunata mingisse ringi, kuna puudub vastav info. *Kahjuks ei ole võimalik tegeleda spordiga, sest mul puudub info, millised treenerid tegelevad autistidega.* Erivajadusega lapsel ongi raskem osaleda väljaspool kooli huvialaringides, sest need on suunatud rohkem tavalastele ja treeneritel või ringijuhtidel puuduvad oskused erivajadustega laste juhendamiseks. Seda suurem heameel on neil, kellel on õnnestunud leida sobiv huviala. *Mu laps osaleb fotograafiaringis, mis talle väga meeldib .*

Mis valmistab vanematele kõige rohkem muret seoses oma lapse kooliskäimise ja õppimisega vastas kolm vanemat, et nende lapse tujukus, murdeealine mässumeelsus ja heitlik iseloom võib põhjustada koolis ebakohast käitumist. *Ta on hetkel mässumeelne puberteet, kes ei taha väga õppida ja kooli nii väga minna kui varem.* Neli vanemat muretsevad, et nende laps ei soovi alati erinevatel põhjustel kooli minna. *Kõige rohkem valmistab muret see, et tihti keeldub kooli minemast, hakkab mind lööma, rebib riideid katki.* Kolm vanemat tõid välja koolikiusamise ja halvad suhted klassikaaslastega. Üks vanem on mures oma lapse sotsiaalse mahajäämuse pärast. *Kardan et ta ei saaks äkki tavaklassis enam hakkama, aga sotsiaalseks arenguks võiks olla klassis rohkem õpilasi.* Vaimselt võimekamate laste vanemad on mures

normtundide piirarvu pärast, mis takistab lapse võimete arengut. Leiti, et ka abipersonali pole piisavalt, mis toetaks last igapäevaselt koolis.

Vanematel paluti teha ettepanekud väikeklassi töö tulemuslikumaks muutmiseks. Tehtud ettepanekud olid mõistetavalt seotud mureteemadega, mida väljendati eelmistele küsimustele vastamisel. Pooled vanemad on rahul olemasolevaga ning ei teinud ühtegi ettepanekut muutusteks. Kaks vanemat leidsid, et laste arv klassis võiks olla suurem ning nende probleemid klassiti sarnasemad, mis suurendaks paremat läbisaamist ja vähendaks laste omavahelisi tülisid ning arendaksid sotsiaalsed oskuseid. *Klassikomplekte võiks suurendada. Nt 6-12 last.* Leiti, et tunniplaanis võiks olla õppeainena käitumisõpetus. *Lisaaainena võiks olla nõ käitumisõpetus või midagi sarnast, mis õpetaks neid omavahel sõbralikumad olema ja kaaslaste tundeid märkama.* Ettepanekuid oli ka normkoormuse suurendamine väikeklassides. Üheks koostööd parandavaks ettepanekuks oli, et lapsevanemad, lapsed ja õpetaja peaksid kord kuus kokku saama ning viima läbi ühiseid arutelusid- nii tunneksid lapsed paremini kooli ja kodu tuge. Oluliseks puuduseks peeti seda, et õpetajatel puudub väikeklassis töötamiseks vastav väljaõpe ja teda ei toata vajadusel abiõpetaja. Lapsevanemad sooviksid, et *väikeklasside õpetajateks võiksid olla siiski väljaõppinud õpetajad, vastavalt ainele ning ka laste vajadusele. probleeme võiks ennetada mitte tegeleda tule kustutamistega, kiusajatega peaks tegelema pidevalt mitte ainult siis kui lapsevanem sellele tähelepanu pöörab. Õpetajatele peaks olema tagatud pidev täiendkoolitus, et nad tunneksid ennast motiveerituna.* Abi loodetakse saada ka abiõpetajalt. *Vaja oleks ka abipersonali, kes tegeleks aeg-ajalt häiritud lastega, nii, et õpetaja saaks jätkata oma põhitööd - õpetamist.* Soovitakse ka väikeklassi õpilaste tihedamat kaasamist kooli ühisettevõtmistesse. *Väikeklassse peaks kaasama suures koolis toimuvatesse projektidesse, normtundide piiri tuleks võimekate laste puhul tõsta tavatasemeni.*

Vanemad lisasid veel. *Mul on äärmiselt hea meel, et on olemas väikeklassid. Mulle meeldib selle süsteemi puhul nii individuaalne lähenemine lapsele kui see, et õpetajad tõesti tunnevad oma klassi lapsi ja teavad nende eripärasid ja oskavad ja saavad neid motiveerida õppima.*

Väikeklassi õpetajate vastused

Väikeklassi õpetajad, keda küsitleti uuritavas põhikoolis, töötavad 2. kuni 9. klassini nii väikeklassi klassijuhatajatena kui ka aineõpetajatena. Kahel õpetajal on eripedagoogiline haridus. Teised on ennast täiendanud ning läbinud erinevaid eripedagoogilisi koolitusi,

töötanud eelnevalt erivajadustega lastega. Nende hulgas on 2 eripedagoogi, 3 klassiõpetajat, kehalise kasvatuse õpetaja, käsitööõpetaja, vene- ja inglise keele õpetaja.

Esimesed väikeklassid avati uuritavas põhikoolis 2011. aastal. Neli väikeklassi õpetajat on töötanud sellest ajast alates, teiste õpetajate töökogemus väikeklassis on 2 kuni 4 aastat. Kogemused õpetajana on 7 kuni 44 aastat. Väikeklassi õpetajate keskmine töökogemus on 4 aastat ja õpetajana 25 aastat.

Tabel 3. Väikeklassi õpetajate töökogemus aastates

väikeklassi õpetajana	õpetajana
4	16
3	31
5	20
5	44
4	22
5	20
2	36
5	7

Töötamine väikeklassi õpetajana on kindlasti erinev tavalise klassijuhataja tööst. Väikeklassi õpetajatelt uuriti, millised on need põhjused, et ta töötab väikeklassis ja kas see töö meeldib talle. Väikeklassis töötamine on paljudele õpetajatele väidetavalt olnud huvitav väljakutse. Neil kõigil on ühine soov toetada last, kellel on olnud ühel või teisel põhjusel raske. Väikeklassi õpetajate hinnangul annab väike arv õpilasi võimaluse iga lapseni jõuda ning teda toetada. Kõik õpetajad armastavad oma tööd. Samuti tunnetavad nad oma vajalikkust laste hulgas, kes vajavad igapäevaselt rohkem turvatunnet, rõõmu ja abi. Tuntakse rahulolu lapse väiksemastki edasiminekest.

Kõik õpetajad ei ole tööle tulnud väikeklassi õpetajaks. *Väikeklassi sattumine oli juhus, algul olin koduõppe õpetaja. Soovist toetada lapsi, kes on ühel või teisel põhjusel hätta on sattunud. Kõik õpetajad väitsid, et nad on rahul ja töö pakub ootamatult palju rõõmu. Mulle meeldib selline väike seltskond, jõuab iga lapsega tegeleda, saab arvestada nende erisusi. Väikesed asjad võivad suurt rõõmu teha. Kui õpilastel ja endal läheb hästi. Ma ei kujuta ennast praegu küll enam suure klassi ees ette; Tunnen ennast vajalikuna. Oma tööga on mul võimalus paljude last igapäevaelu rõõmsamaks ja turvalisemaks muuta; Mulle meeldib mu töö, sest õpetajatöö on loominguline – see sobib mulle väga. Mulle meeldib*

suhelda ja anda edasi oma elutarkust, neid väärtushinnanguid, mis kipuvad meie tänasest ühiskonnast kaduma. Tunnen ennast alati väga hästi, kui näen, et lapse areng on liikunud paremuse suunas, kasvõi tillukese sammu. Mind rõõmustab teise inimese rõõm.

Väikeklassis töötav õpetaja peab intervjuueeritavate väikeklassi õpetajate arvates olema hea empaatiavõimega, kannatlik, paindlik ja hooliv - neid oskusi pidasid nende lastega töötavad õpetajad peamisteks. *Hoolivus, empaatiavõime, paindlikkus. Kui need kolm omadust on olemas, siis kõik muu tuleb järgi.* Oluliseks omaduseks peeti oskust lahendada kiiresti erinevaid ning ettearvamatuid situatsioone ja probleeme. *Ülihea pingetaluvus, väga hea suhtlemisoskus, kiire reaktsioon - mõtlen siin, et peab suutma silmapilkselt ümber orienteeruda olukorras.* Vajalikuks peeti teadmisi erinevatest meditsiinilistest diagnoosidest. Õpetamine väikeklassis ei peaks vastanute arvates olema orienteeritud tulemusele, vaid protsessile.

Järgmiste küsimustega taheti teada, mis teeb väikeklassi õpetaja töö raskeks, mis valmistab muret või häirib. Väikeklassi õpetaja töö on nende hinnangul täis meeldivaid väljakutseid, kuid nendega kaasnevad ka erinevad raskused. Vanemate klasside õpilased tunnevad õppimise ja koolikäimise vastu vähem huvi. Samuti tuleb lahendada laste omavahelisi suhtlemis- ja käitumisprobleeme. *Laste omavahelised suhtlemisprobleemid. Hetkel kõige rohkem õpilaste suhtlemis- ja käitumisprobleemid.* Tuntakse puudust tugispetsialistidest, keda pole igapäevaselt käeulatuses. Tunnetatakse, et alati ei laabu koostöö lapsevanematega oodatult, ollakse ükskõiksed või kiputakse probleemide korral rohkem süüdistama kooli. *Lastevanemate vähene toetus. Viimasel ajal on raskuste tekitajad just lapsevanemad, kes ei saa oma lapsega enam ise hakkama ja süüdistavad siis selles kõiges kooli. Kuidagi palju on lausa koolile vastu tegutsevaid vanemaid tekkinud. Nad ei taha tunnistada, et lapsel on probleem.* Õpikeskkond ei toeta tööd, sest liigutakse kolme erineva maja vahel. *Töötan kolmes majas, erinevates klassiruumides. Seetõttu pole tund tihtipeale eelnevalt valmis seatud, pean silmas tehnikat, tahvlit jne. See mõjutab tunni kvaliteeti.* Õpetajad vajaksid esimestel aastatel suuremat tuge kolleegide poolt, rahulikumat töökeskkonda, kus poleks vajadust tormata. Muret teeb asjaolu, et lastel puudub omaette olemise ja mänguruum, õueala ning klassiruumid on väikesed ja kostavad läbi. *Ruumide nappus, lapsed liiga kokku surutud, sellistel õpilastel peab olema rohkem ruumi liikumiseks. Koht, kus õpilased saaksid vahetundide ajal olla.* Tuntakse, et liiga palju on vaja tegeleda dokumentatsiooniga. Õppekava on liiga mahukas ning õpetajatel on mure, kas jõutakse õppeaasta lõpuks oodatavate õpitulemusteni. Liiga vähe nähakse võimalusi erivajadusega laste rehabilitatsiooniks.

Kuigi väikeklassi õpetaja on suutnud endale kasvatada „paksu naha“, tuleb ette olukordi, kus tuntakse end jõuetuna. Need on seotud juhtumitega, kui lapsevanem teeb vastutööd koolile või ei toeta last piisavalt. *Paljud lapsevanemad ei näe probleemi oma lapses, teised jälle hindavad lapse diagnoosi üle, alahinnates oma lapse võimeid.* Abitus olukorras on õpetaja siis, kui lapse haigus on nii keeruline, et ainult õpetaja ei suuda igas olukorras aidata, kuid pere ootused on temale suunatud. *Tunnen, et kodu ootab minult mingeid otsuseid, suurt tuge. Kuid ma pole arst ja ei tea, mis tal ikkagi päris õiged diagnoosid on. Ei oska aidata.* Nõutuks teevad õpetajat juhtumid, kui õpilased ei jõuagi kooli või kasutavad ebatsensuurseid väljendeid. *See meeletu hiline miste ja puudumiste arv. Ja endal neil on jumala ükskõik. Ei suuda mõjutada.* Häirituna ja jõuetult tunnevad end õpetajad ka siis, kui õpilased kasutavad valimatult ja piinlikkusega ebatsensuurseid väljendeid. *Kuri- jõhker- ülberopendav keelekasutus õpilaste hulgas. Leitakse märklaud, kelle kohta siis oma kommentaare jagatakse. Tihti ei suhtuta teisiti ei vanematesse, õpetajasse ega politseisse. Kus on piir?* Rasked on olukorrad, kui õpetaja pole suutnud ennetada mingit konflikti või ebameeldivat situatsiooni klassis, mille tagajärjel laps ei tööta enam tunnis kaasa. *Tunnen jõuetust, kui ühel ja samal päeval on kõigil õpilastel korraga rasked käitumisprobleemid (kiusamine ja kaklus).*

Nagu õpetajad väitsid, on nende töös ka palju rõõmustavaid momente. Väikeklassi õpetaja tunneb rõõmu õpilaste väikestest edusammudest nii õppimises kui ka käitumises. *Õpilaste edusammud. Viimane rõõmusõnum oli see, et minu klassi neiu sai edukalt gümnaasiumisse sisse.* Rõõmu teevad toetavad kolleegid, ühised ettevõtmised nii õpilaste kui ka õpetajatega. Hea koostöö lapsevanematega on õpetajatele väga oluline ning kui tajutakse, et kodune tugi lapsele on olemas. *Kui päev on läinud hästi. Lapsed lähevad heatujuliselt koju. Tunnetan, et kodu toetab last. Kui laps ütleb, et täna oli koolis nii tore, või see oli nii vahva asi, mida täna õppisime.* Usalduslikud suhted õpetaja ja õpilase vahel on kaaluva tähtsusega. *Kui tund on hästi korda läinud, kui laps usaldab mind, tulles minuga oma kodustest probleemidest rääkima.* Kui lapse päev on möödunud rahumeelselt ning õnnestunult - see rõõmustab.

Kõigil küsitletud õpetajatel on olnud varasem töökogemus tavaklassiga, kuid leitakse, et see töö on väga erinev, lausa võrreldamatu. *Tavaklassis on palju neid õpilasi, kes on oma õppimise ja käitumisega teistele eeskujuks ja innustavad neid, kelle õpimotivatsioon on madal või kelle käitumisharjumused vajavad korrigeerimist. On õpilasi, kes pakuvad välja vahvaid ideid ja kes on aktiivsed õpetaja abilised ürituste korraldamisel.* Ka tavaklassis on probleemsete õpilastega kokku puutunud, kuid leitakse, et nende probleemid on enamasti kergemini hallatavad. *Tavalapsed ei vaja nii palju kontrolli ja järelvalvet. Väikeklassi õpilane*

saab kohest õpiabi, keegi ei jää tunnis tähelepanuta, käitumisprobleemide korral saab kohe sabast kinni. Tavaklassis töötades on tunnetatud ka suuremat töörõõmu, samas leitakse, et väikeklassi õpilased on oma olemuselt avatumad, ausamad. Väikeklassi õpilane on väga oma rutiinis kinni ning neid on raske kaasata erinevatele üritustele- uued situatsioonid tekitavad neis palju vastuseisu, mis teeb õpetaja valikud raskeks. Väikeklassi õpilased on väga õpetajast sõltuvuses, neid ei saa jätta ka vahetundides järelvalveta. *Väikeklassis peab õpetaja olema iga hetk lapse jaoks olema nii tunnis kui ka tunnivälisel ajal.* Õppematerjali omandamine võtab neil kauem aega ning vajab enamasti tavast erinevat lähenemist, aga tundide arv selle läbimiseks on väiksem.

Väikeklassis võib kooli õppekavaga võrreldes muuta tunnijaotusplaani, kuid mitte alla 20 õppetunni õppenädalas. Uuritavas põhikoolis on väikeklasside nädala normkoormus 20 tundi 1 kuni 9 klassini. Ainult üks õpetaja leidis, et see on piisav, sest - *rohkem nad paigal ei püsi. Pigem võiks tunnid olla 35- minutilised.* Algklassides töötavate õpetajate hinnangul võib see koormus olla rahuldav, kuid sealgi on keeruline kogu materjali ka seda kärpides ja süstematiseerides läbida. *Lapsel keeruline õppida, vajaks teema omandamiseks lisaaega. Väiksema tunnikoormusega on see veel keerulisem. Samas väiksema klassi õpilased (1. ja 2. klass) väsivad ära ja ei suudakski rohkem koolis olla.* Vanemas kooliastmes peetakse seda tundide arvu mittepiisavaks ning leiti, et see peaks olema võrdne tavaklassi koormusega. *Nooremates klassides on veel kuidagi võimalik, aga edaspidi on küll ebanormaalne 20 tunniga vajalik ära õpetada. Pigem siiski peaks koormus olema võrdne tavaklassiga. 6. klassis on õppematerjal kahes õpikus, aga nädalas on vaid üks õppetund. Õppekava on nii mahukas, et ka kahe nädalatunniga olen varem tavaklassis õpetamisega ajahätta jäänud. Püüdsin õppematerjali kohta teha valiku, kuid see osutus väga raskeks – kui jätad mingi teema vahele, ei ole järgmiseks teemaks vajalikke eelteadmisi. Olen jäänud ajahätta ja ilmselt jääb osa õpiku lõputeemadest õppimata.*

Töökollektiivi suhted uuritavas koolis on head ja üksteist toetavad. Enamasti tajutakse head suhtumist lapsevanemate poolt, kuid mitte eranditult. Kahjuks tunnetavad õpetajad osade lapsevanemate vähest toetust oma väikeklassis õppivale lapsele. *Osade kodude toetus on liialt väike. Nad on leppinud, et on nii, kuidas on. Veeretavad vastutuse lapsele. Nii on ju mugav, kuid vanema kohustused on ununenud. Juhtkonnaga mingeid tülisid pole olnud, kui abi olen küsinud, olen alati saanud. Meie päevad on nii tihedad, et pole aega eriti teises majas käiagi. Ainult vajaduse korral. Tahaks loota, et kolleegidega on suhted head.*

Väikeklassi õpetajatelt uuriti, kuidas nad hindavad abiõpetaja vajalikkust väikeklassis. Uuritavas koolis ei ole väikeklassides abiõpetaja teenust, kuid enamus õpetajaid leiavad, et

abiõpetaja ei peaks olema igapäevaselt klassis, vaid olema olemas, kui tekib vajadus. *Antud klassikomplekti juures igapäevaselt klassis pole vajalik, kuid kindlasti peaks ta olema kusagil „käeulatuses“.* Lapse tuju võib äkki muutuda ja ta ei saa enam tööd teha või vihastab või jonnib. Kui õpetaja on üksi, tegelebki temaga, aga teised on samal ajal ootel. Abiõpetajast oleks siin palju kasu. Neid kriitilisi olukordi tuleb väikeklassides sageli ette. Samas ei löö abiõpetaja puudus õpetajaid just rivist välja, ta tuleb ka ise toime. Üks õpetaja leidis, et abiõpetaja olemasolu pigem takistab õpetaja tööd klassis. *Mina olen praegu saanud hakkama ja elu on näidanud, et abiõpetaja pigem takistab, kui soodustab tööd.*

Küsimisi, millistest tugiteenustest veel puudust tuntakse. Uuritavas koolis on väikeklasside juures esmaspäevast kolmapäevani psühholoogi ja sotsiaaltöötaja. Nad on töötavad kahes erinevas majas. Nende töö koolis algab 8.30 ja lõpeb 12.00. Seda peetakse väheseks, sest sageli ei ole võimalik sellise töökorralduse juures õpetajatel nendega kokku saada, rääkimata abist tekkivate probleemide lahendamisel. Arvatakse, et *psühholoog ja sotsiaaltöötaja peaksid olema igapäevaselt ja pikemalt (vähemalt kella 15ni) majas, et laps ja ka õpetaja saaksid minna vajadusel rääkima.* Tugiteenused peaksid olema suuremas koguses kaetud. Logopeedi teenust õpilastel ei ole, aga õpetajad leiavad, et see oleks vajalik. *Logopeediteenus on hädavajalik, puudub täielikult.* Erinevad teraapiad võiksid väikeklassi õpetajate hinnangul lastel samuti olla.

Nagu lapsevanematel, nii paluti ka õpetajatel teha konkreetseid ettepanekuid väikeklassi töö tulemuslikumaks muutmiseks. Väikeklassis töötades tajutakse erinevaid kitsaskohti. Üheks muutuseks võiks olla parem õpikeskkond, mis rahuldaks nii õpilaste kui ka õpetajate vajadusi. *Soovitakse muuta klassiruumi teistsugusteks- läbikäidavus, helikindlus, sobivamad lauad, omaetteolemise alad jne. Vaja oleks vaikuse tuba.* Teiseks oluliseks muutuseks oleks nädalatundide arvu suurendamine, mis on olulisem II ja III kooliastmes. Need lapsed vajavad rohkem abi ja aega. *Suurendaksin väikeklassides nädalatundide arvu. Mida teeb see väiklassi laps peale lühikest koolipäeva, sageli ei tule ta ka iseseisvalt erinevates huviringides käimisega toime. Materjali omandamiseks vajab ta rohkem aega kui tavaklassi õpilane, sageli pole lapse kodune tugi piisav. Väikeklassides õpivad ka väga andekad lapsed, nemad kannatavad. Paindlikum tundide arv nädalas, vastavalt lapse võimetele ja tervislikule seisundile.* Abiõpetaja peaks olema vähemalt algklassiõpilastel. Tunniplaanis võiks olla käitumisõpetus või mingi füüsilise töö, oskuse õppimine. Kindlasti on oluline, et kui laps on määratud väikeklassi, siis ta sinna ka sobib. Praktika on näidanud, et lapsed on sageli vales kohas, mis pärsib selle lapse normaalset arengut ning kogu klassikollektiivi tööd (vale õppekava, käitumisprobleemid). *Õpilaste valikul teeksin*

põhjalikuma uurimuse eelnevalt. Sest muidu juhtub nii, et mõned lapsed satuvad täiesti valesse kooli. Vanemad ei taha tunnista, et lapsel oleks mõnes teises koolis palju suuremad võimalused arenguks. Meil on siiski praegu ka käitumisraskustega lapsi, kellega on väga raske toime tulla. Tahes- tahtmata ärritavad nad üles ka teised õpilased. Tagatud peaks olema logopeediline abi, mis on puudulik.

Väikeklasside õpetajad leiavad, et väikeklassidel on tulevikku ning nad on vajalikud nii praegu kui ka tulevikus. *Raskustesse sattunud õpilasi on üha rohkem. Väikeklass on paljudele õpilastele andnud uue hinguse, nende selgroo sirgu löönud. Usun nende tulevikku.*

Tavaklassi õpetajate vastused

Tavaklassi õpetajad, keda intervjueriti uuritavas põhikoolis, töötavad antud koolis nii klassijuhatajate kui ka aineõpetajatena.

Tavaklassi õpetajatelt sooviti teada saada, missugused on nende teadmised väikeklassidest. Tavaklassi õpetajad on kokku puutunud õpilastega, kes vajavad klassis rohkem abi ning tuge või ei sobitu suure grupiga. Sellest tulenevalt leidis enamik, et väikeklassi laps on õpilane, kes ei saa õppimisega erinevate probleemide tõttu hakkama ning vajab seetõttu väiksemaarvulist õpikeskkonda ja õpetaja suuremat abi. Seal õpivad *lapsed, kes vajavad individuaalset lähenemist, ei sobi suurde klassi, ei saa hakkama. Avaldati arvamust, et seal peaks õppima õpilased, kellel on õpiraskus, on püsimatud, käitumisprobleemidega ja autistlikud lapsed. Tavaklassis tekivad tal probleemid käitumisega, segab tavaklassi tööd. Võivad olla üsna tugevad õpiraskused. Võivad olla pidurdamatud. Mõni kipub kellelegi kallale. Erinevad diagnoosid pandud, Aspergerid, autistid.*

Tavaklassi õpetajatelt uuriti, et kas nende klassist on keegi õppima läinud väikeklassi ning mida see muutis töös. Kahel õpetajal on kogemused sellega, et tema klassist on suunatud õpilane väikeklassi, ühel õpetajal õpiraskustega laste klassi. Kaks õpetajat näevad praegu, et tema õpilane ei saa tavaklassis hakkama ning vajaks teistsugust õpikeskkonda ning lähenemist. Suures klassikollektiivis võttis laps kogu tähelepanu endale ja õpetaja oli sunnitud sageli tegelema ainult probleemse lapsega ning jätma klassi iseseisvat tööle, mis kurnas nii õpetajat kui ka kogu klassikollektiivi. *Muutis klassiga töötegemise kohutavaks. Kunagi ei teadnud, mille peale tema vihastas, oli hästi ettearvamatu. Läks endast välja, See oli nii tavaline- klass jälle tööle, mina läksin temaga ukse taha. Muutuseks oli see, et õpetaja töö kergenes ja klassi töötempo läks kiiremaks. Ma olin väsinud, pidin palju topelt tööd tegema, tunnis tuli temaga rohkem tegelema. Olulisemalt kiiremaks läks töötempo klassis. Kõik õpetajad tunnetasid, et lapsel oli vähene kodune tugi. Tal ei olnud ka kodu taga. Ta ei*

teadnudki, mis õieti õppimine on. Üks õpetaja arvas, et kui kodud oleks teinud rohkem koostööd, toetanud last, oleks osad õpilased võinud hakkama saada ka tavaklassis.

Enamike tavaklassi õpetajate hinnangutel õpib väikeklassis 3- 6 last või ei teata täpset arvu. *Ei tea täpset arvu, 6-10.* Samuti ei olnud teadmisi sellest, missuguseid erivajadustega laste klasse koolide juurde luuakse ja millised on nende erinevused. *Aga, mis klass see 10 lapsega on.*

Selgus, et uuritavad tavaklassi õpetajad ei ole päris kindlad, millise õppekava alusel väikeklassis õpitakse. Leiti, et väikeklassis õppiv laps ei peaks kindlasti omama tavaõppekava, peetakse loomulikuks, et neil on tavast erinev programm. *Vähem lapsi ja kujutan ette, et seal on ka teistmoodi programm, võibolla mõne asja jaoks kulub rohkem aega ja võetakse põhjalikumalt. Ei pea päris tavakava olema. Individuaalne õppekava.* Pakuti ka lihtsustatud õppekava, mida mõnes väikeklassis küll rakendatakse, aga uuritavas koolis mitte.

Tavaklassi õpetajad andsid oma hinnangu väikeklassi töö erinevustele tööst tavaklassiga. Tavaklassis töötades eeldavad õpetajad, et enamik õpilasi saavad õpetajast aru, aga kindlasti tavaklassis on ka neid õpilasi, kellel on halb päev omandamiseks. Suures klassis ei saa õpetaja alati iga lapsega arvestada. *Ei suuda igaühega arvestada, üritan.* Väikeklassis saavad õpetajad paremini abivajavat last märgata ja ka abi osutada ning tööd individualiseerida. *Väikeklassi õpetajal on neli last, kes õpivad erinevalt, õpetaja peab ülesandeid jagama.* Leiti, et kindlasti ei ole õpetaja töö väikeklassis lihtsam, kuna lapsi on vähem, õppematerjali on vaja rohkem korrata. *Väikeklassis ei ole lihtsam, nad on ikka erivajadusega lapsed, et laps areneks, pead mitu korda kordama.* Tavaklassi õpetaja hinnangul saab väikeklassi õpetaja hakkama selle lapsega, kellega tema suures klassis raskustes on. *Väikeklassis suudab õpetaja selle neljaga tegeleda, kellega mina suures klassis ei suudaks.*

Urija tundis huvi, kas intervjuueeritavad oleksid ka ise valmis väikeklassis töötama. On õpetajaid, kes ei soovi väikeklassis tunde anda, sest puudub vastav ettevalmistus või ollakse hirmul. *Mul ei ole sellist ettevalmistust. Olen hirmul.* On eelarvamusi, et väikeklassi laps ei ole taiplik ning seetõttu õpetajana ei saaks väikeklassis sellist tagasisidet nagu tavaklassis töötades. *Ma ootan ikka taiplikkust ja tagasisidet.* Samas oli õpetajaid, kelle jaoks oleks see huvitav väljakutse, eeldusel, et nad saavad vastavat koolitust. *Olen valmis küll, aga kindlasti vajaksin koolitust.*

Seejärel küsiti arvamust, milline haridus peaks olema väikeklassi õpetajal. Leiti, et väikeklassi õpetaja peaks olema eriharidusega. Igapäevaselt tuleb teha õigeid otsuseid erinevate ootamatute olukordade lahendamiseks. *Peaks olema ettevalmistus, kuidas nende*

lastega töötada. Vähemtähtsaks ei peetud isikut ja tema omadusi, kes valdab erinevaid nippe, on rahulik ja kannatlik. Inimene on oluline, peab kindlasti väga rahulik olema, erinevaid probleeme lahendama rahumeelselt, erilised nipid, oskused.

Küsimusi arvamust, kuidas hindavad tavaklassi õpetajad väikeklassi õpilaste edukust koolis 20tunnise nädalakoormusega. Tunnikoormusesse suhtuti erinevalt, imestati, et kuidas on võimalik sama programmi läbida ja viia lapsed riigieksamini. Leiti, et õpetajatel võib olla suur pinge peal. Maht, mida peab läbima on suur ja tunde vähe võrreldes tavaklassidega. *Õpetajal on väga suur pinge, sest teab, et ta peab samal tasemel olema, võiks olla teistsugused õpikud. Samas tean 9. klassi eksaminorme ja nõudeid, kui neid vaadata, on see surve, et ta peab neid oskama. Kunagi ei tea, mis ülesanded on. See maht peab olema ikka suur. Kõike materjali kärpida ei saa. Samas arvati, et need lapsed ei peakski kõike õppima, tuleks läbida kõige olulisem, õpetaja saabki nendega rohkem tegeleda, kuna neid on vähe ja andekale lapsele saab anda lisatööd. Andekas laps ei vajagi nii palju tunde, anda neile lisatööd. Tavaklassi õpetajate hinnangul võib ka tavaklassis olla teadmiste tase väga erinev. 20tunnine nädalakoormus võib olla põhjus, kui väikeklassi õpilase teadmised ei pruugi olla väga heal tasemel, aga see on kindlasti lapseti erinev. Ei omanda nii hästi. Nii väikese nädalakoormusega kindlasti ei pruugi. Haridus on sama, aga õpilaseti on see kindlasti erinev.*

Tavaklasside õpetajate hinnangul pole tavaklasside õpilaste hulgas negatiivset suhtumist väikeklassi õpilastesse märgatud. Arvati, et neid ei tajutagi väga. Kohtutakse ainult ühisüritustel, kus nad võivad oma käitumisega silma torgata. *Negatiivset pole kuulnud, pigem ei lähe väga korda, erinevates majades õppetöö. Eristuvat käitumist küll märgatakse ning ollakse veidi hirmul, aga mingeid negatiivseid kommentaare pole õpetajateni jõudnud. Näevad saalis, keegi ei ole pärast küsima tulnud, kes need olid. Ma pole ise ka selle peale tulnud, et nad üldse võiks midagi küsida, nagu üks koolipere.*

Tavaklassi õpetajate hinnangul on väikeklassid vajalikud. *On oluliselt. Aitab meie tööd. Ma ei kujuta ette, kui see laps kellega me asju ajame, peaks mulle edasi jääma. Nendel on suur tulevik, sinna on varsti suur konkurents.*

Intervjuu maakonna õppenõustamiskeskuse töötajaga

Huvi tunti, kuidas on 2014. aasta otsus, et väikeklassidesse suunab üleriigiline komisjon mitte kohalik, mõjutanud väikeklasside täituvust. Selgus, et väikeklasside avamisega koolides on koduõppijate arv vähenenud ja need lapsed on nüüd väikeklassi otsusega ja rohkem koolis. *Selles mõttes on muutus küll, et kui varem seda otsust ei olnud, siis need lapsed olid väga paljud koduõppe otsusega, kui nad ei tulnud kooli diagnooside ja*

haiguste tõttu. Üleriigilise komisjoni otsustega ei ole laste arv vähenenud, vaid jäänud umbes samaks. Suurenenud on eeltöö, selle põhjalikkus, mille tõttu nõustamisprotsess on pikem. Varem sai otsuse teha lihtsamini. Protsess on lihtsalt keerulisemaks läinud. Kõik otsused ei lähe alati läbi või on leitud lapsele muud võimalused. Sageli ootab kool liiga kiiresti väikeklassi otsust, aga eeltöö on tegemata- pole rakendatud individuaalset õppekava või abiõpetaja teenust. Väikeklasside avamist on suurendanud uued kogemused, teadmised selle võimalikkusest. Edaspidi tuleks väikeklassi õpilasi rohkem integreerida, et nad ei oleks teistest liiga eraldi. Idee on integreerida neid rohkem, praegu on nad liiga eraldi. Ühte väikeklassi suunatud last on koolis kergem integreerida, kui nelja õpilasega väikeklassi.

Järgnevalt uuriti, millistel kaalutlustel on väikeklassi otsus muudetud tähtajaliseks. Enne 2014. aasta muutusi olid väikeklassi suunamise otsused tähtajatud. Üleriigiline õppenõustamiskeskus määrab väikeklassi tähtajaliselt kooliastme lõpuni, lootuses, et laps saab erinevat rehabilitatsiooniteenust, ravi ning ühel hetkel saab tagasi tavaõppesse. *Tähtajalist küsivad sellepärast, nad tahavad näha seda, et kui lapsel on koostatud rehabilitatsiooniplaan, lootus oleks see, et ta läheks ühel hetkel tavaõppesse tagasi. Ta saab teenuseid, ta ravib ennast, ei taheta teha otsust põhikooli lõpuni. Sellist pretsedenti pole uuritavas maakonnas veel olnud. Iga lapse juhtum on erinev, kõik oleneb keskkonnast ja võimalustest. Aastane otsus võib olla seotud sellega, ei saa ennustada, kuidas hakkab töö toimima ning on veel palju ebaselgust. Nad annavad kooliastme kaupa, olenevalt puudest, taustast, mõnele annavad põhikooli lõpuni. Kui asi toimib on lihtsam pikendada. Aastase annavad siis, kui on ebaselge, kuidas rakenduma hakkab, koolil ka ebaselge. Need otsused, mis on varem tehtud ja tähtajatud, neid üldjuhul ei muudeta.*

Sooviti teada, kas on väikeklasse, kus õpitakse erinevate õppekavade alusel. Väikeklassi õpilasel võib eripärast tingituna olla väga keeruline kooli vahetada, kui tal on nt kohanemisprobleemid. Sellisel juhul muudetakse õppekava ja laps ei muuda vanema soovil kooli. Kooli seisukohalt on seda keeruline rakendada. *Esimene aasta on koolis lapsele väga tähtis, diagnostiline aasta. Väikeklassis on ka lihtsustatud õppekava õpilasi, kui koolivahetus ei sobi lapsele. Vanemal on õigus otsustada, kus koolis ta laps käib, keeruline on rakendada.*

Maakondliku õppenõustamiskeskuse töötajalt küsiti hinnangut väikeklassi piirarvule. Selgus, et väikeklassi õpilaste piirarv on hetkel muutmisel, mõeldakse ka nende laste integreerimisele. *PGS-s on muudatused tulemas. Õpilaste piirarv on küsimärgi all. Selle mõte on ka integreerimise teema. Osad tunnid võiksid olla suuremas grupis. Kuidas seda teostada ja õpilasi klassi sobitada, et töö toimiks, pole veel päris selge, mis ainetes integreerida või kuidas. Vajalik on lähtuda erinevatest teguritest: millises keskkonnas klassid avatakse,*

millised on võimalused ja kui paindlikud ollakse. *Vahel võib olla kolm väga keerulist last, ja ei saagi neljandat panna, tekib küsimus, kes selle üle otsustab, millised lapsed sobivad kokku. Paindlikkust võiks rohkem olla.*

Maakondliku õppenõustamiskeskuse töötajal paluti anda hinnang 20tunnisele nädalakooormusele väikeklassis. Tundide arv peaks nõustamiskomisjoni töötaja hinnangul olema võrdne teiste põhikooli õpilastega. *Tundide arv on väiksem kui teistel, peaks olema teistega sama palju, riiklik rahastus saan aru on ainult 20 tunnile.*

Viimaseks sooviti teada, mis peaks olema teisiti väikeklasside töös.

Õppenõustamiskeskuse töötaja hinnangul saavad väikeklassi õpilased linnakoolides vähest logopeedilist abi ning puudu on abiõpetajatest, kes oluliselt toetaksid nii väikeklassi õpilast kui ka õpetaja tööd. *Abiõpetajaid on vähe linnakoolides. Logopeedilist abi on vähe.*

Logopeedi teenus oleks vajalik rakendada koolikeskkonnas, mis on lapsele tuttav ja pole vaja kohaneda uute reeglitega. Rehabilitatsiooniplaani alusel saadav logopeediteenus on paljudele raskesti kättesaadav ja väikesemahuline. *Nendel lastel on vaja igasuguseid erisusi, abi, eripedagoogilist lähenemist, tugiõpet.* Personali teema on intervjuueeritava hinnangul üleriigiline probleem. *Ega ainult väiklassi otsus iseenesest neid ei aita. See on üleriigiline probleem.*

Arutelu

Arutelu peatükk on struktureeritud lähtuvalt püstitatud uurimisküsimuste järjekorrast.

Uurimuses püstitati esimeseks uurimusküsimuseks, milliseid probleeme või õnnestumisi toovad õpilased, lapsevanemad ja õpetajad esile väikeklasside töö kohta. Enamik vanemaid väljendasid rahulolu, et on loodud väikeklassid ja hindavad seal töötavate õpetajate ja kooli panust nende laste arendamisel. Väikeklassi õpilane eelistab enamasti väikeklassis õppimist tavaklassile, tunnetab õpetaja individuaalset tuge ning enamasti meeldib väikeklassi õpilasele koolis käia. Tavaklasside õpetajate töö muutus kergemaks, kui õpilane, kes sobinud tavaklassi, suunati eriklassi. Väikeklassid on vajalikud nii praegu kui ka tulevikus.

Uuringus tuli välja, et väikeklassi õpilaste klassiruumid ja õpikeskkond ei ole lapse erivajadust ja õpetajat toetavad. Klassid on enamasti läbikäidavad ning kostavad läbi. Nii autistlikud kui aktiivsus- ja tähelepanuhäirega lapsed vajavad kindalt struktureeritud õpikeskkonda, kus oleks vähe müra ja ootamatuid olukordi. Lastel puudub omaette olemise ruum, mänguruum ja sobiv õueala. Töö toimub mitme erineva maja vahel, mis tekitab nii

lastes kui ka õpetajates pingeid ning närvilisust. Õpikeskkond ei toeta piisavalt last ega õpetajat. Eritingimusi vajavate laste jaoks on õpikeskkond sageli määrava tähtsusega ja võib arvata, et segavate faktorite kõrvaldamisel oleksid tulemused paremad.

Maakondliku õppenõustamiskeskuse ja osade lapsevanemate hinnangul on väikeklassi lapsed igapäevaselt liiga eraldatud. Õppides väikeses nelja õpilasega klassis, on omad eelised: õpetaja jõuab iga lapseni ja saab arvestada tema individuaalsusega. Miinuseks on see, et väikegrupp ja eraldatus pärsib laste sotsiaalset arengut. Leiti, et õpilasi tuleks rohkem integreerida, seda tuleks teha lapsest ja võimalustest lähtuvalt. Nimetatud suhtumist jagavad paljud ametnikud ja konkreetsete erivajadustega õpilasi mitte väga hästi tundvad inimesed (Vapper, 2015; Kukk, 2007) märkides, et tavaklassis teiste laste kõrval õppides, arenevad ka erivajadustega õpilaste sotsiaalsed oskused paremini. Sotsiaalsete oskuste arengu kohta võib nimetatud mõte isegi õige olla, kuid tähelepanu alt jäetakse välja õpilaste akadeemilise arendamise probleemid.

Suureks miinuseks peeti väikeklassi õpilaste 20tunnist nädalakoormust. Õpetajad on mures, et lühema ajaga tuleb läbida sama materjal, mida õpitakse tavaklassides ja valmistada õpilased ette lõpueksamiteks. Väikeklassi õpilasel kulub selleks rohkem aega. Vanemad pidasid seda antud töökorralduses kõige suuremaks miinuseks, mis võib tähendada seda, et lapsevanem peab hakkama väljaspool kooli oma lapsele lisa otsima. Õpetajad leidsid, et algklassides võib olla see tundide arv piisav, aga II ja III kooliastmes on väga raske väikese arvu tundidega läbida vajalik materjal. Oli ka seisukohti, et kui lapse tervis ei luba, piisab talle antud tundide arvust. Arvestades asjaolu, et paljud väikeklassis õppivad lapsed olid varem koduõppe otsusega, siis on nende laste jaoks õppetundide arv suurenenud. Keegi vastajatest ei analüüsinud, millest võib olla tingitud väikeklassi õpilaste õppekoormuse vähendamise vajadus. Kõik õpetajad on mures õppekava täitmise pärast. Sellest tulemusest võib järeldada, et suuremat tähelepanu pööratakse formaalsetele näitajatele.

Õigusaktide kohaselt tuleb väikeklassis korraldada õpet eripedagoogilisi meetodeid kasutades, kuid kuskil pole sätestatud, millise hariduse või töökogemusega peaksid olema väikeklassidega töötavad pedagoogid (Liivamägi, 2013). Kõik vanemad ei ole rahul väikeklassi õpetajate väljaõppega. Väikeklassides töötavad õpetajad on läbinud erinevaid eripedagoogilisi koolitusi ja saavad oma tööga enamiku vanemate sõnul väga hästi ja suurepäraselt hakkama. Kõikidele väikeklassi õpetajatele meeldib nende töö, kuid paljude esilekerkivate probleemidega ei suudeta alati ise toime tulla. Kuna on ka rahulolematuid vanemaid, tuleks välja selgitada, mis on lastevanemate peamised etteheited ning tegeleda nende lahendamiseks. Õpetaja tööülesannete maht ja vastutus võivad põhjustada jõuetust,

sama suhtumist jagavad Jõgi ja Suuder (2007), kes märgivad õpetaja ei suuda toime tulla laiaulatusliku ülesandega - toetada iga õpilase individuaalset arengut, tagada talle turvalisus ja heaolu. Kui klassis on erinevate hariduslike erivajadustega õpilased, pole õpetajal kerge. Peale igapäevase õppetöö peab ta koostama lapsele individuaalse õppekava ja korraldama tugisüsteemide toimimist.

Uuritavas koolis puudub abiõpetaja teenus, mis võiks kergendada nii õpetajate kui ka lapsevanemate hinnangutel õpetajate tööd. Psühholoogi teenus on kättesaadav, aga pole õpetajate arvates piisavalt kaetud. Nii laste kui ka õpetajate huvides on oluline, et koolis oleks mõlemale toeks nii psühholoog kui ka sotsiaaltöötaja. Ootuspärane oleks olnud ka see, et õpetajad oleksid nimetanud eripedagoogi rakendamise vajadust lähtuvalt laste probleemidest. Tõenäoliselt on oluliselt suuremad ja märgatavamad probleemid seotud just käitumise ning õpilaste omavahelise suhtlemisega, mis tõttu oodatakse abi just psühholoogilt ja sotsiaaltöötajalt ega ei teadvustata, et ka eripedagoog võiks siin suureks abiks olla.

Õpilaste omavahelised suhted ning käitumisprobleemid muutuvad häirivaks just vanemas kooliastmes. Osad lapsed tunnetavad klaasikaaslaste ebameeldivat käitumist ning kiusamist. Õpetajad tunnevad end vahel jõuetuna, sest ei suuda neid probleeme lahendada. II ja III kooliastmes esineb õpilaste hulgas nii kiusamist kui ka ebameeldivat käitumist.

Väikeklassi õpilastele pole uuritavas koolis rakendatud logopeediteenust, mida paljud vajavad. Õpilane peab saama vajadustele vastavat toetust. Kool ja erinevad spetsialistid, kes vastutavad erilist tuge saavate ja vajavate õpilaste eest, peaksid selle nimel koos töötama (Haldre, Kõrgesaar et al, 2007; Skogen & Holmberg, 2004).

Positiivsena tuli välja see, et suhted õpilaste ja õpetajate, väikeklassi õpetajate ja tavaõpetajate, tavaõpilaste ja väikeklassi õpilaste vahel on koolis enamasti head. Väikeklassi õpilased usaldavad oma klassijuhatajat ja pöörduvad enamasti oma murede ja probleemide korral tema poole. Kui laps usaldab õpetajat ja räägib temaga oma muredest, tunnetab õpetaja oma vajalikkust.

Liivamägi (2013) uurimusest selgus, et väikeklassi õpetajad on tundnud võõristavat suhtumist tavaõpetajate poolt, mida antud uurimustulemuste põhjal kinnitada ei saa. Uuritavas koolis on töökollektiivi omavahelised suhted head, toetavad ja mõistvad.

Negatiivsena tuli välja, et koostöö lapsevanemate ja õpetajate vahel ei ole alati ootuspärane, mis takistab õpetajate hinnangul lapse normaalset arengut. Samuti ei tunneta õpetajad alati lastevanematepoolset kodust tuge. Kooli ja kodu koostöö on üheks eelduseks väikeklassi tõhususe tõstmisel.

Meeldivalt üllatavad olid tulemused, et enamik lapsevanemad hindavad oma laste ja õpilased hindavad oma edukust koolis heaks. Lemmikõppeaineteks osutusid nii vanemate kui laste hinnangutel tööõpetus, kehaline kasvatus. Pooled väikeklassi õpilased käivad väljaspool kooli erinevates huvialaringides. Samas leiti, et Aspergeri sündroomiga lapsele on keeruline leida spordiringi ja treenerit. Murelikuks tegi asjaolu, et paljud väikeklassis lapsed on väga kodukesksed. Kas see probleem saaks lahenduse, kui laps ei õpiks väikeklassis, pole teada. Paljud tavaklasside õpilased veedavad samuti palju aega kodus ja ei suhtle sõpradega.

Uurimusest selgus, et tavaklasside õpetajatel ei ole eriti häid teadmisi väikeklassides õppivate õpilaste kohta. Nende hinnangutest jäi kõlama arvamus, et väikeklassi õpilane on rumal, millest tulenevalt ei arvatud alati, et nad on võimelised õppima tavaõppekava järgi. Ei oldud teadlikud eriklassidest ning missuguste vajadustega õpilased seal õpivad. Õpetajate ettevalmistustest on varasematel aegadel puudunud õppekavades eripedagoogilised ained ja kui pole olnud vajadust täienduskursustel osalemiseks, ning pole olnud olnud kokkupuudet nende lastega, siis ei olegi kujunenud arusaama nende laste võimalustest ja erivajadustest.

Uurimuses püstitaud teine uurimusküsimus uuris, milliseid ettepanekuid tehakse väikeklasside töö tõhususe tõstmiseks. Vastajate ettepanekud keskenduvad õpikeskkonna muutmise vajadusele. Antud hinnangute tulemusena selgus, et tuleks luua spetsiaalsed õpperuumid, kus on tagatud klassiruumide helikindlus. Liigne lärm võib ärritada erivajadusega last. Puuduvad omaetteolemise-, mängu- või teraapiaruumid ning turvaline õueala. Kõik tugiteenused pole kaetud: puuduvad logopeedilised tunnid ja abiõpetaja. Psühholoog peaks olema kõik päevad majas ja ka ajaliselt kauem kättesaadav.

Ettepanekuna jäi nii lastevanemate kui ka õpetajate arvamustest kõlama õppekoormuse suurendamine. Leitakse (lisades mõningatel juhtudel, et kui lapse haigus ei takista), et laste nädala tundide arv võiks olla suurem kui 20. Väikeklassi lapsi tuleks rohkem integreerida, osad tunnid võiksid olla suuremas klassikollektiivis. Vanemad leiavad, et väikeklassi õpilased peaksid olema rohkem kaasatud suure maja projektidesse. Selline töökorraldus suurendaks paljude arvates sõpruskonda ja parandaks sotsiaalseid oskusi. Samas märgivad nende lastega töötavad õpetajad, et seda on raske teha, sest nad on väga oma õpetajas kinni ja muutuste suhtes tundlikud. Leiti, et õpilaste arv klassis võiks olla paindlikum ning laste probleemid klassiti sarnasemad – nii saaks vähendada nende omavahelisi tülisid. Õigustatult soovitakse, et lapsevanemad, lapsed ja õpetajad võiksid kord kuus kokku saada ja ühiselt viia läbi arutelusid, et lapsed tunnetaksid täiskasvanute toetust.

Uurimuses leiti väikeklassi õpetajate, vanemate ja ka laste hinnangutel, et koolis võiksid väikeklassi õpilased õppida praktilisi oskusi tulevaseks eluks ning saada

käitumisõpetust. Ka Jõgi ja Suuder (2007) ning Todd (2015) märgivad, et autislikud lastel on peale põhikooli lõpetamist raskusi tööellu suundumisega. Seetõttu tuleb autismiga õpilaste õpetamisel arendada nende sotsiaalseid oskusi: õpetada konkreetseid käitumismalle, arendada empaatiavõimet, valmistada neid ette üleminekuks järgmisse eluetappi. On tähtis, et õpilaste individuaalne õppe- ja arengukava koostatakse õpetajate, koolis töötavate spetsialistide ja lapsevanemate koostöös ja sisaldaksid tegevusi, mis tagaksid hariduslike erivajadustega õpilaste jätkuva arengu ja toimetuleku. Seetõttu julgen väita, et praktiliste ja käitumis- oskuste viimine tunniplaani oleks vajalik.

Vanemad olid enamasti rahul kodutööde mahuga ja leiti, et seda tuleks individualiseerida vastavalt lapse võimekusele.

Maakondliku õppenõustamiskeskuse töötaja selgitas, et väikeklassis õppivate laste arv võib muutuda ning edaspidi võiksid väikeklassi õpilased olla rohkem integreeritud. Kuidas seda täpselt teha, puudub täpne ettekujutus. See sõltub nii keskkonnast, lapsest kui ka personalist. Ühe õpilasega väikeklassi last on lihtsam integreerida kui nelja õpilasega väikeklassi. Odom ja Diamond (1998) jagavad seisukohta, et kaasamine sobib esmalt leebemate erivajadustega lastele. Paljud erivajadustega lapsed vajavad väga palju täiskasvanu tähelepanu ning nad ei pruugi saada kaasamisest olulist kasu. Arvestamata ei saa jätta (Skogen, Holmberg, 2002; Kivirand, 2016), et sagedane on siiski olukord, kus erivajadusega laps ei ole suuteline omandama kõiki õppeaineid suures klassikollektiivis ning selleks on vaja on teha teatud kohandused. Kuigi minu uuring on antud kooli piires, julgen sama väita, sest on palju probleemseid kohti ja on vähe sellealaseid kogemusi.

Kolmandas uurimusküsimuses püstitati küsimus, kuidas mõjutavad väikeklasside avamist ja täituvust muutused nõustamiskomisjonide töökorralduses. Uurimuse tulemusena selgus, et väikeklasside avamisega koolides on koduõppijate arv vähenenud. Need lapsed on nüüd väikeklassi otsusega ja rohkem koolis. Selles mõttes on laste arv jäänud samaks. Suurenenud on maakondliku nõustamiskomisjoni eeltöö ja selle põhjalikkus, mille tõttu nõustamisprotsess on varasemast pikemaks veninud. Varem sai väikeklassi otsuseid lihtsamalt teha. Väikeklassi õpilaste kiire kasv võib olla seotud sellega, et varasemalt puudusid teadmised ja kogemused väikeklassidest. Kui on olemas ressurss, vajadused ja keskkond, on ka väikeklasside avamine võimalik.

Tähtajalise otsusega eeldatakse, et ühel hetkel väikeklassi õpilane läheb üle teisele õppekorraldusele ning tema probleemid vähenevad. Kuigi autismidiagnoos on jääv (Todd, 2013), arenevad, kasvavad ja muutuvad ka autistlikud lapsed. Hüperaktiivsus ei kao elu jooksul kuhugi, vaid väiksel osal võivad selle tunnused taanduda (Aktiivsus- ja

tähelepanuhäire koduleht, s.a; Haldre, Kõrgesaar et al, 2007). Tähtajalisel otsusel on omad õigustused, kuid osalisel on selle põhjendatus küsitav. Antud maakonnas pole sellist juhtumit veel olnud.

Käesoleva uurimuses keskenduti küll ainult ühe kooli väikeklasside probleemide analüüsile, kuid suure tõenäosusega võib neid tulemusi laiendada ka teistele koolidele.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kõik osapooled on enamasti rahul väikeklasside olemasoluga, enamasti hinnatakse tööd nendes heaks ja tavaklasside kogemusega õpilased eelistavad õppida väikeklassis. Õpilased tunnevad end koolis hästi, saavad õppimisega hakkama ja nende omavahelised suhted on valdavalt head. Väikeklassi avamine on võimaldanud luua vajalikud tingimused ja kooli tagasi tulla ka nendel lastel, kes muidu olid koolist eraldatud ja määratud koduõppele. Ehkki enamasti on õpetajad väikeklassi sattunud juhuslikult, peavad nad tööd selles vajalikuks ja armastavad seda. Heaks hinnatakse suhteid ka koolikollektiivis.

Olukorda analüüsides märgati ka arenguvõimalusi. Negatiivsena toodi välja seda, et õpikeskkond ei ole kohandatud väikeklassi õpilasi ja õpetajate vajadustest lähtuvalt. Taunitakse olukorda, kus väikeklassi õpilased on liiga eraldatud, mis pärsib nende sotsiaalset arengut. 20tunnine nädalakoormus ei ole väikeklassides piisav sellisel juhul, kui lapse potentsiaal lubaks enamat ning suuremat koormust lubaks lapse tervislik seisund. Probleemidena tuuakse välja ka tugiteenuste puudumist. Väikeklassi õpilased ei saa logopeedilist abi. Piisavalt hästi pole kättesaadav psühholoogi teenus. Märgitakse, et alati ei ole ootuspärased suhted lapsevanemate ja õpetajate või ka õpilaste endi vahel.

Probleemide lahendamiseks on esitatud ka rida ettepanekuid, millest eredamalt torkavad silma õpilaste erivajadusi arvestava füüsilise õpikeskkonna (ruumid) loomine ning puuduvate spetsialistide rakendamine ja olemasolevate tugiteenuste kättesaadavuse parandamine. Ettevaatlikult tuleks suhtuda nädalatundide suurendamise ettepanekusse, sest väikeklassi õpilaste üheks eripäraks on töövõime piiratus. Küll aga on õigustatud ettepanekud sotsiaalainete õpetamise tõhustamiseks ja eri osapoolte koostöö parandamiseks. Vaimselt vähemvõimekamatele eluks vajalike praktiliste oskuste kujundamist suunab lihtsustatud õppekava, tavaõppekava alusel õppijatele saab vajalikke muutusi sisse viia individuaalsete õppekavade koostamisel.

Käesolev uuring viidi läbi ühes linna-põhikoolis, mistõttu saadud tulemused on iseloomulikud just antud koolile. Uuringu läbiviimise järel küsimusi analüüsides tuleb tunnistada, et paljud väikeklassi mõjutavad probleemid jäid just seetõttu välja toomata, et nende kohta ei esitatud konkreetset küsimust. Samas on paljud probleemid seotud

väikeklasside töö spetsiifikaga ja nende lahendamine ei sõltu väikeklasside töökorraldusest. Töö üheks piiranguks on ka lapsevanemate madal osalusprotsent, mis võis mõjutada uuringu tulemusi, eriti vanema kooliastme väikeklasside osas, sest vastanute hulgas oli vähe II ja III kooliastme laste vanemate vastuseid.

Töö praktiline väärtus on kõige suurem sellel koolil, kus see uurimus läbi viidi. Aga võimalik, et ka teised väikeklassid saavad selle kooli kogemuste alusel mõningaid probleeme vältida.

Tänuõnad

Täna uurimuses osalenud õpetajaid, õpilasi, lapsevanemaid, maakondliku õppenõustamiskeskuse töötajat ja Jaan Kõrgesaart, kes panustasid minu töösse oma aega. Suur tänu kolleegidele ja minu perekonnale, kes mind toetasid ja mõistvalt suhtusid.

Autorluse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kasutatud kirjandus

Aktiivsus- tähelepanuhäire koduleht. Külastatud aadressil

<http://www.ath.ee/est/info/hyperaktiivsus>.

Andmekogumismeetodid. Intervjuude tüübid. Külastatud aadressil

<http://samm.ut.ee/intervjuu>.

Autism Spectrum Disorder (ASD). Külastatud aadressil

<http://www.cdc.gov/ncbddd/autism/data.html>.

Bakk, A., Grunevald, K. (1999). *Vaimupuudega inimeste hoolekandest*. Tallinn: Koolibri.

Barthélémy, C., Fuentes, J., Howlin, P., Gaag, R. (2013). *Autismispektrihäiretega inimesed*.

Äratundmine, arusaamine, sekkumine. Külastatud aadressil

<http://www.autismeesti.ee/wp-content/uploads/2013/10/tolge-EC-dokument.pdf>.

Chantal, S.- K. (2003). *Autism Spectrum Disorders: The Complete Guide*. London:

Vermilion.

Eesti Autismiühingu koduleht. Külastatud aadressil <http://www.autismeesti.ee/>.

Gillberg, C. (2003). *Aspergeri sündroom lastel, noortel ja täiskasvanutel. Normaalne, geenius või nohik?* Kirjastus „Kunst“.

Haldre, L., Kõrgesaar, L., Metsis, L., Roomeldi, M., Susi, A., (2003). *Hüperaktiivne laps:*

Abiks lapsevanematele ja pedagoogidele: Tartu: TÜ Kirjastus.

Himma, M (2015). *Sõltuvushäire kujuneb välja sammhaaval*. Külastatud aadressil

<http://novaator.err.ee/v/yhiskond/d9cd1664-d02b-4c74-b715-10c17550f49>.

Jõgi, S., Suuder, M. (2007). Erivajadusega lapse ja noore toetamise võimalusi hariduse

omandamisel. *Kui klassis on hariduslike erivajadustega õpilane*. Riiklik Eksami- ja

Kvalifikatsioonikeskus. M.Kadakas (Toim). *Kui klassis on hariduslike erivajadustega*

õpilane. (lk 27-32). Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.

Kivirand, T. (2016, 6. mai) Pilootprojekti „Kaasav kool“ osales 14 kooli. *Õpetajate Leht*, lk 9.

Kukk, K. (2007). *Erivajadustega laste ja noorte toetamise võimalusi hariduse omandamisel*.

M. Kadakas (Toim). Erivajadusega õpilane ja kaasav haridus. (lk 19-22). Riiklik

Eksami ja kvalifikatsioonikeskus.

Kõrgesaar, J. (2002). *Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitusse*. Tartu: Tartu Ülikooli

Kirjastus.

Liivamägi, I. (2013). *Rahulolu väikeklasside tööga*. Publitseerimata magistritöö. Tallinna

Ülikool.

- Lina, M (2007). *Minu armas hüpi*. Viljandi: AS Pajo Trükikoda.
- Moat,D. (2008). *Aspergeri Sündroom: Sotsiaalse Sekkumise ja Oskuste Treening*. Tartu 2011
Tehniline teostus: Tarmest OÜ (tõlgitud 2011).
- Nõmme, A (2005). *Hüpi lasteaias. Soovitusi toimetulekuks hüperaktiivse lapsega*. Tartu: AS Atlex.
- Nõmme, A (2009). *Iga laps tuleb oma õnnega*. Tartu: AS Atlex.
- Odom, S. L., & Wolery, M. (2003). A Unified Theory of Practice in Early Intervention/Early Childhood Special Education: Evidence-Based Practices. *The Journal of Special Education*, 37, 3, 164-173.
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010). Külastatud aadressil
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410>.
- Põhikooli riiklik õppekava (2011). Külastatud aadressil
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>.
- RHK-10. (1996) Psüühika- ja käitumishäirete Kliinilised kirjeldused ja diagnostilised juhised. Tartu: Tartu Ülikooli Psühhiaatrikliinik. Külastatud aadressil
<http://www.kliinikum.ee/psyhhaatriakliinik/lisad/ravi/RHK/RHK10-FR17.htm>.
- Rogers, B (2008). *Taasleitud käitumine*. Tartu: TÜ kirjastus.
- Rogers P.D., Goldstein L. (2005). *Kuidas aidata uimastiprobleemidega last*. Kirjastus Ersen. SA Innove kodulehekül. Külastatud aadressil
<http://www.innove.ee/et/haridustugiteenused/oppenoustamisteenused>.
- Skogen, K., Homberg, J.B. (2004). *Kohandatud õpe ja kaasav kool*. Haridus- ja teadusministeerium.
- Steer, J, Horstmann, K. (2011). *Aktiivsus- ja tähelepanuhäirega laste ja noorte abistamine õppetöös. Õppetöö ja elumuutustega toimetuleku käsiraamat*. Kirjastus: Kunst Sõltuvushäired (s.a) Külastatud aadressil
<http://enesetunne.ee/spetsialist/lastel-ja-noortel-sagedamini-esinevad-vaimse-tervise-haired/soltuvushaire/>.
- Todd, S. (2015). *Väike raamat autismispektri häiretest. Vaata maailma autisti pilguga* Tartu: Studium. (Inglise keelne Originaal 2013).

Lisad

Lisa 1

Küsimustik väikeklassi õpetajale

1. Milline on Teie haridustase?
2. Mitu aastat olete väikeklassi õpetajana töötanud? Õpetajana töötanud?
3. Miks töötate väikeklassi õpetajana?
4. Kas Teile meeldib oma töö?
5. Milliseid omadused peavad Teie arvates olema väikeklassi õpetajal?
6. Mis teeb Teie töö raskeks? Mis muret teeb/ häirib?
7. Mis Teile kõige rohkem rõõmu teeb?
8. Kas tunnete end vahel jõuetuna?
9. Mille poolest erineb töö väikeklassis, tööst tavaklassis?
10. Milline on teie arvamus 20tunnisele nädalakoormusele väikeklassis?
11. Millised on Teie suhted lapsevanematega, juhtkonnaga, kolleegidega?
12. Kas abiõpetaja olemasolu on väikeklassis igapäevaselt vajalik?
13. Millised tugiteenused on veel vajalikud? Kas need on kaetud?
14. Kas väikeklasside avamine on vajalik? Kas neil on tulevikku?
15. Mida muudaksid väikeklasside töös, kui see oleks sinu võimuses?

Lisa 2

Intervjuu tavaklassi õpetajaga

1. Millised on Teie teadmised väikeklassidest?
2. Miks Teie arvates peaks laps õppima väikeklassis?
3. Mille poolest Teie arvates väikeklasside õpetajate töö erineb tööst tavaklassis?
4. Kas oleksite ka ise valmis töötama väikeklassis? Põhjendus.
5. Mitu õpilast õpib väikeklassis?
6. Kas mõni õpilane on läinud sinu klassist väikeklassi õppima? Mida see muutis Sinu töös?
7. Kui suur on väikeklassides nädalakoormus? Teie arvamus?
10. Kas nende õpitulemused võivad olla sama head, kui tavaklassis õppijal?
11. Milline haridus peaks olema on väikeklassi õpetajal?
12. Kuidas tavaklasside õpilased suhtuvad väikeklasside õpilastesse?
13. Kas väikeklasside avamine on vajalik?

Lisa 3

Intervjuu maakondliku õppenõustamiskeskuse töötajaga

1. Kuidas on mõjutanud 2014. aasta otsus, et väikeklassidesse soovitab üleriigiline komisjon, väikeklasside täituvust?
2. Väikeklassi soovitamine on tähtajaline. Kas on olnud juhtumeid, et laps ei sobitu enam väikeklassi ja talle on leitud teine õppevorm.
3. Kas on väikeklasse, kus õpitakse mitme erineva õppekava järgi?
4. Kas väikeklassis õppivate õpilaste piirarv on õigustatud?
5. Väikeklassi õpilasel on 20tunnine nädalakoormus. Teie hinnang sellele?
6. Mis peaks olema Teie arvates teisiti seoses väikeklassidega?

Lisa 4

Väikeklassi õpilase küsimustik

Küsimustik väikeklassi õpilasele

Olen Tartu Ülikooli eripedagoogika magistrant ja viin läbi uurimustööd väikeklassidest. Antud uurimustöös on eesmärgiks selgitada välja kuidas hindavad väikeklasside tööd erinevad osapooled, millised on suuremad õnnestumised ning millised on probleemid kooliastmeti ning klassiti. Kuidas on väikeklasside püsijäämist mõjutanud riikliku nõustamiskomisjoni otsused. Oleksin väga tänulik, kui leiaksite aega antud küsimustiku täitmiseks. Võtab aega umbes 30 minutit. Tere tulnud on kõik antud teemaga seotud küsimused ja kommentaarid. Lugupidamisega Anu Eelmäe anueelm@gmail.com

Mina olen*

- ☐ poiss
☐ tüdruk

Mina õpin*

- ☐ 1. klassis
☐ 2. klassis
☐ 3. klassis
☐ 4..klassis
☐ 5. klassis
☐ 6. klassis
☐ 7. klassis
☐ 8. klassis
☐ 9. klassis

Mulle meeldib koolis käia*

- ☐ jah
☐ ei
☐ Muu:

Tavaklassis olen õppinud*

Väikeklassis olen õppinud*

Tulen ise kooli ja lähen koolist koju*

- ☐ jah
☐ mind tuakse kooli
☐ mulle tullakse kooli vastu

Mitmes erinevas koolis oled õppinud?*

Mulle meeldib rohkem õppida

Vasta ainult siis, kui oled õppinud tavaklassis

1 2 3 4 5

tavaklassis ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ väikeklassis

Kuidas suhtuvad sinusse tavaklasside õpilased*

- ☐ hästi
☐ normaalselt
☐ halvasti
☐ ma ei suhtle nendega
☐ ei oska öelda

☐ Muu:

Kuidas suhtuvad sinusse tavaklasside õpetajad*

- ☐ hästi
☐ normaalselt
☐ halvasti
☐ ma ei suhtle nendega
☐ ei oska öelda

☐ Muu:

Kuidas suhtub sinusse sinu klassijuhataja?*

1 2 3 4 5

halvasti ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ suurepäraselt

Mitu erinevat õpetajat sulle tunde annavad?*

Kuidas saad läbi klassikaaslastega*

1 2 3 4 5

halvasti ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ suurepäraselt

Kas käid klassikaaslastega läbi ka väljaspool kooli*

- ☐ ei käi
☐ mõnikord
☐ sageli

☐ Muu:

Kuidas saad enda arvates hakkama erinevates õppeainetes

Vali ainult need õppeained, mis on sinu tunniplaanis

	väga halvasti	halvasti	keskmiselt	hästi	väga hästi	suurepäraselt
eesti keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
matemaatika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
loodusõpetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
inglise keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
inimeseõpetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
muusika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kunstiõpetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tööõpetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kehaline kasvatus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ajalugu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
keemia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
füüsika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
geograafia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
vene keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Missugune õppeaine meeldib/meeldivad sulle kõige rohkem?*

Võid valida mitu

- ☐ eesti keel
- ☐ matemaatika
- ☐ loodusõpetus
- ☐ inglise keel
- ☐ vene keel
- ☐ inimeseõpetus
- ☐ keemia
- ☐ füüsika
- ☐ geograafia
- ☐ ajalugu
- ☐ kehaline kasvatus
- ☐ kunstiõpetus
- ☐ tööõpetus
- ☐ muusika
- ☐ Muu:

Missugune õppeaine meeldib/meeldivad sulle kõige rohkem?*

Võid valida mitu

- ☐ eesti keel
- ☐ matemaatika
- ☐ loodusõpetus
- ☐ inglise keel
- ☐ vene keel
- ☐ inimeseõpetus
- ☐ keemia
- ☐ füüsika
- ☐ geograafia
- ☐ ajalugu
- ☐ kehaline kasvatus
- ☐ kunstõpetus
- ☐ tööõpetus
- ☐ muusika
- ☐ Muu:

Kui kaua sul kulub keskmiselt aega koduste tööde tegemisele?*

- ☐ ma ei õpi kodus
- ☐ 30 minutit
- ☐ 1 tund
- ☐ 1, 5 tundi
- ☐ 2 tundi
- ☐ 3 tundi
- ☐ Muu:

Kodustes töödes abistab mind*

Vali üks või mitu

- ☐ teen iseseisvalt
- ☐ ema
- ☐ vanaema
- ☐ vanaisa
- ☐ isa
- ☐ Muu:

Mis sind koolis kõige rohkem rõõmustab?*

Mis teeb sulle koolis kõige rohkem muret?*

Mida muudaksid koolis, kui see oleks sinu võimuses*

Kelle poole sa pöördud, kui sul on koolis mingi mure?*

- ☐ klassijuhataja
- ☐ direktori
- ☐ õppealajuhataja
- ☐ sotsiaaltöötaja
- ☐ psühholoog
- ☐ ema
- ☐ isa
- ☐ sõbra
- ☐ Muu:

Kas soovid veel midagi lisada?

Lisa 5

Väikeklassis õppiva lapse vanema küsimustik

Leht 1/1-st

Küsimustik väikeklassis õppivate õpilaste vanematele

Vormi kirjeldus

Olen lapse*

☐ isa

☐ ema

☐ Muu:

Minu haridus*

☐ põhikool

☐ keskkool/gümnaasium

☐ kutsekool

☐ ülikool

☐ Muu:

Minu lapse vanus on*

Väli loendist.

Minu laps õpib ...*

Väli loendist.

Mitmendat aastat õpib Teie laps väikeklassis?*

Väli loendist.

Mitu aastat on Teie laps õppinud tavaklassis?

Vastata ainult siis, kui laps on õppinud ka tavaklassis.

Miks Teie laps õpib väikeklassis?*

Kas väikeklasside avamine on Teie arvates vajalik?*

1 2 3 4 5

pole vajalik ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ väga vajalik

Kas väikeklass vastab Teie ootustele?*

1 2 3 4 5

üldse ei vasta ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ vastab väga minu ootustele

Kas olete rahul, et Teie laps õpib väikeklassis?*

1 2 3 4 5

ei ole üldse rahul ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ olen väga rahul

Mille poolest erineb Teie arvates väikeklass tavaklassist?*

Kuidas hindate koostööd oma lapse õpetajatega?*

1 2 3 4 5

väga halb ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ suurepärase

Kuidas hindate õpetajate professionaalsust?*

1 2 3 4 5

väga halb ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ suurepärase

Kuidas Teie arvates suhtuvad teie lapsesse tavaklasside õpilased?*

- ☐ hästi
- ☐ normaalselt
- ☐ halvasti
- ☐ ta ei suhtle nendega
- ☐ ei oska öelda

☐ Muu:

Kuidas hindate kooli panust väikeklassidesse?*

1 2 3 4 5

väga halb ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ suurepärase

Kuidas saab Teie laps hakkama erinevate õppeainetega?

Vastata ainult õppeainete kohta, mida Teie laps õpib.

	väga halvasti	halvasti	keskmiselt	hästi	väga hästi	suurepäraselt
eesti keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
matemastika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
loodusõpetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
inglise keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
inimeseõpetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
muusika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kunstiõpetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tööõpetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kehaline kasvatus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ajalugu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
keemia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
füüsika	☐	☐	☐	☐	☐	☐
geograafia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
vene keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Millest võib olla see tingitud, et Teie lapsel läheb mingis õppeaines halvasti?*

Millest võib olla see tingitud, et Teie lapsel läheb mingis õppeaines hästi?*

Kui kaua kulub keskmiselt Teie lapsel aega koduste tööde tegemiseks?*

- ☐ ta ei õpigi kodus
☐ pool tundi
☐ 1 tund
☐ 1, 5 tundi
☐ 2 tundi
☐ 2, 5 tundi
☐ 3 tundi
☐ ei oska öelda
☐ Muu:

Kuidas hindate õpetajate professionaalsust?*

1 2 3 4 5

väga halb ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ suurepärase

Kuidas Teie arvates suhtuvad teie lapsesse tavaklasside õpilased?*

- ☐ hästi
☐ normaalselt
☐ halvasti
☐ ta ei suhtle nendega
☐ ei oska öelda
☐ Muu:

Kuidas hindate kooli panust väikeklassidesse?*

1 2 3 4 5

väga halb ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ suurepärase

Väikeklassides on õpilaste nädalakoormus 20 tundi 1.- 9. klassini. Milline on Teie arvamus selle kohta. *

Väikeklassid asuvad kahes eraldi majas. Teie hinnang selle kohta. Tooge välja plussid ja miinused. *

Millega tegeleb Teie laps väljaspool kooli?*

Kas Teie laps suhtleb väljaspool kooli ka oma klassikaaslastega?*

- ☐ ei suhtle
☐ mõnikord
☐ sageli
☐ Muu:

Kas kodus antakse piisavalt õppida?*

☐ liiga vähe

☐ piisavalt

☐ liiga palju

☐ Muu:

Kes abistab teie last kodustes töödes?*

Vali üks või mitu.

☐ laps õpib iseseisvalt

☐ lapse ema

☐ lapse isa

☐ lapse vanaema

☐ lapse vanaisa

☐ Muu:

Missuguse tujuga tavaliselt läheb Teie laps kooli?*

1 2 3 4 5

ei taha minna ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ tahab väga kooli minna

Missuguse meeleoluga tuleb Teie laps tavaliselt koolist koju?*

1 2 3 4 5

väga halb ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ suurepärase

Mis valmistab Teile kõige rohkem muret seoses oma lapse käimisega koolis ja õppimisega?

Mis teeb Teile kõige rohkem rõõmu seoses oma lapse käimisega koolis ja õppimisega?*

Missugused oleksid Teie ettepanekud väikeklassi töö muutmiseks tulemuslikumaks?*

Soovin veel lisada...

Lisa 6

Väikeklassi õpilaste vastused

Mis sind koolis kõige rohkem rõõmustab?

- Kunstitund./ Kehaline kasvatus./ Keemia. /Matemaatika.
- Vahetund./ Söögivahetund. /Kui algab vahetund. /Vahetunnid. /Söögivahetund, eriti siis kui on riis ja kanakaste.
- Meeldib õppida, kaaslastega koos olla, õpetajad on toredad. /Meeldib kool, sõbrad, klassikaaslased. /Sõbrad. /Sõbrad. /Näen sõpru. /Seltskonnas olemine ja naerimine./ Koolis on mul tegevust, kodus sõpradeta mitte.
- Mu klassijuhataja. /Õpetajad, vähe õpilasi. /Toredad õpetajad ja mõned õpilased ka.
- Mind ei rõõmusta midagi./ Mitte midagi. /Mitte keegi.
- Kui mul ei jää kodus midagi õppida.
- Individuaalne lähenemine õpilaste suhtes./ Et õpetajad aitavad, kui abi vajan.
- Erinevad üritused / Üritused meeldivad.
- Õppimine, klassikaaslased, õpetaja, kodused tööd, koolis käimine, mängud, kontserdid ja etendused, näidendi tegemine. Lugemine, laulmine, kirjutamine, õppimine, õpetajad, klassikaaslased, kehaline kasvatus, sõbrad, huvitavad asjad, tarkus. Kehaline kasvatus, vahetund, juttude kuulamine, arvutamine.
- Kui mul läheb hästi. /Kui mul hästi läheb.
- Ei oska öelda./ Ei tea.

Mis sulle koolis kõige rohkem muret teeb?

- *Kontrolltööd. /Eesti keele etteütus. /Eesti keel. /Mate on vahel raske, teisendamine on raske. /Kui matemaatikas arvutamises ära väsin. /Tunnikontrollid ja muud hindelised tööd. /Matemaatika. /Matemaatika. /Eesti keel- kirjutamine on raske. /Vene keeles kirjutamine.*
- *Ühe klassiga ei saa läbi./ Mõnikord klassikaaslased./ Klassikaaslaste nõme käitumine. Klassikaaslane. /Klassikaaslaste nõme käitumine.*
- *Mul ei ole koolis ühtegi muret. /Mulle ei tee muret mitte miski. /Ei ole muresid. /Mitte midagi./ Mitte midagi. /Midagi ei tee muret. /Mitte midagi.*
- *Ma ei tea. /Ei tea.*
- *Kõvad toolid.*
- *Õpetajad.*
- *Kiusamine. /Kiusamine. /Kui klassivend kiusab.*
- *Lärm, tahvlile ei näe hästi.*
- *Siis kui ma üksi olen ja keegi ei suhtle minuga.*
- *Minu hinded.*

Mida muudaksid koolis, kui see oleks Sinu võimuses?

- *Muudaksin tunnid 2-5 minutit lühemaks ja vahetunnid 4-5 minutit pikemaks. Toolid võiksid olla ratastega ja pehmete istmetega ning lauad pikemad. Siis saaks lauale rohkem asju panna. Vahetund oleks pikem ja rohkem kehalist ja natuke rohkem matemaatikat. /Mugavamad toolid ja lauad. /Toolid lauad peavad muutuma, muidu oleme kõik invaliidid. /Vahetunnid pikemaks. /Vahetund pikem.*

- *Rohkem loodusõpetust./ Oleks rohkem tunde, iga päev 5 või 6. /Et ei peaks kodus õppima ja koolitunnid kestaksid kella 13ni./ Muudaksin tunniplaani. /Rohkem õppida, rohkem ekskursioone. /Rohkem kehalist kasvatust, matemaatika raskemaks, kirjutada natuke vähem, mängida rohkem. /Kehalist rohkem, lugemist vähem, söömine varem.*
- *Remondiksin kooli, uued õppevahendid./ Kool võiks suurem olla.*
- *Ei tea. /Ei oska öelda./ Ei tea.*
- *Tõstaks õpetajate palku.*
- *Suhtumist meie suhtes.*
- *Püüaksin vähendada koolikiusamist. /Kõik kiusavad õpilased olgu koolist läinud. /Et pahad lapsed läheksid koolist välja. /Käitumist.*
- *Tahaksin õppida söögitegemist.*
- *Mitte midagi. /Mitte midagi. /Midagi.*
- *Lõpetaksin selle tegevuse ära.*
- *Laseks mõne õpetaja lahti.*
- *Lühemad koolipäevad, koduseid ülesandeid ei jääks. /Et saaks kauem magada ja kooli tulla kella 10-nest./Võib tulla teiseks tunniks kooli.*

Lisa 7

Vanemate vastused

Miks Teie laps õpib väikeklassis?

- *Laps ei sobitunud tavaklassi ja suure grupi õpilastega. Diagnoositud autism - ärevus- ja tähelepanuhäire, Aspergeri sündroom.*
- *Minu laps õpib väikeklassis, sest ta on autismispektrihäirega, ei talu muutusi ega suurt seltskonda.*
- *Jäi õppimises teistest maha, keskendumine oli ka nõrk.*
- *Tal olid õppimisprobleemid, ei jäänud midagi meelde, ei osanud ennast väljendada.*
- *Talle ei sobi suur seltskond, vajab individuaalset lähenemist ja rohkem tähelepanu.*
- *Ta on hüperaktiivne.*
- *Keskendumishäired, tähelepanu hajumine, kohastumisprobleemid.*
- *Oli väiksena sageli haige, vajas väiksemat klassi.*
- *Minu laps ei saanud suures klassis hakkama.*
- *Käitumisprobleemid.*
- *Füüsilise puude pärast.*
- *Ei olnud veel kooliks küps. (Noor hing kellel selle maailma asjad võõrad, kõige uue omandamine võtab aega. Aega ja paindlikku lähenemist, mida suures klassis pole.)*
- *Tal on õpiraskuse.*
- *Aeglasest õppetempost tulenevad õpiraskused, keskendumishäire.*
- *On hüperaktiivne ja vajab õppimiseks väiksemat keskkonda.*

Mille poolest erineb Teie arvates väikeklass tavaklassist?

- *Tähelepanu, õpetaja aeg on suurem ühele lapsele. Individuaalne lähenemine lapsele suurem kui tavakoolis.*
- *Vähem ärritavaid, segavaid faktoreid õpikeskkonnas.*
- *Seal õpib paremini. Suures klassis on rohkem lapsi. Seal on raske järelejäudmisega.*
- *Klass on väike ja lapsele pööratakse piisavalt tähelepanu, õppimine on talle võimete kohane.*
- *Lapsega tegeletakse vastavalt tema vajadustele, õpetajad on eriharidusega ja kannatust rohkem.*
- *Individuaalne lähenemine ja eripärasid on võimalik lihtsamini arvestada.*
- *Vähem lapsi ehk vähem tähelepanu äratõmbajaid.*
- *Turvaline keskkond, vahetu kontakt õpetajaga kogu koolipäeva jooksul.*
- *Sotsiaalne külg kannatab.*
- *Õpetaja tähelepanu kõigi laste jaoks, õpetaja oskab hinnata lapse häid ja halbu külgi.*
- *Vähem on õpilasi ja õpetajal on aega iga lapsega individuaalselt tegeleda.*
- *Väikeklassis on õpetajal rohkem aega iga lapsega individuaalselt tegeleda. Nii on kindel, et laps saab kõigest õpitavast aru ja omandab selle. Lapse isiksust ei suruta suurde ühtlasse halli massi nagu suures klassis, laps saab olla see kes ta on, temaga arvestatakse. Kui minu poeg käis suures klassis vihkas ta kooli, kooliskäimist ja õppimist. Väikeklassi minnes ei läinud ühte kuud mööda kui ta juba ootas hommikut, et kooli saaks minna. Ei taha mõeldagi mis oleks temast saanud kui väikeklasse ei oleks.*
- *Väikeklass erineb sellepoolest, et õpetaja jõuab märgata last, saab teda vajadusel aidata, oskab toime tulla erivajadustega lastega.*

- *Õpetajal on aega ja võimalust tegeleda lastega vastavalt laste vajadustele.*
- *Väiksem klassikollektiiv. Individuaalsem lähenemine.*
- *Lapsel on vahetu kontakt õpetajaga ja õpetajad hoolivad lastest.*
- *Eelkõige on oluline, et klassis õpib tavapärasest vähem õpilasi, mis kergendab oluliselt õpetaja võimalusi tegeleda iga lapsega eraldi, samuti on õpikeskkond rahulikum, rutiinsem. Vastavalt iga lapse seisundile saab õpetaja läheneda õpilastele individuaalselt. Hetkel õpib väikeklassis kuni 4 õpilast, aga ma arvan, et kuni 10 õpilasega klassi suurus oleks samuti normaalne edaspidises elus parema toimetulemise saavutamiseks. Seda näiteks alates 4.-5. klassist.*
- *Õpilasi on vähem, kui tavaklassis.*

Väikeklassides on õpilaste nädalakoormus 20 tundi 1. kuni 9. klassini. Milline on Teie arvamus selle kohta?

- *7. klassis võiks olla rohkem tunde.*
- *Võiks olla rohkem nagu suures klassis.*
- *Lähtuvalt minu lapsest võiks pikemad päevad olla.*
- *Kui õpilasel läheb mõnes aines väga hästi ja talle meeldib, siis võiks talle anda juurde lisaülesandeid.*
- *Kuna minu laps on võimeline ka rohkemaks siis võiks koormus isegi suurem olla. See on ebanormaalselt vähe.*
- *Leian, et väga hea vaimse võimekusega õpilastel- nagu minu lapse puhul- on seda ilmselgelt vähe. ta on võimeid, et omandada kõiki põhikooli aineid samas mahus ja kestvuses, mis tavaklassides. Normtundide vähesus ongi kõige suurem probleem hetkel normintellektiga laste puhul, kes diagnoosi tõttu ei ole mingi vanuseni suutelised õppima tavaklassis. Emana olen ma selle pärast väga mures, sest mu lapse vaimsed eeldused on väga head ning praegusel juhul olen ma varsti sunnitud otsima lisavõimalusi oma lapse õpetamiseks, et gümnaasiumiikka jõudes, kui ta tervislik seisund võimaldab, saaks ta jätkata oma haridusteed tavaklassidest tulnutega samade teadmistega. Olen veendunud, et väikeklassi lastele tuleks läheneda individuaalselt ja võimekatele tuleb pakkuda ainetunde samas mahus, mis teistele samas vanuses lastele. Pean seda väga oluliseks puudujäägiks praeguses süsteemis.*
- *Ei oska kommenteerida. Arvan, et sellest piisab kuna ilmselt jõutakse vajalik õppeprogramm läbida.*

Olen selle poolt et pole vaja lapsi liialt koormata ja käskida üle õppida.

- *Normaalne.*
- *Pean seda põhjendatuks. Kui laps saab 20 tunnilise nädalakoormusega selgeks kõik vajaliku, et 9. klass lõpetada siis milleks muud "pahna" tuupida vaja on. Koolipäevad on lühikesed ja kodus õppida vähe, see on normaalne. Kool ei ole elu, vaid oluline osa elust.*
- *Olen rahul, sest minu lapsele on seegi juba liig. Olen rahul.*
- *Kui mu laps hakkama saab on kõik hästi.*

Väikeklassid asuvad kahes eraldi majas. Teie hinnang sellele. Tooge välja plussid ja miinused.

- *Lapse klassi asukoht on mugav - lähedal on bussipeatus.*
- *Selline pisike keskkond on armas.*
- *Ja olen rahul.*
- *Olen üldiselt rahul. Kahju, et läbikäidav. Läbikäidav klass.*
- *Ruumid võiksid olla suuremad.*
- *Asukoht on hea aga võiks natuke rohkem ruumi olla.*
- *Klass on muidugi väike ja ruumi on vähe, arvan et õpetajatel on ebamugavam, laps mul ei kurda.*
- *Minu las õpib koolihoovis asuvas hoones ja see on väga hea asukoht. Rahulik keskkond, samas suur maja on lähedal ja alati kättesaadav.*
- *Tore et on olemas eraldi maja. Lastel võiks olla ka suure koolimaja lastega ühiseid tunde ja üritusi.*
- *Laps saab üldjuhul hakkama.*
- *Kahjuks ei ole klassiruumid väikeklassideks ehitatud, vaid ruumid on lihtsalt võetud. Seega on need läbimõtlemata ja osad ka ebapraktilised - kostavad läbi, liiga suured või liiga väikesed, läbikäidavad. Hea on see et ühes majas on vähem lapsi - võimalus tekitada laste vahelist sõprust paremini ja kisa/kära vähem.*
- *Võiks olla ikka ühes majas.*
- *Muidugi oleks hea, kui väikeklassid asuksid põhikooliga samal territooriumis, see lihtsustaks laste omavahelist suhtlust ja aitaks ka tavalastel harjuda mõttega, et meid ümbritsevad inimesed ongi kõik erinevad. Ühiskond vajab suuremat tolerantsust ja lastel on kergem seda mõtteviisi omandada. Samuti on väikeklasside maja koolimajaks mitte sobiv ehitis, puudub oma õueala, mis on arvestades õppurite omapära, äärmiselt vajalik lõõgastumiseks ja vahel ka rahunemiseks. Valitseb ruumikitsikus on ilmelt raske ka õpetajatele. Puudub ka nn. puhkeruum õpetajatele ja abipersonalile. Plussiks on siiski kahe maja lähedus ja hea asukoht. Loodan, et remondi käigus mõeldakse ka sellele, et koolis käivad lisaks tavalastele ka teistsugust õpikeskkonda vajavad noored.*

Millega tegeleb Teie laps väljaspool kooli?

- *Lemmiktegevus on kahjuks arvutimängud. Meeldivad ka legod. Õues meeldib käia rohkem talveperioodil.*
- *Kodukeskne laps-üldjuhul. Kodune enamjaolt.*
- *Kuidas tuju -uisutab, ehitab lumest sõpradega. Suvel jalgratas ja sõbrad. Toas sõber arvuti (piiratud ajaga). Kodused majapidamistööd tehakse koos.*
- *Suhtleb klassikaaslastega, tavaklassi sõbrannadega. Tal on palju sõpru.*
- *Suhtleb sõpradega,*
- *Õpib kitarri ja käib ratsutamas.*
- *On tantsinud 3 aastat rahvatantsu.*
- *Laulmisega, tantsimisega.*
- *Käib purjetamistrennis, mängib kodus arvutiga, käib õues teiste lastega aega veetmas.*
- *Käib pilliõppes.*
- *Mu laps osaleb fotograafiaringsis, mis talle väga meeldib. Kahjuks ei ole võimalik tegeleda spordiga, sest mul puudub info, millised treenerid tegelevad autistidega.*
- *Väljaspool kooli püüab kala, ehitab onne, uisutab, kelgutab. Käime koos ujumas, kinos.*

- *Vaatab televiisorit ja mängib arvutis ka kui toas juhtub olema.*

Millest võib see olla tingitud, et Teie lapsel läheb mingis õppeaines hästi?

- *Ma arvan ,et see on väikeklassi eelis ja õpetajate väga hea töö ja suhtumine igasse õpilasse individuaalselt.*
- *Kodus järjepidev selgitamine ja treenimine, väikeste edusammude tähelepanemine, tunnustamine ja motiveerimine.*
- *Head suhted õpetajatega, kohusetunne koduste tööde täitmisel, püüdlikus tundides.*
- *Lapse huvi õppimise vastu ja õpetajate hea töö kindlasti ka kodune toetus.*
- *Huvi aine vastu (8)*
- *Pean seda kaasasündinud andekuseks keelte ja matemaatika valdkonnas, sest laps on omandanud kõik oskused ja teadmised iseseisvalt, vajades ainult aeg-ajalt juhendamist. Lapse juhendamisel õppetöös ja ka igapäevases tegevuses kasutan autistile arusaadavat metoodikat - struktureerimist, lihtsat kõnet, motiveerimist, ajalisi piire, kindlaid kokkuleppeid. See toimib.*

Millest võib see olla tingitud, et Teie lapsel läheb mingis õppeaines halvasti?

- *Huvi puudub, väsimus, keskendumisraskused. Võib olla tuleb see sellest, tal ei ole selle vastu huvi. Kui ta on magamata või ärevil on raske tal keskenduda.*
- *Suurelt oleneb tujust või hetke-emotsioonist.*
- *Lihtsalt puudub huvi lugemise vastu. Kuna tema lugemisoskus on halb, ning alates sellest aastast pole enam ka logopeedi abiks. Lugemis- ja keskendumisraskused.*
- *Ei lähe kuskil nii halvasti ,et peaks muretsema Ei lähe üheski õppeaines halvasti.*
- *Osad õpetajad ei saa tunnis distsipliiniga hakkama.*
- *Eesti keeles läheb halvasti, kuna lapse käeline tegevus on halb ja kirjutamine valmistab talle suuri raskusi. Muusikat ei talu minu laps juba alates sünnist. Ei ole aru saanud, miks. Ilmselt need helid mõjuvad lapse kõrvale kuidagi teistmoodi kui tervele lapsele.*
- *Klassi õhkkond. klass omavahel kokku enam ei hoia, mingit ühtsustunnet pole.*
- *Kehalises kasvatuses on raskusi seoses halva kehalise motoorikaga ja tulenevalt Aspergeri sündroomist esineb aeg ajalt on raskusi sportmängudes reeglitest arusaamisega.*

Mis valmistab Teile kõige rohkem muret seoses oma lapse kooliskäimise ja õppimisega?

- *Tema heitlik iseloom - ärritumine teatud situatsioonides, sotsiaalses situatsioonides sageli ebakohane käitumine. Tema enda tujukus.*
- *Ta on hetkel mässumeelne puberteet, kes ei taha väga õppida ja kooli niiväga minna kui varem.*
- *Ta ei taha koolis eriti käia.*
- *Kõige rohkem valmistab muret see, et tihti keeldub kooli minemast, hakkab mind lööma, rebib riideid katki.*
- *Tundub, et mõnes kohas on areng toppama jäänud (hoolsus, käekiri). Klassis on palju käitumishäirega lapsi ja see mõjutab õpiedukust ja üldist enesetunnet. Sügisel olid põhjendamatu kõhuvalu ja ei tahtnud kooli minna. Nüüd on asi paranenud.*
- *Laste kiusamised.*

- *Koolikiusamine. õpetajad teavad aga olukorda ei paranda, individuaalse õpetamise puudumine, väikeklasside tõrjumine kooli poolt (üritustes neid ei kaasata).*
- *Suhtlemisprobleemid klassikaaslastega.*
- *Kardan et ta ei saaks äkki tavaklassis enam hakkama, aga sotsiaalseks arenguks võiks olla klassis rohkem õpilasi*
- *Normtundide piiratus, hirm, et ta loomupärased võimed ei saa lapseas piisavalt, võrdselt teistega välja arendatud. Samuti puudub väikeklassides nn. abipersonal.*
- *Klassis pole ühtegi tüdrukut kellega laps saaks vahetunni ajal suhelda.*

Missugused on Teie ettepanekud väikeklasside töö muutmiseks tulemuslikumaks?

- *Ei ole ettepanekuid. Ei oska öelda. Ei oska lisada. Ei oska vastata. –*
- *Hetkel on kõik väga hästi ja ei olegi ühtegi ettepanekut Ei ole ettepanekuid. Kõik on väga hästi organiseeritud, on palju lisavõimalusi lastele tekitatud.*
- *Olen rahul kõigega. olen väga rahul olemasolevaga, klassikaaslaste võiks rohkem olla ja nende probleemid võiksid olla sarnasemad siis oleks ka läbisaamine ja teineteise mõistmine parem.*
- *Väikeklass on nagu teine kodu või pere, selline soe suhtumine ja väike seltskond. Näiteks kord kuus võiks õpetaja oma õpilaste ja õpilaste vanematega klassis kokku saada ja arutada laste õppimise ja käitumise teemadel (nagu arenguvestlused aga tihedamini). Siis lapsed näevad, et sõrme hoitakse pulsil.*
- *Sobilikumad klassiruumid leida. Mõned õpetajad, kelle jaoks on erivajadustega lastega töötamine ülejõu käiv, siis need välja vahetada. Vaja on õpetajaid, kes soovivad lapsi aidata ja neid arendada. Arvestab laste omapärasid ja teeb perega koostööd, et leida kõige parem võimalus last kaasata ja tööle panna. Tavalisest pedagoogist on vähe kui puudub tahe ja oskus eriliste lastega koostada teha.*
- *Lisaaainena võiks olla nõ käitumisõpetus või midagi sarnast, mis õpetaks neid omavahel sõbralikumad olema ja kaaslaste tundeid märkama. Ei oskagi kohe rohkem lahti seletada, midagi sarnast oleks nagu vajaka küll.*
- *Esiteks võiks õpetajateks olla siiski väljaõppinud õpetajad, vastavalt ainele ning ka laste vajadusele. probleeme võiks ennetada mitte tegeleda tule kustutamistega. kiusajatega peaks tegelema pidevalt mitte ainult siis kui lapsevanem sellele tähelepanu pöörab. Klassijuhataja võiks leida aega ja viitsimist käia lastega ka väljasõitudel.*
- *Klassikomplekte võiks suurendada. Nt 6-12 last. Vaja oleks ka abipersonali, kes tegeleks aeg-ajalt häiritud lastega, nii, et õpetaja saaks jätkata oma põhitööd - õpetamist. Väikelasse peaks kaasama suures koolis toimuvatesse projektidesse, normtundide piiri tuleks võimekate laste puhul tõsta tavatasemeni. Õpetajatele peaks olema tagatud pidev täiendkoolitus, et nad tunneksid ennast motiveerituna.*
- *Lapsed ja lapsevanemad võiksid leida ühise keele.*

Soovin veel lisada

- *Mul on äärmiselt hea meel, et on olemas väikeklassid. Mulle meeldib selle süsteemi puhul nii individuaalne lähenemine lapsele kui see, et õpetajad tõesti tunnevad oma klassi lapsi ja teavad nende eripärasid ja oskavad ja saavad neid motiveerida õppima (suures klassis seda ilmselt ei juhtu ja õpilane võib saada kiusatuks, jääda õppetöös maha jne).*
- *Kõike head koostööd.*
- *Täna väikeklasside õpetajaid kannatlikkuse ja sõbraliku õpikeskkonna loomise eest!*
- *Palju edu ja arengut!*

- *Ma tahan lisada ehk seda, kuna enamuses seal käijatest on poisid, siis oleks tore, kui on mingi mänguruum, kus nad saaks ennast tühjaks rabeleda, samas saan ka aru, et vahetunnid on lühikesed ja pärast ei suudeta maha rahuneda, aga selline mõte on.*

Lisa 8

Väikeklassi õpetajate vastused**Miks töötate väikeklassi õpetajana?**

- *Töö tundus huvitav. Ongi huvitav!*
- *Töö on vaheldusrikas, kunagi ei tea, mis see päev toob, tunnen, et suudan neid lapsi toetada ja aidata.*
- *Väikeklassi sattumine oli juhus, algul olin koduõppe õpetaja. Mulle meeldib selline väike seltskond, jõuab iga lapsega tegeleda, saab arvestada nende erisusi.*
- *Soovist toetada lapsi, kes ühel või teisel põhjusel hätta on sattunud.*
- *Kutsuti, tundus huvitav väljakutse, olen tööga väga rahul. Olen palju töötanud erivajadustega lastega.*
- *Tehti pakkumine, võtsin vastu, ei kahetse.*
- *Tuli teha töökoha vahetus. Pakuti, tundus huvitav töö, olen praegu väga rahul.*

Kas teile meeldib oma töö?

- Meeldib. On huvitav, pakub väljakutseid, pole igav.
- Meeldib, kuigi tulemusi näeb tunduvalt hiljem. Tunnen, et saan lapsi veidikenegi muuta, aidata.
- Meeldib. Väikesed asjad võivad suurt rõõmu teha. Kui õpilastel ja endal läheb hästi. Ma ei kujuta ennast praegu küll enam suure klassi ees ette.
- Meeldib. Tunnen ennast vajalikuna. Oma tööga on mul võimalus paljude laste igapäevaelu rõõmsamaks ja turvalisemaks muuta.
- Huvitav, tohutu enesearengu võimalus. Iga päev on väljakutse.
- Meeldib väga. Toetada iga õpilast vastavalt tema võimetele ja oskustele, näha nende edasimineku, soovi koolis käia, õppida.
- Mulle meeldib mu töö, sest õpetajatöö on loominguline – see sobib mulle väga. Mulle meeldib suhelda ja anda edasi oma elutarkust, neid väärtushinnanguid, mis kipuvad meie tänasest ühiskonnast kaduma. Tunnen ennast alati väga hästi, kui näen, et lapse areng on liikunud paremuse suunas, kasvõi tillukese sammu. Mind rõõmustab teise inimese rõõm.
- Meeldib. Vähe õpilasi, positiivne edasimineku ja areng hästi näha ja tunda, koostöövalmis lapsevanemad, super kolleegid.
- Töö meeldib mulle väga. Saan töötada iga abivajava lapsega peaaegu maksimaalselt.

Millised omadused peavad Teie arvates olema väikeklassi õpetajal?

- Nagu igal heal õpetajal.
- Empaatiavõime, kiire kohandamise oskus, valmis muutusteks, osata keskenduda protsessile, mitte tulemustele.
- Meeletu kannatus, kuulamisoskus, ülihea pingetaluvus, nn. “paks nahk”, väga hea suhtlemisoskus, kiire reaktsioon- mõtlen siin, et peab suutma silmapilkselt ümber orienteeruda olukorras. Mulle meeldib ühelt koolitusest kuulnud lause, et hea õpetaja peab olema pisut pime ja pisut kurt. Armastama, toetama ja julgustama lapsi, et nad suudaksid oma tugevama ja parima esile tuua. Konkreetne, vahel ka range.
- Hoolivus, empaatiavõime, paindlikkus. Kui need kolm omadust on olemas, siis kõik muu tuleb järgi.

- Kannatlikkus, empaatiavõime, ühte asja selgitada viiel erineval moel kui vaja, mängulisus, probleemide lahendamise oskus.
- Soov teha seda tööd, igas olukorras rahulik, oskus lahendada erinevaid probleeme.
- Kindlasti kannatlikkus, tähelepanelikkus, oskus toime tulla väga keerulistes ja etteaimamatutes olukordades, huumorimeel, motivatsioon töötada HEV-lastega, tahe jõud; usk endasse, et tuled toime maailmaparandaja rolliga.
- Kannatus, rahulikkus, „kiirreageerimise“ oskus, inimlikkus, teadmised erinevatest võimalikest meditsiinilistest diagnoosidest.
- Soov teha oma tööd, oskus reageerida erinevatele keerulistele situatsioonidele, olema rahulik, toetav, arenguvõimeline.

Mis teeb teie töö raskeks, mis kõige rohkem muret teeb, häirib?

- *Iga päev uued olukorrad- pidev lahenduste otsimine ja skeemide väljamõtlemine. Laste omavahelised suhtlemisprobleemid. Hetkel kõige rohkem õpilaste suhtlemis- ja käitumisprobleemid. Lastevanemate vähenenud toetus, liiga palju paberitööd, rohkem võiks olla rahalisi vahendeid laste rehabilitatsiooniks (psühholoog, terapeut, ringid). Ruumide nappus, lapsed liiga kokku surutud, sellistel õpilastel peab olema rohkem ruumi liikumiseks. Koht, kus õpilased saaksid vahetundide ajal olla.*
- *Viimasel ajal on raskuste tekitajad just lapsevanemad, kes ei saa oma lapsega enam ise hakkama ja süüdistavad siis selles kõiges kooli. Kuidagi palju on lausa koolile vastu tegutsevad vanemad tekkinud. Nad ei taha tunnistada, et lapsel on probleem.*
- *Vanemates klassides on selline ükskõiksus, loidus, mõnikord kurjus. Tuleb teha palju sellist tööd, mis pole nagu õpetamisega seotud (hommikune äratamine, helistamine selleks, et õpilane ikka kooli jõuaks jne.)*
- *Õpikeskkond ei ole piisavalt õppetööd toetav. Töötan kolmes majas, erinevates klassiruumides. Seetõttu pole tund tihti peale eelnevalt valmis seatud, pean silmas tehnikat, tahvli jne. See mõjutab tunni kvaliteeti.*
- *Ei saa aru, mis tekitab lapses probleeme, mis on talle raske. Võib-olla ka kodu ja kooli nägemuste ühtsus/erinevus. Meie majas ruumipuudus, mis ei anna lastele stabiilsust, omaette olemist, vahetunnil mängimise võimalusi, söömine teises majas. Esimestel aastatel ja ka praegu vähenenud töökogemus. Pidev rabelemine st kogu aeg on tunne, et pean kuhugi jõudma, on kiire. Ei saa töötada rahulikult. Kiirustamine tekitab ka lastes närvilisust. Ei saa liikuda lapsele sobivas tempos, õppekava surub peale. Kolleegidega ei saa kokku. Mure, kas suudan pakkuda lapsele piisavalt turvatunnet, tuge, õpetada vajalikke sotsiaalseid oskusi ning anda edasi vajalikud teadmised õppeainetes.*
- *Töö mitmes erinevas majas, logistiline probleem. Tugispetsialistide ebapiisavus, nende sage muutumine. Lastel puudub normaalne puhke- ja mänguruum.*
- *Eelkõige see, kui lapsevanem ei usalda mind kui õpetajat ja peab koostööks seda, kui teeb mulle pedagoogikaalaseid ettekirjutusi ja surub mind oma raamidesse. See võtab mult hingejõu ja vabaduse otsustada. On keeruline olukord, kui klassis õpib laps, kes ei tule väikeklassi tingimustes toime ja vajab spetsialistide hinnangul teist õppevormi, aga vanemad on selle vastu. Häirib ka, et õpilastel ei ole hoovi, kus saaks vahetunnis mängida; kitsad olud ka siseruumides vahetunni jaoks. Ruumikitsikus üldse – pole ruumi õpiabitundide ja arenguestluste läbiviimiseks. On teadmine, et eesti keele õpitulemuste saavutamine on minu klassi õpilastele väga raske; kodune harjutamine on lünklik, sest vanemad ei ole oma kodustes nõudmistes järjekindlad ning jäme ots on laste käes. Mõtlen oma töö põhjalikult läbi ja otsin tõhusaid meetmeid, et õpilased saavutaksid õppekavas nõutud tulemused. Mure on ka seoses käitumisprobleemidega: kiusamine ja kaklused.*

- *Erinevate võimetega ja käitumisega õpilased koos. Kunagi ei tea, mida päev toob. Laste käitumine ettearvamatu. Paberitöö- aruanded, „digi“. Tugipersonali vähesus, ruumipuudus. Kas õpilaste erinevate diagnooside rägastikus on ikka võimalik selgeks teha kogu vajalik õppematerjal. Tulen heatujulisena. Kojumine sõltub päevast, vahest lihtsalt väsinuna.*

Kas tunnete ennast mõnikord jõuetuna?

- *Tunnen. Näiteid ei oska tuua.*
- *Kindlasti tunnen, eriti mis puutub lastevanematega suhtlemisse. Paljud lapsevanemad ei näe probleemi oma lapses, teised jälle hindavad lapse diagnoosi üle, alahinnates oma lapse võimeid.*
- *Jah. Praegu ühe õpilase haigusega seonduv. Tunnen, et kodu ootab minult mingeid otsuseid, suurt tuge. Kuid ma pole arst ja ei tea, mis tal ikkagi päris õiged diagnoosid on. Ei oska aidata. See meeletu hilinemiste ja puudumiste arv. Ja endal neil on jumala ükskõik. Ei suuda mõjutada. Kuri- jõhker- ülbe- ropendav keelekasutus õpilaste hulgas. Leitakse märklaud, kelle kohta siis oma kommentaare jagatakse. Tihti ei suhtuta teisiti ei vanematesse, õpetajasse ega politseisse. Kus on piir?*
- *Ei, seda tunnet mul ei ole olnud.*
- *Ikka. Kui ei tea, kuidas ise käituda, et mingit probleemi lahendada, kuidas oleks lapsest lähtuvalt kõige õigem. Kui laps vajaks kodust abi ja toetust, aga seda ei ole.*
- *Kui ma pole suutnud ennetada seda, et laps ärritub, läheb endast välja, kellegagi konflikti. Ning seejärel on endassetõmbunud, kurb.*
- *Tunnen jõuetust, kui ühel ja samal päeval on kõigil õpilastel korraga rasked käitumisprobleemid (kiusamine ja kaklus).*
- *„Kalle“ (nimi muudetud) teema justkui pisut paneb tundma.*

Mille poolest erineb töö väikeklassis tööst tavaklassis?

- *Töö neis klassides on nii erinev, siis pole neid võrrelda lihtsalt võimalik.*
- *Töörõõmu on tavaklassis rohkem. Aga väikeklassi õpilased on vahetumad, ei oska nii palju valetada, on ausamad.*
- *Olen töötanud kohe peale ülikooli eliitkoolis kehalise õpetajana. Huvitav fakt, et tugevad matemaatikud olid ka tublid sportlased. Reeglina. Hilisemas väikekoolis oli tavaklassis igas klassis probleemseid õpilasi. Oluliselt see töö ei erinenud väikeklassidega tehtavast tööst. Klassid olid väikesed ja tase väga erinev. Nii nagu praegu meilgi.*
- *Olen alati töötanud ka tavaklassis. Töötan ka praegu. Tavaklassis on tundide arv suurem, õpilasi rohkem. Ka tavaklassis on probleemseid lapsi, kuid nende probleemid on kergemini haldavad.*
- *Minu kogemuse järgi saan väikeklassis tegeleda õppimises ainult kõige elementaarsemaga, tavaklassis jõudis teha rohkem lisatööd, huvitavamaid ülesandeid ka minu jaoks. Tavaklassis oli tunduvalt rohkem klassivälist tegevust, väikeklassi õpilased ei ole valmis oma rutiinist välja tulema. Uus asi tekitab vastuseisu. Minu jaoks on see kurb.*
- *Tavaklassis ei õnnestu või ei märka iga abivajavat last igapäevaselt tunnis abistada, toetada. Tavalapsed ei vaja nii palju kontrolli ja järeelvalvet. Väikeklassis on õpetaja iga hetk lapse jaoks olema nii tunnis kui ka tunnivälisel ajal. Materjali omandamine võtab kauem aega kui tavaklassis, ei saa nii kiire tempoga edasi minna. Väikeklassi õpilane vajab suuremat kodust tuge.*

Milline on Teie arvamus 20tunnisele nädalakoormusele väikeklassis?

- Arvan et III kooliastmes võiks olla tunde rohkem.
- Arvan, et see on täiesti piisav, rohkem nad paigal ei püsi. Pigem võiks tunnid olla 35 minutilised.
- Ma arvan, et siin võiks olla pisut mänguruumi juba algklassidest alates. Sest tase on erinev ja paljudega on vaja just rohkem AEGA.. Vanemad õpilased peaksid ikka suutma natuke rohkem. Äkki kuskilt klassist alates 23, ja III aste juba 25- 27.
- See tundide arv pole piisav.
- Niigi on lapsel keeruline õppida, vajaks teema omandamiseks lisaaega. Väiksema tunnikoormusega on see veel keerulisem. Samas väiksema klassi õpilased (1. ja 2. klass) väsivad ära ja ei suudaks rohkem koolis olla.
- 6.klassis on õppematerjal kahes õpikus, aga nädalas on vaid üks õppetund. Õppekava on nii mahukas, et ka kahe nädalatunniga olen varem tavaklassis õpetamisega ajahätta jäänud. Püüdsin õppematerjali kohta teha valiku, kuid see osutus väga raskeks – kui jätad mingi teema vahele, ei ole järgmiseks teemaks vajalikke eelteadmisi. Olen jäänud ajahätta ja ilmselt jääb osa õpiku lõputeemadest õppimata.
- Väiksemates klassides on veel kuidagigi võimalik, aga edaspidi on küll ebanormaalne 20 tunniga vajalik ära õpetada. Pigem siiski peaks koormus olema võrdne tavaklassiga.

Missugused on Teie suhted lapsevanematega, juhtkonnaga, kolleegidega?

- Suhted lapsevanemate, kolleegide ja juhtkonnaga on normaalsed.
- Ma arvan, et suhted on head. Juhtkonnalt ja kolleegidelt saan alati tuge. Minul on lastevanematega rahuldavad suhted.
- Lapsevanematega on suhted üldiselt normaalsed, kuid osade kodude toetus on liialt väike. Nad on leppinud, et on nii, kuidas on. Veeretavad vastutuse lapsele. Nii on ju mugav, kuid vanema kohustused on ununenud. Juhtkonnaga mingeid tülisid pole olnud, kui abi olen küsinud, olen alati saanud. Meie päevad on nii tihedad, et pole aega eriti teises majas käia. Ainult vajaduse korral. Tahaks loota, et kolleegidega on suhted head.
- Minu meelest väga head.
- Minu arvates head.
- Lastevanematega on suhted head. Kolleegid on samuti toetavad. Juhtkonna poole võin alati murega pöörduda.
- Suhted lastevanematega on head (v.a ühe lapsevanema mitterahulolu minuga), juhtkond on olnud toetav, samuti ka kolleegidega on mul vedanud.
- Suhted on minu meelest kõigiga head.

Kas abiõpetaja olemasolu on väikeklassis igapäevaselt vajalik?

- Oleneb õpilastest. Antud klassikomplekti juures igapäevaselt klassis pole vajalik, kuid kindlasti peaks ta olema kusagil „käeulatuses“
- Mina olen praegu saanud hakkama ja elu on näidanud, et abiõpetaja pigem takistab, kui soodustab tööd.
- Ma arvan, et on. Lapse tuju võib äkki muutuda ja ta ei saa enam tööd teha või vihastab või jonnib. Kui õpetaja on üks, tegelebki temaga, aga teised on samal ajal ootel. Abiõpetajast oleks siin palju kasu.
- Oleneb klassist. Üldiselt saab hakkama. Vajadusel peaks abiõpetaja tugi siiski olema.

- 1. ja 2. klassis kindlasti, abiõpetaja peaks kuuluma klassi juurde, on kogu aeg vajadusel olemas.
- Abiõpetaja teenus peaks olema kaetud, eriti algklassides, et õpetaja saaks teda.
- Oleneb õpilasest.
- Loomulikult.

Millised tugiteenused on veel vajalikud? Kas need on kaetud?

- On olemas, kuid alati mitte piisavas koguses.
- Kindlasti psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi töö, hea kui oleks võimalik veel teha füüsilist tööd ja oleks terapeut (liikumine, massaaž).
- Kõigega tegeleme jooksvalt. Ideaalis oleks hea, kui klassijuhatajal ja klassil lõpeksid tunnid ühel ajal, vajadusel saab teha siis koos näiteks kodust tööd vms.
- Psühholoogi teenus peaks pidevalt saadav olema.
- Psühholoog ja sotsiaaltöötaja peaksid olema igapäevaselt ja pikemalt (vähemalt kella 15ni) majas, et laps ja ka õpetaja saaksid minna vajadusel rääkima. Logopeediteenus on hädavajalik, puudub täielikult. Mingid teraapiavõimalused peaksid olema veel, et võimalusel kasutada.
- Puudub abiõpetaja, kes peaks olema kättesaadav. Igapäevaselt pole kaetud psühholoogi teenus. Lapsed ei saa logopeedilist abi.
- Logopeedi tugiteenus.
- Psühholoog, logopeed- ei ole kaetud.

Mida muudaksid väikeklasside töös?

- Sooviksin muuta klassiruumi teistsugusteks- läbikäidavus, helikindlus, sobivamad lauad, omaetteolemise alad jne
- Määraks tunnid käitumisoskuste õppimiseks, kindlasti võiks olla tund füüsilise töö tegemiseks ja vaja oleks vaikuse tuba.
- Väikeklassi õpilaste valikul teeksin põhjalikuma uurimuse eelnevalt. Sest muidu juhtub nii, et mõned lapsed satuvad täiesti valesse kooli. Vanemad ei taha tunnistada, et lapsel oleks mõnes teises koolis palju suuremad võimalused arenguks. Meil on siiski praegu ka käitumiskeskustega lapsi, kellega on väga raske toime tulla. Tahes- tahtmata ärritavad nad üles ka teised õpilased.
- Ruumi oleks vaja, et ei oleks läbikäidavaid klasse.
- Eriti algklassides oleks vaja igasse klassi abiõpetajat, vastavalt õpilastele, aga kindlasti üks.
- Suurendaksin nädalatundide arvu. Kindlasti vajavad väikeklasside õpilased logopeedilist abi veel rohkem kui praegu.
- Rohkem ruumi. Logopeed kooli. Sotsiaaltöötaja ja psühholoog pikemalt majas. Teraapiavõimalused. Ujula. Koostöö klasside vahel ja lastevanemate vahel suurem. Tasemetööd???
- Kõik väikeklassi võiksid olla samas majas- kolleegide koostöö oleks tõhusam, vähem kiirustamist ja närvilisust. Suurendaksin väikeklassides nädalatundide arvu. Mida teeb see väikeklassi laps peale lühikest koolipäeva, sageli ei tule ta ka iseseisvalt erinevates huviringides käimisega toime. Materjali omandamiseks vajab ta rohkem aega kui tavaklassi õpilane, sageli pole lapse kodune tugi piisav. Väikeklassides õpivad ka väga andekad lapsed, nemad kannatavad. Paindlikum tundide arv nädalas, vastavalt lapse võimetele ja tervislikule seisundile.
- Tundide arv nädalas võiks olla võrdne tavaklassiga.

Kas väikeklassidel avamine on vajalik. Kas neil on tulevikku?

- *Arvan, et on vajalikud. Tulevikus ka - tööpõld on lai ja aina laiemaks läheb.*
- *Kindlasti on vajalik. Arvan, et väikeklasse võiks veel rohkem olla.*
- *Väikeklassid on paljudele ainuke pääsetee. Tundub, et selliseid lapsi on juba korraliku kooli hulk. Ma arvan, et neil on tulevikku.*
- *Kindlasti on vajalik. Raskustesse sattunud õpilasi on üha rohkem. Väikeklass on paljudele õpilastele andnud uue hinguse, nende selgroo sirgu löönud. Usun nende tulevikku.*
- *Kindlasti.*
- *Väikeklassid on vajalikud ning usun, et neil on tulevikku. Kindlasti tuleks nende avamisel tagada normaalne õpikeskkond, mis toetab seda last ja nende õpetajat.*
- *Muidugi on vajalik ja seega on neil ka kindlasti tulevikku, kui riigis on haridus prioriteet number üks.*
- *On – nii vajalik kui tulevik.*

Lisa 9

Tavaklassi õpetajate vastused

Missugused on Teie teadmised väikeklassidest?

- *Tähelepanu hajub kergesti, parem õppida, õpetaja abi rohkem tarvis.*
- *Lapsed, kes vajavad individuaalset lähenemist, ei sobi suurde klassi, ei saa hakkama, vajavad rohkem abi.*
- *Õpiraskus, käitumisprobleem, diagnoosiga lapsed, autistid.*
- *Olen mõne kolleegiga rääkides aru saanud, et väikeklassis õpivad püsimatud, kes ei suuda suurte klasside juures tööd teha, võivad olla üsna tugevad õpiraskused, ometi lähevad tavaprogrammiga lõpueksamitele. Nädala tunnikoormus on natuke väiksem, mõni õpetaja nii-öelda valvab neid, võivad olla olema pidurdamatud. Mõni kipub kellelegi kallale. Olen näinud, et laps endast välja läheb, õpetaja võtab ta endaga kaasa ja läheb aulast välja.*
- *Lastega, kes ei suuda suures kollektiivis olla, ma arvan. Tavaklassis tekivad probleemid käitumisega, segab tavaklassi tööd. pannakse vanemate nõusolekul ja komisjoni nõusolekul väikeklassi see laps, niisama ei panda.*
- *Seal õpib 4 õpilast, erinevad diagnoosid pandud, kellel mida, aspergerid, mis see üks oli autistid, seda ma tean, et seal on väikesed kõrvalekalded, ega ma rohkem ei teagi.*

Kas sinu klassist on keegi õppima läinud väikeklassi? Mida see muutis töös?

- *Üks tüdruk läks. Otseselt rumal ei olnud, aga temal puudusid pidurdusprotsessid täielikult, ta muutis klassiga töötegemise kohutavaks. Kunagi ei teadnud, mille peale tema vihastas, oli hästi ettearvatu. Läks endast välja, kui etteütlust tegime, et sai kolme, pinginaaber 5. Ta ei adunud ära, et tal on vead sees. Lasi igasugu asjad käiku. Ta loopis asju, läks kätega kallale ja lööma. See oli nii tavaline- klass jälle tööle, mina läksin temaga ukse taha. Ta üritas minuga manipuleerida, see tal ka tihtipeale õnnestus, ka vale kiiresti varnast võtta. Ta põhjendas tegelikult kogu aeg ära, miks ta niimoodi käitub. ta ei osanud oma tunnetega toime tulla, mis õige käitumine on. Oli käinud psühholoogi juures. Nüüd ta on, ma arvan õiges kohas. Ma arvan, et ta on nüüd õiges kohas. Tal läheb hästi, ta ütleb nii. Ta tuleb seal paremini toime, samas ülejäänud õpilastel jube hea kogemus, teised õppisid temaga igapäevaselt toimetama, nad ei vihanud, tülisid oli ka, nad õppisid tema olukordi ennetama. Nemad said elus hea kooli. See oli õige koht, kuhu ta sattus. Ta sobib hästi väikeklassi, mul on 27 last, ma ei saa kogu aeg ainult temale pühendada, teised pidid iseseisvalt töötama. Tal ei olnud ka kodu taga.*
- *Ühel õpilasel teste tehakse, lapsevanem vastu, õpetaja näeb, et lapsel on raske tavaklassis, õpetajad veavad välja, vajaks teist õpikeskkonda, vaja palju aidata. Lapsest on kahju, ei julge esineda, küsida, teised vaatavad halvasti. Lapsevanemad, kardavad Eestis seda, et laps on loll.*
- *Oma koolis on teatud klassist suunatud sinna üle, lapsed on tuttavad, on õppinud algklassides koos.*
- *Üks laps läks eriklassi, tasandusklassi. Töös muutus see- tema oli see laps, kes tuli ka vahetunnis, tal oli mäluga probleemid, pidin talle meelde tuletama, mitu korda üle rääkima, ma olin väsinud, pidin palju topelt tööd tegema, tunnis tuli temaga rohkem tegelema, istub, ei oska, ei saa aru, jälle teeme koos, näidiseid teeme ette, olulisemalt kiiremaks läks töötempo klassis, 6-10.*

- 2 last, kui tal oleks kodus ka olnud tuge, ei teadnudki mis õieti õppimine on, silm säras alati, teisel lapsel ka see, et kui laps ei omada põhja, kui laps ei saa kodust abi 1. klassis, kui ta jäi istuma, ema ütles, et sel aastal hakkame õppima, et nüüd hakkab toetama, aga toetust ei tulnud.

Mille poolest Sinu arvates töö väikeklass erineb tööst tavaklassis?

- Tavaklassis eeldad, et enamik saavad sinust aru on ka selliseid lapsi- aga ei suuda igapäevaga arvestada, üritad. Väikeklassi õpetajal on neli last, kes õpivad erinevalt, õpetaja peab ülesandeid jagama.
- Austan väga neid õpetajaid, kes nende lastega töötavad. Valmisolek.
- Väikeklassis ei ole lihtsam, nad on ikka erivajadusega lapsed, et laps areneks, pead õpetama, mitu korda kordama.
- Tulin toime jah, aga 26 kogu aeg ootas, kui temaga tegelesin. Nemad kannatasid. Ei tule toime, suures klassis katkusin karvu ja tahtsin ametit maha panna. Väikeklassis suudab õpetaja selle neljaga tegeleda, kellega mina suures klassis ei suudaks.
- Ei ole tunnis viibinud, pakun, et pead individuaalselt, jõuad neljani äkki rohkem, samas pead arvestama laste isikupäraga, kuidas läheneda, terviseprobleemid ei tea iialgi, mis sealt tulla võib, kuidas reageerib, ettearvamatud käitumised. tavaliselt ma ei jõua kõigini igas tunnis- üritan, et päeva lõpuks jõuaks iga lapseni. Minul ka klassis käitumisprobleemidega.
- Mina mõnikord ei märkagi seda, kui võtan vihiku ära ja vaatan, see pole asjale üldse pihta saanud. Ma ei võta õpiabis kõiki asju, keskmise leidmine, diagrammi võtan lihtsama variandi ja näitan põhimõtte ära, nad peavad põhja saama, nopin välja selle, mis on kõige tähtsam. Väikeklassis oled kogu aeg olemas, saad kogu aeg teha vihikusse oma märkmeid ja näed põhjalikumalt kui kaugel ta oma teadmistega on.
- Ma tahaks jätta mõne lapse õpiabi tundi saatmata, seal võetakse põhjalikult kindlat asja. 1. klassis isegi see laps, kes on suures klassis tavaklassis, ikka mingi põhja saab, tunnis saab rohkem, kui ta on siin klassis, siis teeb ka rohkem.

Kas oleksid ka ise valmis töötama väikeklassis?

- Oleks huvitav väljakutse, kaaluksin
- Ei ole, ka tavaklassis on palju abivajavaid lapsi.
- Esialgu küll ei ole valmis, Mul ei ole sellist ettevalmistust, olen hirmul. Väikesed praktilised kogumused mul on ja teoreetiliselt ka mingi ettevalmistus. Ma ootan ikka taiplikkust ja tagasisidet.
- Olen valmis küll, aga kindlasti vajaksin koolitust ka.
- Ma saaks hakkama, mingi paber mul on ka, ilmselgelt mingil hetkel oleks valmis, iga kätte jõuab.

Mitu õpilast võib väikeklassis õppida?

- 3-6
- 4- 6, ei tea täpset arvu
- 4-5, täpselt ei tea
- 5 last
- 4, aga, mis klass see 10 lapsega on.
- 6-10

Mis õppekava järgi nad õpivad?

- *Lihtsustatud õppekava järgi*
- *Lihtsustatud õppekava järgi*
- *Tavaõppekava järgi*
- *Ei tea, mis õppekava neil on?*
- *Erivajadustega õppekava või. Koduõppevarianti ei ole või, individuaalne õppekava ka- ei tea täpselt.*
- *Vähem lapsi, ja kujutan ette et seal on ka teistmoodi programm, võibolla mõne asja jaoks kulub rohkem aega ja võetakse põhilisemaid asju. ei pea päris tavakava olema.*

Kuidas saavad sinu arvates väiklassi õpilased igapäevaselt koolis hakkama? Neil on 20 tunnine nädalakoormus, kas õigustatud.

- *Ei omanda nii hästi. Nii väikese nädalakoormusega kindlasti ei pruugi.*
- *Andekas laps ei vajagi nii palju tunde, anda neile lisatööd.*
- *Kas 20 läheb lõpuni välja.*
- *Kui teistel on 30 tundi nädalakoormus, omadega jõudma sama asja läbi võtta ning lühema ajaga, õpetaja saabki nendega rohkem tegeleda, kuna neid on vähe, samas kui nad on pidurdamatud, siis võib tunnis osa aega minna mingite muude probleemide lahendamiseks, korrapidamisele. Seeläbi kannatab õppetöö.*
- *Õpetajal on väga suur pinge, sest teab, et ta peab samal tasemel olema, võiks olla teistsugused õpikud, tavakoolis on osad õpikud ülekoormatud. Võtaks see, mis elus vajalikud, kirjaoskus tekstimõistmine, oleks kujutatav mingil määral individuaalse õppekava järgi. Samas ma tean 9. klassi eksaminorme ja nõudeid, kui neid vaadata, on see surve, et ta peab neid oskama. Kunagi ei tea, mis ülesanded on. See maht peab olema ikka suur. Kõike materjali kärpida ei saa. Peaksid lühema ajaga jõudma sama programmi läbida.*
- *22 tavas, vähem pakun, kuna raskem, tundub, et on ikkagi raskem, väga palju energiat nende lastele anda, 16-18 pakun.*
- *Seal on rohkem asju ju, peab olema lihtsam, ma ei kujuta ette, kuidas selliste lastega saab sinnamaale riigieksamini, et nad saavad riigieksamid tehtud. Kui lapsi on vähem, ei tähenda, et nendega on kergem töötada.*
- *20 tundi, 4 last võid minna nii, et sa näed, et sellega saad minna edasi, teisega järgi ilusti, rühmitada neid. Ka tavas neli matet vähe.*

Kas nende õpitulemused võivad olla sama head, kui tavaklassis õppijal?

- *Ka tavas üheksandikud teadmiste poolest erinevad.*
- *Haridus on sama, aga õpilaseti on see kindlasti erinev.*
- *Arvan küll, mingi usin tegija, kui oskab keskenduda, siis ta saabki rohkem, hüplik ei saa kindlasti keskenduda kindlale tööle.*

Milline haridus peaks olema väikeklassi õpetajal? Kas peab olema eriharidus?

- *Arvan küll, tekib situatsioone, kus tavaklassi õpetajana ei oska reageeridagi, kui esimesel aastal tööle minna, peaks mentor olema, kuidas tülisid lahendada, teoreetiline baas peaks olema.*
- *Valmisolek. Peaks olema ettevalmistus, kuidas nende lastega töötada.*

- *Inimene on oluline, peab kindlasti väga rahulik olema, erinevaid probleeme lahendama rahumeelselt, erilised nipid, oskused.*
- *Eeldan, et eripedagoogika lisaeriala vähemalt. Tore, et oleks päris eripedagoog, aga see on vist päris eraldi amet. Hea pingetahuvus ja kannatlikkus.*
- *Eripedagoogiline haridus, ma arvan, et peab olema eriharidus. On tublisid ka kes saavad ilma, aga et teaksid võtteid ja meetodeid.*
- *Võiks olla eri, neid peab tundma, sain kursustel ülevaate, kes on Asperger ja kõik need variandid sa arvadki et kõik on normaalsed, pead leppima nendega, nii nagu nad on.*

Kuidas tavaklasside õpilased suhtuvad väikeklasside õpilastesse?

- *Negatiivset pole kuulnud, pigem ei lähe väga korda, erinevates majades õppetöö.*
- *Otseselt ei ole, on küsitud, kas läheme ekskursioonile nendega koos. Ei puutu väga kokku, ei tea, et oleks sõpru. Otseselt ei ole, enne ekskursiooni tunti huvi, kas läheme koos väikeklassi õpilastega., konflikte neil ei tekkinud. Lapsed ei puutu igapäevaselt kokku.*
- *Ma arvan, et minu klassi lapsed pole märganudki väikeklasse. Mina ei ole kuulnud, kui oli teater, üks väikeklassi laps minu klassi ees istus, minu omad ei öelnud ühtegi sõna ja vaatasid suu lahti, kes see veel on, ühtegi kommentaari ei tulnud..*
- *Ei, eristu koolis, omakeskis on, ei eristu millegi poolest, ei käitu sugugi nii kummaliselt. Näevad saalis, keegi ei ole pärast küsima tulnud, kes need olid, isegi praegu, ma pole ise ka selle peale tulnud, et nad üldse võiks midagi küsida, nagu üks koolipere.*

Kas väikeklassid on vajalikud?

- *On oluliselt. aitab meie tööd, ma ei kujuta ette, kui see laps kellega me asju ajame, peaks mulle edasi jääma, mures.*
- *Nendel on suur tulevik, sinna on varsti suur konkurents.*

Lisa 10

Maakondliku õppenõustamiskeskuse töötaja vastused

Kuidas on mõjutanud 2014 aasta otsus, et väikeklassi soovitab üleriigiline õppenõustamiskeskus, väikeklasside täituvust?

Selles mõttes on muutus küll, et kui varem seda otsust ei olnud, siis need lapsed olid väga paljud koduõppe otsusega, kui nad ei tulnud kooli diagnooside ja haiguste tõttu. Ei olnud harjumust, teadlikkust, ei olnud kogemust, neid klasse ei olnud varem väga palju. Kui väikeklassi otsus on olemas, peab olema inimene, kes tegeleb sellega, seda tasub avada 3 õpilasega, annab õpetajale koormuse kätte, 2 õpilasega peab kombineerima, mõned tunnid koos teiste õpilastega, mõned tunnid eraldi.

Idee on integreerida neid rohkem, praegu on nad liiga eraldi. Kui tehakse komisjoni otsused maakoolides, kus üks õpilane on väikeklassi otsusega, siis see on parem variant, teda saab integreerida rohkem, põhiainetes on eraldi, oskusainetes koos teiste õpilastega.

Vahet ei ole, kui lapsel on vajadus, siis selles mõttes pole laste arv muutunud. Nüüd on see eeltöö on nii põhjalik ja mõned otsused ei lähe läbi, me leiame mingid muud võimalused ka. Katsume nõustada, nõustamisprotsess on pikemaks veninud. Varem sai lihtsamini jah.

Mõnikord tahab kool liiga ruttu väikeklassi otsust, aga eelnevad sammud on veel astumata: pole abiõpetajat kasutatud, individuaalset õppekava tehtud.

Koduõppijaid on vähemaks jäänud, sellepärast üleüldine väikeklasside kiire kasv. Laste arv on enam-vähem nii nagu ennem. Ei saa öelda, et üleriigilise komisjoni otsustega on nüüd neid vähem, umbes sama. Protsess on keerulisemaks läinud.

Väikeklassi soovitamine on tähtajaline. Kas on olnud juhtumeid, et laps ei sobitu enam väikeklassi ja talle on leitud teine õppevorm.

Tähtajalist küsivad sellepärast, tahavad näha seda, et kui lapsel on koostatud rehabilitatsiooniplaan, lootus oleks see, et ta läheks üheks hetkeks tavasse tagasi. Ta saab teenuseid, ta ravib ennast, ei taheta teha otsust põhikooli lõpuni. Hüperaktiivsus võib minna üle, lootus oleks see, et see laps läheks komisjoni tagasi, Nad annavad kooliastme kaupa, olenevalt puudest, taustast, mõnele annavad põhikooli lõpuni. Juhtumi haldaja peab olema kursis käekäiguga, vajadusel peab võtma komisjonilooks. Kui asi toimib on lihtsam pikendada. Korraldatud peavad olema meditsiini kordusuuringud. Aastase annavad siis, kui on ebaselge, kuidas rakenduma hakkab, koolil ka ebaselge. Andsid aastaks, vaadatakse kuidas rakendub, kuidas läheb töösse, kui läheb töösse, siis otsustatakse pikemaks ajaks.

Varem tehti tähtajatud, siis ei olnud veel seda nõuet. üleriigilised annavad tähtajaliselt. Nüüd on tööd rohkem, peab jälgima, järeltegevusi tegema, pikendama, uurima, kuidas läheb, kas toimib. Seda näidet väga ei ole, et väikeklassist tavasse tagasi. Lihtsustatud õppekavalt on tulnud, aga need on väga erandid.

Kas väikeklassides on ka erinevaga õppekavaga õppivaid õpilasi?

Esimene aasta on koolis lapsele väga tähtis, diagnostiline aasta. Keerulised lood tulevad. Ei tea alti, kas on õppekava teema või pigem arenguhäire.

Väikeklassis on ka lihtsustatud õppekava õpilasi, kui koolivahetus ei sobi lapsele, on suure kohanemishäirega, vanem otsustab ikkagi, kus koolis ta laps käib, kui vanem ei taha kooli muuta, peab õppekava muutma - see on keeruline, nõustamise ärarääkimise, veenmise küsimus. Vanemal on õigus otsustada, kus koolis ta laps käib, keeruline on rakendada.

Kas väikeklassis õppivate õpilaste piirarv on õigustatud?

Piirarv on muutmisel praegu, on juttu olnud lastakse vabaks. Vahel võib olla kolm väga keerulist last, ja ei saagi neljandat panna, tekib küsimus, kes selle üle otsustab, millised lapsed sobivad kokku. kes omavahel ei sobi, kes selle üle otsustavad, see oleneb kooli ruumidest, mõtleme keskkonnast lähtuvalt, kas on ruum olemas, PGS-s on muudatused tulemas. Õpilaste piirarv on küsimärgi all, selle mõte on ka integreerimise teema, kuidas seda teha, kuidas seda teha, mis ainetes teha, mis ainetes integreerida või kuidas, paindlikkust võiks rohkem olla.

20 tunnine nädalakoormus, kas seda pole vähe?

Tundide arv on väiksem kui teistel, peaks olema teistega sama palju, riiklik rahastus saan aru on ainult 20 tunnil.

Mis peaks olema teie arvates teisiti seoses väikeklassidega?

Abiõpetajaid on vähe linnakoolides. Logopeedilist abi on vähe.

Nendel lastel on vaja igasuguseid erisusi, abi, eripedagoogilist lähenemist, logopeedilist abi, tugiõpet. Ega ainult väiklassi otsus iseenesest neid ei aita. See on üleriigiline probleem. Personali teema on üleriigiline probleem.

Rehabilitatsiooniplaanis on kirjas, logopeedilist abi saavad haigla juures, sinna on raske saada, väga valitakse, kellel tõsiselt on vaja, 10. korra kaupa. Koolikeskkonnas oleks kergem teostada, lapsele tuttav keskkond, võõras keskkonnas kohanemine võtab aega, reeglid pole paigas. Koolis reeglid.

Abiõpetaja rakendamine on juhtkonna otsus, väga paljusi lapsi aitaks abiõpetaja. See on koostöö küsimus. Abiõpetajaid on vähe ja logopeedilist abi on vähe. See on koostöö küsimus, enesetunde küsimus.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anu Eelmäe (sünnikuupäev: 17.12 1970),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Väikeklasside olevik õpilaste, õpetajate ning lapsevanemate hinnangul, mille juhendaja on Kaja Plado MA,
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartu, 23.05.2016